

**T.C.
NİĞDE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ BİLİM DALI**

**MEVLANA'NIN MESNEVİ ADLI ESERİNİN SOSYAL
BİLGİLERDE DEĞER KAZANIMINDAKİ ROLÜ
(NİTEL BİR ARAŞTIRMA)**

Yüksek Lisans Tezi

**Hazırlayan
Yusuf SANCAK**

2011 – NİĞDE

T.C.
NİĞDE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ BİLİM DALI

MEVLANA'NIN MESNEVİ ADLI ESERİNİN SOSYAL
BİLGİLERDE DEĞER KAZANIMINDAKİ ROLÜ
(NİTEL BİR ARAŞTIRMA)

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Yusuf SANCAK

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Şaban BAYRAK

2011 – NİĞDE

ONAY SAYFASI

Yrd.Doç.Dr. ŞABAN BAYRAK danışmanlığında YUSUF SANCAK tarafından hazırlanan **Mevlana'nın Mesnevi Adlı Eserinin Sosyal Bilgilerde Değer Kazanımındaki Rolü (Nitel Bir Araştırma)** adlı bu çalışma jürimiz tarafından Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İLKÖĞRETİM Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

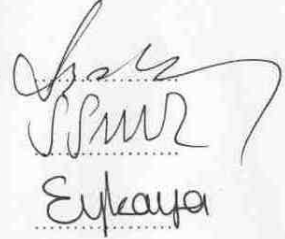
Tarih: 22.08.2011

JÜRİ :

Danışman : Yrd. Doç. Dr. Şaban BAYRAK

Üye : Yrd. Doç. Dr. Serdar Sarıdır

Üye : Yrd. Doç. Dr. Elvan YALÇINKAYA

ONAY :

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun ..... Tarih ve ..... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Doç. Dr. Mehmet ÖZEL
Enstitü Müdürü

ÖZET

Araştırmamız, Mevlana'nın Mesnevisinde yer alan hikâyelerin, değer öğretimindeki rolünün belirlenmesine yöneliktir. Mesneviden seçilen hikâyelerle, sosyal bilgiler 4. sınıf programında yer alan, “hoşgörü”, “yardımseverlik” ve “misafirperverlik” değerlerinin öğretimi gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Araştırma nitel araştırma desenlerinden eylem araştırması tekniği ve nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisiz (Bağımsız) örneklem t-test kullanılarak yapılmıştır. Araştırma Kayseri'nin Kocasinan ilçesine bağlı Yunus Emre İlköğretim Okulu 4.sınıfında öğrenim gören 18 öğrenci ile sosyal bilgiler derslerinde sürdürülmüştür. Araştırmanın veri toplama sürecinde, yapılan dersler video kamera ile kayıt altına alınmıştır. Bunun yanı sıra Mesnevi'de yer alan hikâyelerden hazırlanan çalışma kâğıtları ile elde edilen dokümanlar incelenmiştir. Öğrencilerle yapılandırılmış görüşme tekniğine dayalı görüşmeler yapılmış ve ses kaydına alınmıştır. Son olarak her bir değere ilişkin olarak hazırlanan tutum ölçeklerinden elde edilen veriler SPSS 15.0 programı ile tablolar haline getirilmiştir. Araştırma sonunda ise değerlerin, cinsiyet farkı gözetmeksizin bütün öğrencilere aynı oranda öğretilbileceği görülmüştür. Mesnevi'de yer alan hikâyelerin değer öğretiminde başarılı olduğu ve öğrencilerin çoğuna hedef davranışı kazandırmada etkili olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Mevlana, Hikâyeler, Değer Öğretimi

ABSTRACT

Our research, in Rumi's Mesnevisinde stories, aimed at determining the role of teaching values. Mathnawi selected stories, social studies 4 in the curriculum of the class, "tolerance", "benevolence" and "hospitality" values of the teaching is being carried. Research on qualitative research and quantitative research methods, patterns of action research technique unrelated (independent) samples t-test was used. The research of the town of Kocasinan of Kayseri Yunus Emre Elementary School 4 class with 18 students studying in social studies classes continued. The research process of data collection, the subjects were recorded with a video camera. In addition, the stories Mathnawi examined the documents obtained by the working papers prepared. Students were interviewed and audio recording was based on a structured interview technique. Finally, each prepared in the attitude scales to a value obtained from the data was converted into tables with the SPSS 15.0 program. The research of the values at the end, the same rate to all students regardless of gender difference was observed teachings will know. Mathnawi was successful in teaching the value of the stories, and most of the students were found to be effective in the target behavior, the correct knowledge.

Keywords: Social Studies, Rumi, Stories, Teaching Value

ÖNSÖZ

Dünyada, gelişmiş ve gelişmekte olan bütün ülkeler eğitime ve eğitim programlarında yenileşme hareketlerine önem vermektedirler. Günümüzde gelişmiş dünya ülkelerinin eğitim programlarına bakıldığında, bu ülkelerin eğitim programlarının şekillenmesinde en fazla etkili olan anlayış “yapılandırımcılık” tır. Özünde geçerli olan anlayışa bakıldığında, yapılandırımcılık; öğrenci merkezli olan, öğretmenin rehber konumda olduğu bir anlayıştır. Öğrenciyi; sorgulayan, düşünen ve araştıran biri olarak yetiştirmeyi esas almaktadır.

Bu araştırmada da yapılandırımcı yaklaşıma ilişkin yöntem ve teknikler kullanılmıştır. Bu yöntem-tekniklere ve beraberinde kullanılan materyallerle “hoşgörü”, “yardımseverlik” ve “misafirperverlik” değerlerinin öğretimi gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Bu değerlerin öğretiminde Mevlana’nın Mesnevi adlı eserinden seçilen hikâyeler kullanılmıştır. Bu değerler öğrencilerin kazanması gereken evrensel değerlerdir. Bu değerlerin öğretilmesi ve öğrencilere kazandırılması bakımından Mesnevi’de yer alan hikâyeler en etkin araçlardan biri olacaktır.

Tasavvuf edebiyatının ve Mevlana’nın en büyük eseri olarak kabul edilen Mesnevi, içerisinde birçok hikâye ve öğüt barındırmaktadır. “Gel ne olursan ol yine gel...” diyen Mevlana, hoşgörü ve tevazusu ile tüm dünyaya örnek olmuştur.

Hikâyeler, hem eğlendirici hem öğretici olmasından dolayı öğrenciler tarafından ilgi gören bir türdür. Bu gibi yazılı metinlerin eğitim-öğretimde kullanılması, hiç şüphesiz ki eğitime katkı sağlayacaktır.

Araştırma süresince yaptığım çalışmada bana yol gösteren tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Şaban BAYRAK’a, ders dönemi boyunca bana çok şey kazandıran Yrd. Doç. Dr. Kubilay YAZICI’ya ve üniversitem bünyesinde öğretim üyeliği yapan Yrd. Doç. Dr. Halil TOKCAN’a, Yrd. Doç. Dr. Şahin ORUÇ’a ve Yrd. Doç. Dr. Elvan YALÇINKAYA’ya teşekkürlerimi bir borç bilirim. Ayrıca çalışmamın uygulamasını yaptığım Yunus Emre İlköğretim Okulu Müdürü Sayın Ahmet ATALAY ve 4-B sınıfı, sınıf öğretmeni Ömer ATA’ya ve Türkçe öğretmeni Mehmet ÇIKRIK’a bana vermiş oldukları destekten dolayı teşekkürlerimi sunarım.

Yine çalışmamda bana maddi ve manevi yönden destek olan ve bu günlere gelmemdeki en büyük role sahip olan sevgili aileme teşekkür ederim. Son olarak çalışmamda bana yardımcı olan arkadaşlarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

şubat, 2011

Yusuf SANCAK

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
ÖNSÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	vi
DİYALOGLAR LİSTESİ.....	x
TABLolar LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiii

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	3
1.3. Araştırmanın Önemi.....	3
1.4. Sayılılar (Varsayımlar).....	4
1.5. Sınırlılıklar.....	4
1.6. Tanımlar.....	4
1.6.1. Sosyal Bilgiler.....	5
1.6.2. Eğitim.....	5
1.6.3. Değerler Eğitimi.....	5
1.6.4. Hikâye.....	5

1.6.5. Mesnevi.....	5
---------------------	---

BÖLÜM II

KURAMSAL BİLGİLER

2.1. Sosyal Bilgilerin Tanımı ve Önemi.....	6
2.2. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Temel Yaklaşımlar.....	8
2.2.1. Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi.....	8
2.2.2. Sosyal Bilim Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi.....	8
2.2.3. Yansıtıcı İnceleme Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi.....	9
2.3. Değerler.....	9
2.3.1. Değer Kavramı.....	9
2.3.2. Değerlerin Sınıflandırılması.....	11
2.3.3. Değerlerin Özellikleri ve Fonksiyonları.....	14
2.3.4. Değer Kazanımı.....	16
2.3.5. Değerler Eğitimi.....	16
2.3.6. Değerler Eğitiminde Kullanılan Yaklaşımlar.....	20
2.3.6.1. Telkin Etme Yaklaşımı (Değerlerin Doğrudan Öğretimi)....	21
2.3.6.2. Ahlaki Gelişim (Moral Dilemma) Yaklaşımı.....	22
2.3.6.3. Değer Analizi Yaklaşımı.....	24
2.3.6.4. Değerler ayrımı (Değer Açıklama, Değerleri Belirginleştirme).....	26
2.3.7. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Değerler.....	28
2.4. Mevlânâ, Eserleri ve Hikâyeler.....	32
2.4.1. Mevlânâ'nın Hayatı ve Eserleri.....	32

2.4.2. Mevlânâ'nın Düşünce Yapısı ve Kültürümüzdeki Yeri.....	37
2.4.3. Mevlânâ'nın Eğitim Anlayışı.....	39
2.4.4. Edebi Bir Ürün Olarak Hikâyeler ve Sosyal Bilgilerde Kullanımı.....	41
2.4.4.1. Sosyal Bilgiler ve Edebiyat İlişkisi.....	43
2.4.4.2. Hikâye.....	44
3.4.4.2.1. Hikâye Türleri.....	45
2.4.5. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Hikâyelerin Rolü.....	46
2.4.5.1. Sosyal Bilgilerde Hikâyelerin Kullanımı Nasıl Olmalı?.....	47
2.4.5.2. Sosyal Bilgilerde Hikâyelerin Kullanımının Sınırlılıkları.....	48
2.4.6. Sosyal Bilgiler Programında Mesnevi.....	49

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Deseni.....	51
3.2. Veri Toplama Aracı.....	53
3.2.1 Katılımcı Gözlem.....	54
3.2.2. Görüşme.....	55
3.2.3. Tutum Ölçekleri.....	56
3.3. Verilerin Analizi.....	56
3.4. Yazıya Dökme.....	58
3.5. Araştırma Süreci.....	59

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. “Hoşgörü” Değerine İlişkin Bulgular.....	61
4.2. “Yardımseverlik” Değerine İlişkin Bulgular	74
4.3. “Misafirperverlik” Değerine İlişkin Bulgular	86
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	101
KAYNAKÇA.....	105
EKLER.....	112

DİYALOGLAR LİSTESİ

Diyalog 1. Toplumsal ve Bireysel Farklılıklar.....	63
Diyalog 2. Hoşgörülü Davranma.....	66
Diyalog 3. Hoşgörülü Olmak.....	68
Diyalog 4. Hoşgörülü olmak Nasıl Bir Davranıştır?.....	70
Diyalog 5. Hoşgörünün Önemi.....	71
Diyalog 6. Yardımsever Olmak.....	76
Diyalog 7. Yardımlaşmak ve Yardım Etmek.....	80
Diyalog 8. Anne Sözü ve Yardım Arasında Tercih.....	82
Diyalog 9. Misafirperverlik.....	89
Diyalog 10. Evimize Gelen Misafir.....	91
Diyalog 11. Misafir Sadece Evimize Gelen Kişi midir?.....	94

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Spranger'e Göre Değerlerin Sınıflandırılması.....	12
Tablo 2: Rokeach'a Göre Değerlerin Sınıflandırılması.....	12
Tablo 3: Schwarts'a Göre Değerlerin Sınıflandırılması.....	13
Tablo 4. Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Programında Yer Alan Değerler.....	29
Tablo 5. Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Programında Yer Alan Değerler.....	30
Tablo 6. Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Programında Yer Alan Değerler.....	30
Tablo 7. Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Programında Yer Alan Değerler.....	31
Tablo 8. Doğal Araştırma Rollerini Sınıflandırması.....	54
Tablo 9: Öğrencilerin Hoşgörü Değerine Yönelik Tutum Ölçeği Puanlarının Cinsiyete Göre t-testi Sonuçları.....	72
Tablo 10: Öğrencilerin Hoşgörü Değerine Yönelik Tutumları.....	72
Tablo 11: Öğrencilerin Yardımseverlik Değerine Yönelik Tutum Ölçeği Puanlarının Cinsiyete Göre t-testi Sonuçları.....	83
Tablo 12: Öğrencilerin Yardımseverlik Değerine Yönelik Tutumları.....	84
Tablo 13: Öğrencilerin Misafirperverlik Değerine Yönelik Tutum Ölçeği Puanlarının Cinsiyete Göre t-testi Sonuçları.....	98
Tablo 14: Öğrencilerin Misafirperverlik Değerine Yönelik Tutumları.....	98

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Veri Çözümlemesinin Bileşenleri: Etkileşimli Model.....	57
--	----

KISALTMALAR LİSTESİ

vd	: Ve Diğerleri
Akt	: Aktaran
yy	: Yüzyıl
TDK	: Türk Dil Kurumu
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
Ed	: Editör
Çev	: Çeviren
ty	: Yayın Tarihi Yok
s	: Sayfa
ss	: Sayfa Sayısı
S	: Sayı
V	: Volume
N	: Denek Sayısı
$\bar{X}$	: Aritmetik Ortalama
S	: Standart Sapma
Sd	: Serbestlik Derecesi
p	: Anlamlılık Düzeyi
%	: Yüzde
f	: Frekans

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu araştırma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, araştırmanın konusuna ilişkin problem durumu, araştırmanın amacı ve önemine yer verilmiştir. İkinci bölümde ise Sosyal Bilgiler, değerler ve değerler eğitimi konularında kısa bir bilgi verilmiştir. Daha sonra Mevlânâ'nın hayatı, eserleri, hikâyeler ve Sosyal Bilgiler Programında Mesnevi konuları üzerinde durulmuştur. Araştırmanın üçüncü bölümünde ise, araştırmanın yöntemi ve süreci ele alınmıştır. Dördüncü ve son bölüm olan bulgular ve yorumlar kısmında ise, araştırma sonucunda elde edilen bulgulara, yorumlara ve gelecek çalışmalara ilişkin önerilere yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Eğitim bireylerin çevrelerinde meydana gelen değişikliklere ayak uydurabilmeleri için bir takım yeni davranışları kazandırmakla yükümlüdür (Halis, 2003: 1). Değişen dünyada, insanların bu değişime ayak uydurmalarını sağlayacak en önemli etmen eğitimidir. İnsan hayatında eğitim ailede başlar ve kişi sonradan değiştirilmesi çok güç olan bazı temel değerleri ailede kazanır. Bu temel değerler bireyin hayatını şekillendirecek ve hayat boyu insan doğasına etki edecektir. Ebeveynlerin çocuğa öğrettiği veya aşıladığı her şey, ileride o çocuğun kişiliğinin oluşmasında ve gelişmesinde mihenk taşı olacaktır. Bu nedenle anne ve babalar çocuğun okuldaki eğitim hayatı başlayana dek tabir-i caizse bu taşları yerli yerine koymaya büyük özen göstermelidir.

Değişen dünya gibi eğitim veren kurumların ve programların da değişmesi gerekmektedir. Yarının problemlerini nasıl ki dünün çözümleriyle çözmek mümkün değilse, bir ulusun ortak ihtiyaçlarını da dünün anlayışı ile eğitim veren kurumlarla sağlamak mümkün değildir.

Eğitim, iyi vatandaş yetiştirmek ve kişinin yaşamı boyunca karşılaşacağı muhtemel sorunları çözebilmesi için gerekli çözümlerin neler olduğunu öğretmek

için yapılır. Eğitim genelde üç amaca yönelik bir süreç olarak değerlendirilebilir. Bu amaçları şu şekilde belirtebiliriz (Titiz, 1999: 76).

1. Öğrencinin, hayatı boyunca mevcut olan ve gelecekteki ihtiyaçlarının farkına varmasına yardımcı olmak.
2. Öğrencinin, kendini keşfetmesine yardımcı olmak. Gerek fiziki gerekse zihinsel yetenek ve sınırlarının neler olduğu ve bunları nasıl kullanacağına ilişkin yardımcı olmak.
3. İhtiyaçlarının gerektirdiği bilgi-beceri-tutum ve davranışları kazanmasında yardımcı olmak.

Bu amaç ve çerçeveler doğrultusunda ülkemizde 2005 yılında gelişen ve değişen dünyaya ayak uydurmak için, yapılandırmacı yaklaşım adı verilen eğitim anlayışı uygulanmaya başlanmıştır. Yapılandırmacı eğitimin en önemli özelliği öğrencinin aktif olduğu, bilgiyi yapılandırmasına, oluşturmaya ve geliştirmesine fırsat vermesidir. Alışılmış yöntemlerin dışında bir uygulama olan bu yaklaşımın özünde yukarıda da belirttiğimiz üzere öğrenciye yardımcı olma ve rehberlik etme vardır.

Değişen eğitim anlayışı çerçevesinde Sosyal Bilgiler Programında da değişiklikler yapılmış ve yenilikler getirilmiştir. Her ünite için bir öğrenme alanı belirlenmiş, bu öğrenme alanları dâhilinde öğrenciye kazandırılması gereken kazanımlara yer verilmiştir. Bunların yanı sıra kavram, değer ve beceriler de programda yer almaktadır. 2003 yılında başlanan revize çalışmaları tamamlandıktan sonra, 2004 yılında pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Ve nihayet 2005-2006 eğitim-öğretim yılından itibaren ilköğretim birinci kademeden başlanıp kademeli olarak yeni program yaygınlaştırılmıştır.

Değiştirilen ve geliştirilen Sosyal Bilgiler Programında, öğrencilere doğrudan kazandırılması gereken çeşitli değerlere yer verilmiştir. Araştırmanın konusunu teşkil eden “hoşgörü”, “misafirperverlik” ve “yardımseverlik” değerleri de Sosyal Bilgiler 4. sınıflarda öğretilmesi planlanan değerlerdendir. Araştırma süresince adı geçen bu değerler Mevlânâ'nın Mesnevi adlı eserinden seçilen hikâyelerden oluşturulan

etkinlikler 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde uygulanmış ve eserdeki hikâyelerin değer öğretimindeki rolü araştırılmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın temel amacı, Mevlânâ'nın Mesnevi adlı eserinde yer alan hikâyelerin Sosyal Bilgilerde değer öğretimindeki rolünün tespit edilmesidir. Bu amaçla aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. İlköğretim 4. sınıf öğrencilerine “hoşgörü” değerinin öğretilmesinde, Mevlânâ'nın Mesnevi'sinde yer alan hikâyeler ne kadar etkilidir?
2. İlköğretim 4. sınıf öğrencilerine “yardımseverlik” değerinin öğretilmesinde, Mevlânâ'nın Mesnevi'sinde yer alan hikâyeler ne kadar etkilidir?
3. İlköğretim 4. sınıf öğrencilerine “misafirperverlik” değerinin öğretilmesinde, Mevlânâ'nın Mesnevi'sinde yer alan hikâyeler ne kadar etkilidir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Araştırmada öğretimi gerçekleştirilmesi amaçlanan “hoşgörü”, “yardımseverlik” ve “misafirperverlik” değerleri evrensel değerler olup bütün toplumlarda yerini alan değerlerdir. Özellikle Türk toplumu ve ailelerinde üzerinde özenle durulan “misafirperverlik”, Türklükle özdeşleşmiş durumdadır. Bu üç değerden hareketle bu araştırma:

1. Öğrencilerin hoşgörü değeri konusundaki düşüncelerinin tespit edilmesi bakımından,
2. Öğrencilerin yardımseverlik değeri konusundaki düşüncelerinin tespit edilmesi bakımından,
3. Öğrencilerin misafirperverlik değeri konusundaki düşüncelerinin tespit edilmesi bakımından,
4. Mevlânâ'nın Mesnevi adlı eserindeki hikâyelerin kullanımının değerlerin öğretimi konusunda katkısının olup olmadığının tespit edilmesi bakımından,

5. Araştırma sonuçları dikkate alınarak, Mesnevi’de yer alan hikâyelerin programda yer alan ünitelere dâhil edilmesi bakımından önemlidir.

1.4. Sayıtlar (Varsayımlar)

Bu araştırmanın dayandığı sayıtlar şu şekildedir:

1. Araştırmaya katılan öğrencilerin sorulan sorulara içten ve samimi bir şekilde cevap verdikleri varsayılmıştır.
2. Hikâyelerle yapılan etkinlikler, ses ve kamera kayıtlarının veri toplama aracı olarak uygun olduğu varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma:

1. Nitel araştırma yöntemlerinden, görüşme yöntemiyle,
2. Bilgi toplamaya yönelik “hoşgörü”, “yardımseverlik” ve “misafirperverlik” değerlerine ilişkin, Mesnevi’de yer alan hikâyelerden hazırlanan çalışma yaprakları ile yapılan etkinliklerden elde edilen yazılı doküman ve katılımcı gözlem verileri ile,
3. Kayseri ili, Kocasinan ilçesine bağlı Yunus Emre İlköğretim Okulu 4-B sınıfı öğrencileri ile,
4. Sosyal Bilgiler 4. sınıf; “hoşgörü”, “yardımseverlik” ve “misafirperverlik” değerleri ile,
5. Görüşme formunda yer alan sorular ile,
6. 6 haftalık 18 ders saatinde uygulanan etkinliklerle sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Bu araştırmada yer alan temel kavramlar şu şekilde tanımlanmıştır.

1.6.1. Sosyal Bilgiler

Evrensel anlamı ile Sosyal Bilgiler, toplum ve insanla ilgili bilimlerin içerik ve yöntemlerinden yararlanarak insanın fiziksel ve sosyal çevresiyle etkileşimini zaman boyutu içerisinde disiplinler arası bir yaklaşım çerçevesinde ele alan ve vatandaşları yaşamla ilgili temel demokratik değerlerle donatılmış, düşünen, becerili vatandaşlar olarak yetiştirmeyi amaçlayan bir çalışma alanıdır (Doğanay, 2002: 17).

1.6.2. Eğitim

Eğitim, bireyin içinde yaşadığı toplumda uygulama değeri olan yetenek, yöneliş ve diğer davranış örüntülerini kazandığı süreçler toplamıdır (Kaya ve Demirel, 2005: 5).

1.6.3. Değerler Eğitimi

Değerler eğitimi, öğrencilerdeki değer gelişimi ile ilgilenen, öğrencilere gerekli ahlaki değerler hakkında bilgi veren, değerlerin okullardaki ahlaki ortam ve programlar ile nakledilmesini sağlayan, eğitimin ve etiğin çok yönlü bileşeni olarak tanımlanabilir (Yel ve Aladağ, 2009: 124).

1.6.4. Hikâye

Kurmaca yapıtlardan olan ve roman ile birçok bakımdan benzeşen hikâye, “insan yaşamından gerçeğe uygun kesitler sunan, bunu yere ve zamana bağlayarak yapan bir yazı türü”dür (Özdemir, 1991: 53; Akt., Bozkurt, 2005: 20).

1.6.5. Mesnevi

Mevlânâ Celaleddin Rumi'nin bir eseri olup, toplam 6 ciltlik bir eserdir. Kimi kayıtlarda 26660 beyit, kimisinde ise 25616 beyitten oluştuğu yer almaktadır. Sevük (1954: 79) Mesnevi'yi, bütün İslam âleminde Kuran-ı Kerim'den sonra en mukaddes kitap olarak nitelendirmiştir.

BÖLÜM II

KURAMSAL BİLGİLER

2.1. Sosyal Bilgilerin Tanımı ve Önemi

Sosyal Bilgiler kavramının ortaya çıktığı ilk günden beri tanımı ve içeriği noktasında çeşitli görüşler öne sürülmüş ve Sosyal Bilgiler konusunda farklı tanımlar ortaya konulmuştur. Safran'a göre (1993:2); sosyal bilimlerin değişimi ve sürekliliği inceliyor olması, bireyi toplumsallaştırma amacı güden eğitimde, sosyal bilimlerin etkin bir yer kazanmasına yol açmış ve eğitimin hem bir sosyal bilim dalı, hem de sosyal bilimlerin uygulama alanı durumuna gelmesi "Sosyal Bilgiler" kavramını meydana getirmiştir.(Paykoç, 1991: 4; Akt., Özen, 2010: 7). Erden ise (1995: 8) Sosyal Bilgileri, günümüzde ilköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacıyla, sosyal bilimlerin disiplinlerinden seçilmiş konulara dayalı olarak, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanı olarak tanımlamaktadır. Diğer bir tanıma göre ise; Sosyal Bilgiler, 1916 sonrası Amerikan pragmatizmi ve toplumsal açılarından kaynaklanan ihtiyaçların sonucunda icat edilen bir derstir (Safran ve Ata, 2003: 339).

Sosyal Bilgilerin tanımı konusunda daha birçok araştırmacı farklı tanımlar yapmıştır. Bunlardan bir kaçını sıralayacak olursak:

Garcia ve Michaelis (2001: 9) Sosyal Bilgileri; demokratik bir toplumda sorumlu vatandaş yetiştirmek için insan ilişkilerinin incelenmesi ve kültürel mirasın temel özelliklerini aktaran program alanı olarak tanımlamıştır (Akt., Kılıçoğlu, 2009: 5).

Öztürk (2009: 24) ise Sosyal Bilgileri, hemen her bakımdan değişen ülke ve dünya koşullarında bilgiye dayalı karar alıp, problem çözebilen etkin vatandaşlar yetiştirmek amacıyla sosyal ve beşeri bilimlerden aldığı bilgi ve yöntemi kaynaştırarak kullanan bir öğretim programı olarak tanımlamıştır. ABD'nin Newyork Eyaleti'nin Sosyal Bilgiler Programında yer alan tanımında ise, Sosyal Bilgiler; Tarih, Coğrafya, Ekonomi, Yönetim ve Yurttaşlık Bilgisi'nin entegre bir çalışmasıdır. Daha

da önemlisi olayları, insanları tek tek veya dünyayı topluca etkileyen bir çalışmadır (Newyork Cit.y. K-8 Social Studies Scope & Sequence, (2008-2009), 18.03.2010). Köstüklü (1998: 11), ise Sosyal Bilgileri, öğretim amacıyla sosyal bilimlerden seçilmiş, basitleştirilmiş ve düzenlenmiş konular, bilgiler bütünü olarak tanımlamaktadır.

Son olarak, Sosyal Bilgiler öğretimi üzerinde çalışmaları bulunan Sönmez (2005: 454) in tanımında ise, Sosyal Bilgiler; toplumsal gerçekle kanıtlanmaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonucunda elde edilen bilgiler şeklinde tanımlanmıştır. Sosyal Bilgilerin bir ders olarak öğretim programlarına dâhil edilmesinin ardından, başlangıçta tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisinden ibaret sayılmakta iken; daha sonradan Sosyal Bilgilerin kapsamı içerisine daha birçok farklı bilim dalları da dâhil edilmiştir. Bunu Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından yapılan Sosyal Bilgileri tanımında da görebiliriz. Bu tanıma göre: Sosyal Bilgiler, bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgileri konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleşmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir (MEB, 2005: 52). Bu tanımlar incelendiğinde aslında Sosyal Bilgilerin hem öğrenciler hem de toplum açısından ne denli önemli olduğu fark edilebilir.

Günümüzde özellikle yoksulluk, açlık, savaş, dış ilişkiler, işsizlik, hava ve su kirliliği, toplumsal yaşamdaki bozulmalar, işçi ve tüketici sorunları önemli sosyal sorunları oluşturmaktadır. Sosyal Bilgiler dersleri çocukların bu tür problemlerin farkında olmalarını, niçin bu sorunların çözümünün kolay olmadığını, bu sorunlara çözümler üretirken hesaba katılması gereken değerler ve muhtemel çözümlerin farkında olmalarını sağlar (Preston, 1974: 3; Akt., Kılıçoğlu, 2009: 6). Güçlü ve etkili bir Sosyal Bilgiler Programı, öğrencilerin içinde yaşadıkları dünyayı anlamalarına yardımcı olur. Onlara büyük fikirler ve kendi yaşantıları arasında bağ kurmalarına, kendilerini dünya toplumundaki bireyler olarak görmelerine izin verir.

Onlara, kendilerini dünya toplumundaki bireyler olarak görmelerine izin verir. Bu, öğrencilere yerel, ulusal ve küresel düzeyde bilgi katılımcıları olmaları için bilgi ve beceri sunar (Newyork Cit.y. K-8 Social Studies Scope & Sequence, (2008-2009), 18.03.2010).

2.2. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Temel Yaklaşımlar

Öğretmenler genellikle alışılmış yöntemler kullanma eğilimi gösterirler. Bu yöntemler örüntüler (kalıplar) oluşturur. Bunlar anlaşılabilir ve yorumlanabilir niteliktedir. Bu örüntüler, Sosyal Bilgiler öğretimi için üç ayrı ve farklı geleneksel yaklaşım oluşturur (Barth ve Demirtaş, 1997: 18, Akt., Kılıçoğlu, 2009: 6). Bu yaklaşımları Vatandaşlık aktarımı olarak Sosyal Bilgiler öğretimi, Sosyal bilim olarak Sosyal Bilgiler öğretimi, Yansıtıcı düşünce olarak Sosyal Bilgiler öğretimi olarak sıralamak mümkündür.

2.2.1. Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi

Sosyal Bilgiler Öğretimi ile ilgili en eski yaklaşımdır. Bu yaklaşımda Sosyal Bilgilerin temel amacı öğrencilere kültürel mirası aktararak, onların iyi bir vatandaş olmalarını sağlamaktır. Kültürel miras aktarılırken, öğrencilere geçmişteki bilgiler ve olgular, temel toplumsal kurumlar, değerler, inançlar kazandırılmaya çalışılır (Erden, 1995: 7). Geçmiş öğrenme, geçmiş ve geleneklerle gurur duyma, sorumluluk alma, uygun davranışlar sergileme ve otoriteye bağlılık vatandaşlık aktarımı programının en temel içeriğidir. Yöntem olarak, vatandaşlıkla ilgili değer ve inanışların öğretmen merkezli bir yaklaşımla aktarılması esastır. Öğretmen ideal vatandaşı örnek olarak gösterir ve bu vatandaşın sahip olduğu özelliklerin sorgulanmadan kazanılması gerektiğini anlatır. Kısaca bu yöntem, bir telkin yöntemidir (Doğanay, 2002: 20).

2.2.2. Sosyal Bilim Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi

Sosyal bilim olarak Sosyal Bilgiler öğretimi, sosyal bilimlere ait bilgi, beceri ve değerlerin kazanılmasının etkili vatandaşlık için en iyi hazırlık olduğu varsayımına dayanır. Bu yaklaşıma göre öğrenciler, sosyal bilimlerin yapısı ile bilgi toplama ve yorumlama süreçlerini öğrenmelidir. Bu nedenle sosyal bilimciler

tarafından tanımlanan önemli bulgular, bakış açıları ve sorunlar, Sosyal Bilgiler Programlarının içeriğini oluşturur (Öztürk, 2007: 25). Sosyal bilim olarak Sosyal Bilgiler öğretiminde yöntem araştırma-incelemedir. Sosyal bilim dallarıyla ilgili bilgilerin kazanımı yanında bunları öğrenme sürecine de özellikle önem verilir (Doğanay, 2002: 21).

2.2.3. Yansıtıcı İnceleme Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi

Yansıtıcı inceleme olarak Sosyal Bilgiler öğretiminin amacı, öğrencilerin toplumsal ve bireysel problemler karşısında, makul, mantıklı ve düşünerek alınmış kararlara varmalarını sağlamaktadır (Barth ve Demirtaş, 1997, Akt., Kılıçoğlu, 2009: 7). Yansıtıcı inceleme yaklaşımında içerik, geleneksel olarak ders kitaplarında yansıtılan içerikten oldukça farklıdır. Bu yaklaşımda içerik çocuklarda karar verme sürecinin geliştirilmesi için aracı olarak kullanılır. Öğrenciler problemleri çözerken, karar alırken bilgiyi kullanırlar; ancak odak noktası bilgi değil problem çözme ve bilimsel akıl yürütmeye dayalı karar verme becerisidir. Araştırma-inceleme yöntemi bu yaklaşımın temel yöntemidir. Çocuklar karşılaştıkları gerçek problemleri inceleyerek araştırma becerileri kazanırlar (Doğanay, 2002: 21).

2.3. Değerler

2.3.1. Değer Kavramı

Değerler, insanların bütün yaşamı süresince davranışlarını yönlendirmede etkili olan ve hayatının şekillenmesinde önemli olan öğelerdir. Değerler, insan davranışlarını açıklamada büyük öneme sahip olduğu için birçok sosyal bilimci tarafından daima dikkat çekmiş ve ilgi konusu olmuştur (Yel ve Aladağ, 2009:118). Değer kavramı yıllardır, filozoflar, antropologlar ve psikologlar da dâhil olmak üzere Sosyal Bilimciler tarafından tartışılan bir konu olmuştur. Değerlerimiz, durumları değerlendirmemizde ve yorumlamamızda ve önemli amaçlar uğrunda hareket etmemizde, her iki şekilde de bizi etkisi altına alır. Değerler nesne ve durumlara karşı takınılan spesifik bir tutum sayılır; ama takınılan tutumlardan da etkilenirler (Cory, Corey ve Callaham, 2003; Akt., Shamsul, Judith vd., 2009: 7).

Değer kavramı hakkında bugüne kadar bilimsel açıdan ve felsefi yönden tartışmalar ve araştırmalar yapılmasına karşın, değerlerin tam olarak ne içerdiğine ilişkin henüz ittifak edilmemiştir. Bazı zaman dilimlerinde değerlerin sübjektif bir nitelik taşıdığı ve değer kavramının objektif bir temele dayanmadığı ileri sürülmüştür. Kuramcılarının birçoğu değerleri çeşitli kavramlarla ilişkilendirerek açıklamaya çalışmışlardır. Değer kavramının çok değişik disiplinlere girmiş olması, bu kavramın tanımının yapılmasını oldukça zor bir hale getirmiştir. Her bilim dalı bu kavramla ilgili kendisini ilgilendiren boyutunu seçmiş ve incelemiş, kendisini ilgilendirmeyen kısmını da göz ardı etmiştir. Bu ve bu gibi nedenlerden dolayı genel kabul görececek bir tanım üzerinde bir fikir birliği sağlanamamıştır (Göngör, 1997: 86).

Literatüre bakıldığında, değer kavramına ilişkin birçok tanıma yer verilmiştir. Bu tanımlardan bazıları şu şekildedir:

Değer Türk Dik Kurumu (TDK)'nin yayınlamış olduğu Türkçe sözlükte; bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçüt, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet şeklinde tanımlanmıştır (TDK, 2010). Mutch (2000: 3) değerleri, bireyler veya guruplar tarafından tutulan davranışların, inançlar veya ilkeler dizisi ile içselleştirilmesi şeklinde tanımlamıştır. Ayrıca Mutch insanların içselleştirdiği bu inanç ve ilkelerini hareket ve düşünceleriyle dile getirdikleri üzerinde durmuştur. Mutch'un bu görüşü değerlerin insanların tutum ve davranışlarında etkili olduğunu göstermektedir. Erdem (2003) değeri, belirli bir durumu diğerine tercih etme eğilimi olarak tanımlamaktadır (Akt., Keskinoglu, 2008: 9). Dilmaç'a göre (2006: 7) değer, insanı diğer canlılardan farklı kılan düşünebilme yeteneğiyle ürettiği inançlar bütünüdür.

Değerler, toplum ya da bireyler tarafından benimsenen birleştirici olgular, toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığına ve bireyin iyiliği için iyi olduğuna inanılan ölçütler, bilinç, duygu ve heyecanları da ilgilendiren yargılar ve bireyin bilincinde yer eden ve davranışı yönlendiren güdülerdir (Özgüven, 1994: 37). Değerler doğru ya da yanlış ayırmamıza yardım eden temel ihtiyaçlardır. Hayata denge ve anlam katarak, toplumu oluşturan bireylerle birlikte yaşamamıza imkân

tanırlar. Değerler bireyin kendisinin ve diğerlerinin yaşantısının niteliğini yükseltirler. Değerler doğuştan görülmeyip, gözlem ve etkileşim sonucu yaşayarak öğrenilirler (Bostrom, 1991, Akt., Akbaş, 2004: 45). Başaran (1992: 134) ise değeri, bir nesne, işlem, fikir ve eylemin örgüt içerisinde taşıdığı önemi belirleyen nitelik ve nicelik şeklinde tanımlamakta ve nesne, işlem, fikir ve eylemin değerlendirilmesinde araç olarak kullanıldıklarını belirtmektedir.

Değerler, kültürel bilgidir; kültürün öğeleri üzerine kurulur ve her zaman bir seçimi vurgular. Toplumdaki bireylerin o değerleri korumasına veya göz ardı etmesine paralel olarak değerler ya zamanla kaybolurlar ya da bir sonraki nesle aktarılacak yıllarca devam ettirilirlir. Değerlerin yıllarca devam etmesi ve kalıcı olması, onların insanlarca içselleştirilmesine ve genel kabul görmesine bağlıdır. Değerler, bize neyi yapmamız gerektiğini kesin olarak söylemezler, ancak yapılacak olan doğru şeyler için rehberlik ederler (Gudmundsdottir, 1991; Akt., Akbaba ve Altun, 2003: 8).

2.3.2. Değerlerin Sınıflandırılması

Değerler konusunda yapılan çalışmalar ve ilgili literatür tarandığında, değer sınıflamasında en çok kabul gören ve bilinen sınıflama, Spranger, Rokeach ve Schwartz'ın yapmış olduğu sınıflandırmalardır.

Spranger değerleri altı gruba ayırmıştır. Bu ayırmda değerler, bilimsel, ekonomik, estetik, siyasi, sosyal ve dini değer grupları olmak üzere incelenmiş ve açıklanmıştır. Spranger tarafından yapılan bu değer grupları daha sonraki yıllarda Alport ve arkadaşları tarafından bir ölçeğe dönüştürülmüştür. (Bakınız Tablo 1.)

Tablo 1: Spranger'e Göre Değerlerin Sınıflandırılması (Akbaş, 2004:30; Yazıcı, t.y.: 3)

Bilimsel Değer	Gerçeğe, bilgiye, muhakemeye ve eleştirel düşünceye önem verir. Bilimsel değerleri olan insan deneysel, eleştirici, akılcı ve entelektüeldir.
Ekonomik Değer	Yararlı ve pratik olana önem verir. Ekonomik değerlerin hayatta önemsenmesi gerektiğini belirtir.
Estetik Değer	Simetri, uyum ve forma önem verir. Birey hayatı olayların bir çeşitliliği olarak görür. Sanatın toplum için zorunluluk olduğunu düşünür.
Sosyal Değer	Başkalarını sevmeye, yardım ve bencil olmama esastır. En yüksek değer insan sevgisidir. Bu insan sevgisini insanlara sunar. Nazik ve sempattir. Bencil değildir.
Politik Değer	Her şeyin üstünde kişisel güç, etki ve şöhret vardır. Esas olarak kuvvetle ilgilidir.
Dini Değer	Evreni bir bütün olarak kavrar ve kendisini onun bütünlüğüne bağlar. Dini uğrunda dünyevi hazları feda eder.

Rokeach ise değerleri Tablo 2'de verildiği gibi iki temel gruba ayırmıştır. Bu değerler amaç (temel) değerler ve araç değerlerdir. Her iki değer grubunda da 18'er tane değer bulunmaktadır. (Bakınız Tablo 2.)

Tablo 2: Rokeach'a Göre Değerlerin Sınıflandırılması (Yazıcı, t.y.: 3; Yel ve Aladağ, 2009: 121).

Amaç (Temel) değerler	Kişisel ve sosyal değerler olup, yaşamın temel amaçlarını içerir. Arzu edilen nihai değerleri içerir. Barış, eşitlik, başarı, özgürlük, erdem, ulusal güvenlik vb.
Araç Değerler	Tercih edilen davranış kalıpları olup, temel değerlere ulaşmak için var olan davranış kalıplarını içerir. Cesaret, sorumluluk, dürüstlük, gerçeklik, yardımsever, neşeli vb.

Schwartz ise Rokeach'ın değer sınıflaması üzerinde çalışmalar yaparak değerleri 10 farklı türde gruplandırmıştır. Tüm grup için belirlenen değer sayısı ise 56'dır. Schwartz'ın kuramına göre değerler kültürel ve bireysel olmak üzere iki düzeydedir. Toplum genelinin paylaştığı, toplumsal normlara dayanan soyut fikirler kültürel düzeydeki değerleri yansıtırken; bireyin yaşamını yönlendirme önemine göre sıralanan değerler de bireysel düzeydeki değerleri yansıtmaktadır. Schwartz'ın değer

sınıflamasında yer alan 10 farklı değer türü, tanımları ve içerdiği özel değerler Tablo 3'te verilmiştir. (Bakınız Tablo 3.)

Tablo 3: Schwarts'a Göre Değerlerin Sınıflandırılması (Akbaş, 2004:58-59; Yazıcı, t.y.: 3-4; Yel ve Aladağ, 2009: 121-122).

Değer Grupları ve Açıklamalar	Değerler
Güç (power): Toplumsal konum, insanlar ve kaynaklar üzerine denetim gücü	Sosyal güç sahibi olmak, otorite sahibi olmak, zengin olmak, Toplumdaki görünümü koruyabilmek (insanlar tarafından benimsenmek)
Başarı (achievement): Toplumsal standartları temel alan kişisel başarı yönelimi	Başarılı olmak, Yetkin olmak, Hırslı olmak, Sözü geçen biri olmak (Zeki olmak)
Hazcılık (hedonism): Bireysel zevke, hazza yönelim	Zevk, Hayattan tat almak
Uyarılım (stimulation): Heyecan ve yenilik arayışı	Cesur olmak, Değişken bir hayat yaşamak, Heyecanlı bir yaşantı sahibi olmak
Özyönelim (self-direction): Düşünce ve eylemde bağımsızlık	Yaratıcı olmak, Merak duyabilmek, Özgür olmak, Kendi amaçlarını seçebilmek, Bağımsız olmak (Kendine saygısı olmak)
Evrenselcilik (universalizm): Anlayışlılık, hoşgörü ve tüm insanların ve doğanın iyiliğini gözetmek	Açık fikirli olmak, Erdemli olmak, Toplumsal adalet, Eşitlik, Dünyada barış istemek, Güzelliklerle dolu bir dünya, Doğayla bütünlük içinde olmak, Çevreyi korumak (iç uyum)
İyilikseverlik (benevolence): Kişinin yakın olduğu kişilerin iyiliğini gözetme ve geliştirme	Yardımsever olmak, Dürüst olmak, Bağışlayıcı olmak, Sadık olmak, Sorumluluk sahibi olmak (Gerçek arkadaşlık, Olgun sevgi, Manevi bir hayat, Anlamlı bir hayat)
Geleneksellik (tradition): Kültürel ya da dinsel töre ve fikirlere saygı ve bağlılık	Alçakgönüllü olmak, Dindar olmak, Hayatın bana verdiklerini kabullenmek, Geleneklere saygılı olmak, İlimli olmak (Dünyevi işlerden el ayak çekmek)
Uyma (conformit.y.): Başkalarına zarar verebilecek ve toplumsal beklentilere aykırı olabilecek dürtü ve eylemlerin sınırlandırılması	Kıbarlık, itaatkâr olmak, Anne-babaya ve yaşlılara değer vermek, Kendini denetleyebilmek
Güvenlik (securit.y.): Toplumun, var olan ilişkilerin ve kişinin kendisinin huzuru ve sürekliliği	Ulusal güvenlik, Toplumsal düzenin sürmesini istemek, Temiz olmak, Aile güvenliği, iyiliğe karşılık vermek

2.3.3. Değerlerin Özellikleri ve Fonksiyonları

Değerlerin ne olduğunu bilmek için ve değerleri ayırt edebilmek için özelliklerinin ve fonksiyonlarının bilinmesi gerekir. Schwartz ve Bilsky (1987), bir takım kuramcıların değerler hakkında uzlaşmış olduğu özellikleri şu şekilde sıralamıştır:

1. Değerler inançlardır. Ancak, tümüyle nesnel, duygulardan arındırılmış fikir niteliği taşımazlar; etkinlik kazandıklarında duygularla iç içe geçerler.
2. Değerler bireyin amaçlarıyla (eşitlik gibi) ve bu amaçlara ulaşmada etkili olan davranış biçimleriyle (hak bilirlilik, yardımseverlik gibi) ilişkilidirler.
3. Değerler, özgül eylem ve durumların üzerindedirler. Örneğin, itaatkârlık değeri, işte ya da okulda, aileyle, arkadaşlarla ya da tanımadığımız kişilerle olan ilişkilerimizin tümünde geçerlidir.
4. Değerler, davranışların, insanların ve olayların seçilmesini ya da değişimini yönlendiren standartlar olarak işlev görürler.
5. Değerler taşıdıkları öneme göre kendi aralarında sıralanırlar. Sıralanmış bir değer kümesi, değer önceliklerini belirleyen bir sistem oluşturur.
6. Değerler değişime açık yapıdadırlar. Zaman içinde etkileşim ve ortaya çıkan yeni ihtiyaçları karşılamak için değer önceliklerinde değişiklikler olabilir (Akt., Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000: 60).
7. Değerler, bağlı oldukları kültürlere göre değişir. Hatta ait oldukları kültürlerin içinde dahi ayrılık gösterebilir. Farklı iki toplum aynı değere sahip olabilir ama o değer verdikleri önem derecesi farklı olabilir. Mesela bir Eskimo toplumunda da, karı-kocaya sadakat ve misafirperverlik gibi kültürel değerler mevcuttur. Fakat onlar için misafirperverlik sadakatten daha önemli bir değerdir ve sadakatten önce gelir. Böyle bir olay diğer toplumlar için kabul edilemez bir durum olarak ortaya çıkabilmektedir (Reboul, 1995:365-366; Akt: Yazıcı, t.y.: 5).

Özgüven (1994) ise değerlerin dört temel özelliğinden bahsetmektedir. Bu özellikler ise:

1. Toplum ya da birey tarafından benimsenen birleştirici olgulardır.
2. Toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığına ve bireylerin iyiliği için olduğuna inanılan ölçütlerdir.
3. Bilinç, duygu ve heyecanları da ilgilendiren yargılardır.
4. Bireyin bilincinde yer eden ve davranışı yönlendiren güdülerdir (Akt., Yel ve Aladağ, 2009: 120).

Bu özellikler bütün değerleri tanımlayan özelliklerdendir, ama bilgelik gibi, başarı gibi değerlerin içerdiği önemli özellikleri ayırt etmek önemlidir. Değerlerin bu ayırt edici özelliği ise güdüseldir (Shamsul vd, 2009: 7).

Bir eğitimci gurubuna göre, bu özelliklere sahip değerler sisteminin fonksiyonlarını şöyle sıralayabiliriz (Akt., Tezcan, 1974: 15; Yazıcı, t.y.: 5):

1. Bireye amaç ve yön tayin eder.
2. Bireysel ve toplumsal faaliyetlerin esaslarını ve genel yönünü verir.
3. Bireylerin davranışlarını yargılamaya yardımcı olur.
4. Bireyin başkalarından ne beklemesi gerektiğini ve kendisinden ne beklediğini bilmesini sağlar.
5. Bireyin doğru ve yanlış, haklı ve haksız, hoşgiden ve gitmeyeni, ahlaki ve ahlaki olmayanı ayırt etmesini sağlar.

Değerler üzerine birçok araştırması olan Rokeach (1973) ise değerlerin fonksiyonlarını şu şekilde açıklamıştır:

a. Standart olarak değerler: Değerler bireyin toplum içinde ki davranışlarını belirler. Bir olayla karşılaşan birey pozisyon alır ve karşılaştığı toplumsal olayları değerlendirirken ve yargılarken değerlerini kullanır. Birey değerlerine bağlı olarak siyasi veya dinsel ideolojiyi diğerine tercih eder ve kendini

başkalarına sergiler. Kendisini başkalarıyla karşılaştırırken ve başkalarını etkilemek ya da ikna etmek amacıyla kullanır. Değerler sayesinde insanlar inanç, tutum ve eylemlerini akıl süzgecinden geçirirler ve toplumsal alanda kabul edilmezlik sonucundaki benlik zedelenmesini engellerler.

b. Çatışma ve karar vermede değerler sistemi: Değerler tek başına değil, değerlerle birlikte var olurlar. Bir araya gelerek tutarlı ve sistemli kalıcı organizasyonlar oluştururlar. Değerler aynı zamanda önem sırasına göre aşamalı sınıflandırma oluştururlar. Birey aile ve kişisel ilişkiler için ve iş yaşamı için ayrı değer sınıflandırması yapabilir.

2.3.4. Değer Kazanımı

Değerler kalıtsal olmayıp öğrenme sonucu oluşurlar. Değer oluşumu çocuklukta başlar ve yaşa bağlı olarak artar. Ortak değerlerin oluşumunda sosyo-ekonomik düzey önemli rol oynamaktadır. Birey içinde bulunduğu ortam (okul, işyeri, aile) özelliklerine uygun değerler geliştirir. Toplumsal yapı değiştiğinde değer sistemleri de değişerek yeni yapıya ayak uydurur. Toplumun sanayileşme seviyesi ve ekonomik gelişmeler sonucunda değerler geliştirmekte, eski değerleri yeniden yorumlamakta, değer sistemindeki hiyerarşi değişmektedir. Dini değerler ve aile kurumlarına ait değerlerdeki değişimler diğer değerlere oranla daha yavaş olmaktadır.

Değerler insan yaşamının tüm yönlerini etkileyen ve yönlendiren olgulardır. Bireysel olarak değerler standart, güdü, karar verme ve davranış yaptırımı olarak, toplum içinde ise siyasi ve ideolojik tercihlerde, toplumsal yargılamalarda, gruba uyumda kullanılır (Akbaş, 2004: 48).

2.3.5. Değerler Eğitimi

Son zamanlarda popülerleşen “değerler eğitimi” oldukça yeni bir kavram olmasına rağmen geçmişte “ahlak eğitimi” ve “karakter eğitimi” gibi adlar altında verilen eğitimin güncel ve geliştirilmiş şeklidir. Ülkemizde de oldukça yeni olan “değerler eğitimi”, özellikle uluslararası konferans ve toplantılarda ele alınmaya,

üzerinde makale ve kitaplar yazılmaya başlanmış bir alandır (Keskin, 2008: 20). Değerler eğitimi ile ilgili literatür incelendiğinde çok farklı tanımlarla karşılaşılmaktadır. Avustralya Hükümeti Eğitim, Bilim ve Öğretim Bakanlığı [*Australian Government Department of Education, Science and Training*] tarafından yayınlanan raporda, değerler eğitimi ile ilgili olarak aşağıdaki iki tanım verilmiştir. Bunlardan birincisinde; değerler eğitimi, kimilerine göre değerlerin açık ve şuurlu bir şekilde öğretilme girişimi olarak tanımlanmıştır. İkinci tanımda ise, doğrudan ya da dolaylı olarak kişilerin değerler hakkındaki anlayış ve bilgisini geliştirmek, onların bireysel ve daha geniş bir toplumun üyeleri olarak belirli değerler doğrultusunda davranabilmelerini sağlamak için gereken beceri ve eğilimleri empoze etmek şeklinde tanımlanmıştır (Akt., Keskin, 2008: 21).

Eğitim, ülkeyi yeni değerler dünyasına sancısız ve sıkıntısız olarak katacak olan önemli bir araçtır. Değerler, eğitimle nesilden nesle aktarılacak, toplumda kişilikli, kendine, ailesine, çevresine ve tüm insanlığa faydalı bireyler değerlerle yetişecektir. Bu aynı zamanda toplumun kültürünün devamlılığını sağlayarak geçmişle geleceği de birbirine bağlayacaktır. Değerler ve insan arasında karşılıklı bir döngü vardır. Değerleri insanlar ve yaşantıları oluştururken, oluşan bu değerler, kişiye ve topluma yön verecektir. Bütün bunların sağlıklı bir yapı içerisinde gerçekleşmesi ancak eğitimle olur (Tokdemir, 2007: 30). Diğer canlılar hayatlarının çoğunluğunu içgüdü ile idare erken insanların hareketlerinin çok azında içgüdü vardır. İnsan, davranışlarının çoğunu öğrenir. İnsan mutluluğu için neyin önemli olduğunu, toplum sağlığı için iyi olanı ve karakterli bir yaşam için gerekli alışkanlıkları öğrenir. Tarih bu gerçeği ortaya koymuştur. Örnek karaktere sahip kişiler ortaya çıkarmıştır. Her birey kendi karakterini ortaya çıkaran bir sanatçıdır. Birey dünyaya iyi ya da kötü alışkanlıklarla gelmez. İyi alışkanlıkları çalışarak kazanır (Ryan, 1999: 9-11; Akt., Akbaş, 2004: 60).

Modern toplum ve bilim yaratıcılık konusunda gelişmeler sağlamış, bu doğrultuda nesilleri yetiştirmiş olsa da değerler alanının daralması, bireysel ve toplumsal açıdan pek çok sorunu da ortaya çıkarmıştır (Tokdemir, 2007: 30). Günümüzde her şey hızla ve sürekli değişim içindeyken, bu durumdan Türk

toplumunun değerleri de payını almakta ve hatta bunun çok ciddi boyutta olduğu görülmektedir. Bu değişim, özellikle çocuklar ve gençler üzerinde tesirli olmakta, bunun sonucu olarak da ailelerin işi gittikçe zorlaşmaktadır. Bir toplum değerlerinden yoksunlaşmışsa, değerleri ile olan bağı kopmuşsa o toplumun ayakta durması zorlaşacaktır (Yel ve Aladağ, 2009: 123). Toplumda yaşanan ve yaşanabilecek sorunların ortadan kaldırılması için o toplumdaki bireylerin, sahip olmaları gereken değerleri kazanmaları gerekmektedir. Bu bağlamda bireylere verilecek olan değer eğitimi, bireylerin mutluluğu, toplumsal huzur, güven, toplumlar arası olumlu ilişkiler, barış ve genel olarak insanlık için daha iyi bir geleceğin oluşturulmasına katkı sağlayabilecektir (Gültekin, 2007: 38). Değerler açısından olgunlaşmanın sonucunda, insanlar yalnızca çevrelerine karşı değil, kendilerine ve diğer insanlara karşı da olumsuz eylemlerde bulunabilmektedirler. Yalnızca kendilerinden farklı düşündüğü ve farklı inançlara sahip olduğu için, başkalarını hoşgörü ile karşılamayan hatta onlara karşı elinden geldiğince fiziksel baskı ve şiddet uygulayan insanlar vardır. Kendi kendine ve sağlığına saygı duymayan, kendine zarar veren insanlar vardır (Doğanay, 2006: 257). Tüm bu olası sonuçlar ve olaylar göz önüne alındığında değerler eğitiminin ne kadar önemli ve gerekli olduğu anlaşılmaktadır.

Değerlerin kazandırılması noktasında öncelikli olarak ailelere ve ocuk okul çağına geldiğinde eğitim kurumlarına önemli görevler düşmektedir. Değerlerin kazandırılması için eğitim kurumlarında uygun yöntem, teknik ve stratejilerin belirlenip, etkili bir biçimde kullanılması gerekmektedir. Akbaş (2008: 9-10)'a göre okulların görevlerinden biri, okul programında açık olarak belirtilen veya belirtilmeyen değerleri öğretmek, öğrencileri belirlenen kurallar doğrultusunda disipline etmek, onların ahlaki gelişimine katkıda bulunmak ve karakterini olumlu yönde etkilemektedir. Değerler, toplumu oluşturan bireylere, nelerin önemli olduğu, nelerin tercih edilmesi gerektiğini ve kısacası nasıl yaşanılması gerektiğini belirtir. Eğitim kurumlarının genel hedefleri incelendiğinde birçoğunun vatansever olma, temiz olma, sağlığına dikkat etme, düzenli olma, adil olma, yaratıcı olma, girişimci olma gibi birçok değer içerdiği görülmektedir. Eğitim kurumları bunlar ve benzeri

değerler ile öğrencilere nelerin önemli olduğunu ve nasıl yaşanılması gerektiği konusunda rehberlik eder.

Demokratik toplumlarda eğitim kurumları; sadece bilişsel amaçlara ulaşmak için değil, aynı zamanda insanı insan yapan bütün değerlerin, öğrencilere verildiği bir yapı olma anlayışına sahip olmak için de çaba sarf etmelidir. Eğitim için değerlerden arınarak tümüyle teknolojik ihtiyaçları karşılamaya çalışmak, ya da yalnızca geleneksel ve alışlagelmiş değerlere tutunmak, değerler karmaşasına neden olacaktır. Eğitim en azından iyi bir insan, iyi bir yaşam ve iyi bir toplum oluşturmak yolunda gösterilen kısmi bir çaba olarak görülmelidir (Maslow,1996; Akt., Akbaş, 2004: 4). Ekşi'ye göre (2003), temel insani değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmek; aile, toplum ve okulun başlıca görevleri arasındadır. Bu bakış açısından hareketle okulların temel iki amacından bahsetmek yanlış olmaz. Bunlar:

- Akademik açıdan başarılı
- Temel değerleri benimsemiş bireylerin yetiştirilmesidir (Akt., Yazıcı, t.y.: 5).

Doğanay (2006: 257)'a göre, kendine ve sosyal-fiziksel çevresine karşı gerekli olan değerlerle donatılmamış bireyler, bilgileri ile insanlığın ve çevrenin zararına olan eylemler ortaya koyma tehlikesi taşımaktadırlar. Bu bakımdan değerlerin eğitim ile verilmesi büyük önem taşımaktadır.

Bugün değer eğitimi, gelişmiş ülkelerin hemen hepsinde tartışılmaktadır. Değerler konusunda farklı düşünceler olsa da hemen hepsi de değerlerin yetişmekte olan nesillere aktarılması ve kazandırılması düşüncesindedir. Bu nedenle de İngiltere'de 1906'dan, Almanya'da 1881'den, Fransa'da ise 1882'den beri mecburi bir ahlaki değer öğretimi yapılmaktadır. Bizde ise şuurlu bir değer eğitimi yapılamamıştır bunun neticesi olarak, yani değerlerimizden soyutlanmamız adeta bizi boşlukta bırakmış, bundan dolayı anarşi, terör, vurdumduymazlık, aldaticılık ve her türlü sahtekârlık ruhlarımızda yuvalanmış, sokak, ev, toplum ve okul birbirinden farklı hizmet ve yapı durumuna gelmiştir. Bugün, yetişmekte olan nesiller, neyin doğru, neyin yanlış, neyin güzel, neyin çirkin, neyin iyi veya kötü olduğuna karar vermede güçlük çektiklerini ifade etmektedirler. Bu sonuç, geleceğin sağlıklı

toplumu için hiç de iyi göstergeler değildir (Tozlu, 1992, Akt., Yel ve Aladağ, 2009: 124).

Toplum olarak; elverişli her fırsatı, özellikle de okulları, belirli değerlerin öğrencilere verilmesi için kullanmak zorundayız ve bunun sebeplerini ise üç başlık altında toplayabiliriz:

1. Toplumda çeşitli sosyal ve suç ile ilgili problemlerin artması faydalı değerlerin yeterince elde edilemediğini otaya çıkarmaktadır.
2. Toplumsal değerlerimizde bir belirsizlik vardır ve bu belirsizlik tarihimizden gelen uygun değerlerimizin yıpranmasına sebep olmaktadır.
3. Akranlar arası olumsuz baskı, medya'nın kötü etkisi ve boşanma oranının artması gibi sebeplerle aile yapısı gittikçe zayıflamaktadır (Bishop, 1993: 10, Akt., Yazıcı, t.y.: 5-6).

2.3.6. Değerler Eğitiminde Kullanılan Yaklaşımlar

Değerler eğitimi konusunda yapılan çalışmalarda, Sosyal Bilimlerde yaygın olarak kullanılan birçok yaklaşım ve yöntemden söz edilmiştir. Değerlerin öğrencilere nasıl ve ne derece öğretilbileceği konusu sürekli bir tartışma konusu olmuş ve değerlerin öğrencilere öğretilmesi amacına yönelik birçok yaklaşım kullanılmıştır.

Lincona, Malnar gibi eğitimciler değer eğitiminde daha çok doğrudan öğretim ve hikâyelerden yararlanmayı savunurken; Kolberg gibi ahlaki gelişimciler ise tartışma ve adil topluluklar oluşturma gibi yöntemlerin değer eğitiminde uygun olacağını ifade etmişlerdir (Yel ve Aladağ, 2009: 127).

Değerler eğitimindeki çalışmalardan oluşan ilgili literatür tarandığında, en çok kullanılan ve geçerli olan dört temel yaklaşımla karşılaşılmaktadır. Bu araştırmada da bu dört temel yaklaşım üzerinde durulmuştur.

2.3.6.1. Telkin Etme Yaklaşımı (Değerlerin Doğrudan Öğretimi)

Telkin etme yaklaşımı: Blanchette (1970) ve Bensley (1974) tarafından geliştirilen bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımın amacı öğrencilere bazı değerlerin aşılması ve içselleştirmesini sağlamak ve öğrencilerin sahip olduğu değerleri, istenilen değerlerin yansıtılması doğrultusunda değiştirmektir (Yel ve Aladağ, 2009:127). Bu yaklaşımda öncelikle öğrencilere kazandırılacak değerler belirlenir, zamanlanan ve programlanan etkinlikler çerçevesinde istenilen değerler kazandırılmaya çalışılır (Doğanay, 2006: 267). Telkin etme yaklaşımı, insanlarda istenilen davranışların oluşması ve bu davranışların kazandırılması için çok eskilerden beri kullanılan bir yöntemdir. Welton ve Mallahen'a (1993) göre insanlık tarihi boyunca, insan davranışlarına şekil vermek amacıyla telkin, öğüt yöntemi kullanılmıştır. Bu yaklaşımda yeterince söyler ve gösterirseniz insanlar sonunda sizin istediğiniz gibi davranacaktır varsayımı vardır. Veliler ve öğretmenlerin “İyi bir kız böyle yapmaz. Çocuklar büyüklerine saygı gösterir.” gibi sözleri telkin yönteminin kullanımına örnektir (Akt., Akbaş, 2004: 96).

Fernand'e (1994) göre telkin etme yaklaşımı; öğrencilere pekiştiriciler verme, buldurma, canlandırma ve modeller aracılığıyla arzu edilen değerlerin telkin edilerek kazandırılmaya çalışıldığı bir yöntemdir (Akt., Yazıcı, t.y.: 7).

Değer öğretimi yaklaşımları ile ilgili çalışmalar incelendiğinde, telkin etme yaklaşımının okullarda etkili ve kalıcı bir öğrenme gerçekleştirmek için uygun olmadığı üzerinde yoğunlaşıldığı görülmektedir. Çünkü bu yaklaşımın temelinde yer alan; neyin iyi ya da neyin kötü olduğunu belirten “öğüt verme” davranışı, daha çok zaman ve uzun bir süreç gerektirmektedir. Simon'a (1972) göre Telkin yöntemini ancak veliler başarılı bir şekilde kullanabilir. Bu yöntemi kullanırken veliler, öğütlerle çocukların değer ve davranışlarını açıklar ve düzenler. Veliler çocukların doğumundan itibaren onlarla birlikte dirler ve öğütlerini açıklamaya yetecek yeterince zamanları vardır. Ancak öğretmenler yıl içerisinde 180 gün öğrencilerle birlikte dirler ve sonraki yıl öğretmenlerin değişme ihtimalide vardır (Akbaş, 2004: 96).

2.3.6.2. Ahlaki Gelişim (Moral Dilemma) Yaklaşımı

Ahlak; iyi ve kötü davranışlarda meydana gelen, insanların uymakla sorumlu oldukları davranışlar ve kurallar bütünüdür. İyi veya kötünün ne olduğu ise kişiden kişiye değişmektedir (Dilmaç, 1999: 1). İyi ve kötü kavramının temelini oluşturduğu ahlaki değerlendirmeler ve ilkeler vardır. İnsanlar arasında bu değer ve ilkelerin farklılaşması olduğu gibi, tüm insanların üzerinde ortak bir karara vardığı, adalet ve eşitlik ilkelerini temel alan değerler de bulunmaktadır.

Ahlaki gelişim konusunda oldukça kapsamlı ve geniş araştırmalar yapan Kolberg, Piaget'in zihinsel ve ahlak gelişiminde ele aldığı dönemleri de dikkate alarak, ahlaki gelişimi incelemiştir. Evrensel ahlak ilkelerinin var olduğu ve bu ahlak ilkelerinin bir keşif sürecinde ortaya çıkacağı üzerinde durmuştur.

Kolberg'in 1956 yılında Chigago bölgesinde 58 çocuk üzerinde yapmış olduğu ve üçer yıl arayla aynı bireylerin ahlaki gelişimlerini incelemiş olduğu çalışmada, ilerleme kaydeden üyeler üzerinden 5 basamak belirlemiştir. Bu basamakları şu şekilde belirtebiliriz:

1. Basamak: Heteronomous Ahlak: Büyük güç otoritelerinin savunulması ve cezadan kaçış.

2. Basamak: Entrumental Amaç Değişimi: Toplum içerisindeki bir bireyin ihtiyaçlarına hizmet etme ve başkalarının da ihtiyaçlarının olduğu veya olacağını kabullenme.

3. Basamak: kişiler Arası Karşılıklı Beklentiler: Bireyin hem kendince iyi olması hem de başkalarınınca iyi biri olarak tanınması.

4. Basamak: Sosyal Sistem ve Vicdan: İtaat sayesinde sosyal sistemin gidişi korunur. Kurallara uyum esastır. Aksi durumda sosyal kaos yaşanır.

5. Basamak: Sosyal Anlaşma ve Kişisel Haklar: Ahlaki zorunlulukların temelinde bireyin kendi iradesi ile serbestçe toplumsal anlaşma yürürlüğüne girmesi (Yel ve Aladağ, 2009: 128).

Kolberg ahlaki gelişmeyi 3 düzeyde incelemiştir. Bu düzeyleri “Gelenek Öncesi Düzey”, “Geleneksel Düzey” ve “Gelenek Ötesi Düzey” olarak adlandırmıştır. Her düzey kendi içerisinde iki dönem içermektedir (Yazıcı, t.y.: 10, Yel ve Aladağ, 2009: 129). Bunlar:

Gelenek Öncesi Düzey (4-10 yaş): Otoritenin gücünün göz önüne alınarak oluşturulan değerler veya hareketler sonucuna dayalı ahlaki yargıları içerir.

Dönem 1: (Ceza-İtaat) (4-5 yaş): Cezadan kaçınma amaçlı sorgusuz bir şekilde otoriteye itaat eder.

Dönem 2: (Çıkara dayalı alış-veriş) (6-10 yaş) Kişisel ihtiyaçları tatmin etme amaçlı çaba sarf eder ve kurallara uyar.

Geleneksel Düzey (10-18 yaş): Bu dönemde ahlaki yargılar diğerlerine sadakat düşüncesi çevresinde temellenir.

Dönem 3: (Kişiler arası uyum) (10-15 yaş): Alınan kararlarda önem teşkil eden unsur, başkalarına yardım veya başkalarını memnun etmedir. Onay almak için kurallara uyum vardır.

Dönem 4: (Kanun ve düzen) (15-18 yaş): Otorite, kanunlar ve sosyal kurallara uyumun temelinde dışlanma kaygısı vardır. Kuralların devamı için çaba sarf eder.

Gelenek Ötesi düzey (18 yaş ve sonrası yaşlar): Ahlaki yargıların temelini daha geniş ve daha büyük değerler oluşturur. Bu düzeyde kişi toplumsal değerleri aşmıştır. Evrensel değerleri ahlaki yargıların temeline alır.

Dönem 5: (Sosyal anlaşma) (18-20 yaş): Davranışların ve kararların temelinde insanlığın ortak mutluluğu için gerekli olan ahlaki ilkeler vardır. Doğru davranışlar toplum tarafından benimsenen sorumluluklar ve haklara bağlı kalarak sergilenir.

Dönem 6: (Evrensel ahlak ilkeleri) (20+ yaş): Kararların temelinde insan hakları, eşitlik, demokrasi gibi ahlaki prensipler yer alır. Evrensel ahlaktaki ilkeler davranışlara yön tayin eder.

Kolberg' in ahlaki ikilem yaklaşımında öğretmenin rolü, öğrencilere ahlaki ikilemlerin oluşturduğu ikilemler sunarak öğrencilerin çıkmaza sürüklenmesi ve bu çıkmazlarını çözmelerine yardımcı olmaktır. Öğretmen ahlaki ikilemler oluştururken şu noktalara dikkat etmelidir:

- İkilemler ders ve dersin konusuyla ilişkili olmalıdır.
- Basit ikilemler verilmelidir.
- İkilemler açık uçlu olmalı ve öğrenciye tek cevap verdirecek nitelikte olmalı.
- Verilen ikilemler öğrencilerin olgusal bilgilerine dayalı olmalı; öğrencilerin akıl yürütmesini sağlayacak nitelikte olmalı.
- Öğrenci düzeylerine uygun ikilemler olmalı (Yel ve Aladağ, 2009: 130).

Galbrait ve Jones (1975) bir ikilemi uygun hale getirecek olan üç önemli değişkenin olduğunu belirtmiştir. Bu değişkenleri şu şekilde ifade etmektedirler:

1. Hikâye, “ana karakteri için gerçek bir çatışma” sunmalıdır, “değerlendirme için bir takım ahlaki konuları” içermeli ve “duruma uygun cevaplar hakkında öğrenciler arasında görüş farklılıkları oluşturmalıdır”.
2. Tartışmanın ahlaki düşünme üzerine odaklanmasına yardımcı olabilecek bir lider.
3. Öğrencilerin ahlaki düşüncelerini özgür bir şekilde ifade edebileceği bir sınıf ortamı (Huitt, 2004: 5).

2.3.6.3. Değer Analizi Yaklaşımı

Değer eğitiminde ele alınan yaklaşımlardan biri de değer analizi yaklaşımıdır. Sosyal Bilimler eğitimcileri tarafından geliştirilen bu yaklaşımın amacını, Huitt (2004: 6) şu şekilde açıklamaktadır: “Değer analizi yaklaşımının temel amacı;

öğrencilere, karşılaştıkları değerlerle alakalı olan sorunların çözümü hakkında karar vermelerini sağlama amaçlı, bilimsel araştırma ve mantıksal düşünme süreç ve becerilerini kullanabilmelerine yardım etmektir.” Jerrold ve Milton Meux bu yaklaşım için üç temel amaç belirlemiştir:

1. Öğrencilere incelenmekte olan değer konuları ile ilgili en rasyonel kararları almaları konusunda yardım etmek.
2. Öğrencilere gerçekçi değer kararlarını verirken gerekli olabilecek yetenekleri geliştirmelerinde yardım etmek.
3. Öğrencilere bir gurubun diğer üyeleri ve kendi aralarındaki değer anlaşmazlıklarını nasıl çözecekleri konusunda yardım etmek (Akt., Yazıcı, t.y.: 9).

Değer analizi yaklaşımına göre değerlerle ilgili kararlar ne gerçekliğe dair basit anlamda ne de sadece tutumlara dair ifadelerdir. Değer kararları verilirken kullanılan yöntemde, değer problemleri ile ilgili konularda çocukların karar verebilmeleri amacına yönelik dikkatli bir şekilde yapılandırılmış olan fırsatlar yaratılmalıdır. Bunun yanı sıra öğrencilerin değer seçiminde dikkatli olabilmeleri ve dikkatli davranabilmeleri için çok çeşitli becerilere sahip olmaları gerekir (Keskin, 2008: 26-27). Değer analizi yaklaşımında öğrenciler, kendi kişisel tercihlerini ifade etmeleri ve onlara uygun davranmaları için teşvik edilir. Bu yaklaşımda önemli olan nokta değerler kararının yeterliliğinin değerlendirilmesi ve öğrencilerin bu kararları alırken kullandığı süreçlerdir.

Superka v.d. (1976), değer analizi yaklaşımını, değerlerle ilgili konularda öğrencilerin mantıksal düşünceleri ve bilimsel incelemeler yapmaları konusunda yardımcı olma, öğrencilerin kendi değerlerini kavramsallaştırmaları ve bunlar arasında bağlantı kurarken mantıklı ve analitik süreçler kullanmalarına yardımcı olan bir yaklaşım olarak değerlendirmiştir (Yel ve Aladağ, 2009: 131). Değer analizi yaklaşımda genellikle, sosyal değer problemlerinin bireysel ve grup çalışması, kütüphane ve alan araştırması ve akla dayalı sınıf tartışmaları gibi öğretim teknikleri

kullanılmaktadır. Bu teknikler, Sosyal Bilgiler eğitiminde çok geniş olarak kullanılan yöntemlerdendir (Huitt, 2004: 4).

Welton ve Mallan (1999) değer analizi yaklaşımını 8 aşamada ele alıp değerlendirmişlerdir (Akt., Doğanay, 2006: 272). Bunlar:

1. Değer sorununu belirleme.
2. Karşılaşılan değer sorununu açıklığa kavuşturma.
3. Sorun hakkında bilgi ve kanıtlar toplama.
4. Bilgi ve kanıtların uygunluğunu ve doğruluğunu değerlendirme.
5. Olası çözüm yollarını belirleme.
6. Çözüm yollarının her birinin olası doğurgularını belirleme ve değerlendirme.
7. Seçenekler arasından birini seçme.
8. Seçilen öneri doğrultusunda davranımda bulunma.

Huitt (2004: 5) ise, değer analizi yaklaşımını 6 aşamada ele alıp değerlendirmiştir. Bunlar:

1. Değer sorununu tanımlama ve açığa kavuşturma.
2. Sözü edilen gerçekleri bir araya getirme.
3. Sözü edilen gerçeklerin doğruluğunu belirleme.
4. Gerçeklerin uygunluğunu netleştirme.
5. Geçici bir değer kararına ulaşma.
6. Ulaşılan karardaki değer prensibini test etme.

2.3.6.4. Değerler Ayrımı (Değer Açıklama, Değerleri Belirginleştirme)

Değerler ayrımı yaklaşımı ilk olarak Gordon Allport (1955), Abraham Maslow (1970), Carl Rogers (1969) ve diğerlerinin Hümanist psikoloji ve Hümanist eğitim anlayışı sonucundaki teori ve düşüncelerini uygulama girişimlerinden doğmuştur. Yaklaşımın ana hedefi öğrencilerin bilişsel davranış kalıplarını

incelemek, değerleri ayırmaları ve gerçekleştirmeleri için akılcı dūřune ve duygusal farkındalığın her ikisini birden kullanabilmelerine yardımcı olmaktır (Huitt, 2004: 4). Bu yaklaşıma göre bireye sunulan değerlerin, birey tarafından kendi yaşamı ve dūřunesi açısından bir önem sırasına koyulması söz konusu olup; bireyin başkalarının telkini ile değil, zgre kendisinin verilen değerler hakkında karar vermesi esasına dayanmaktadır.

Raths, Harmin ve Simon (1978) bu yöntemi yedi aşamalı bir değer belirleme sürecine dayandırmıştır (Huitt, 2004: 5; Yazıcı, t.y.: 9; Keskin, 2008: 56; Akbaş, 2004: 74). Bunlar:

1. Serbest ve bağımsız seçimler yapma.
2. Var olan bir takım seçimleri değerlendirdikten sonra alternatifler arasından seçim yapma.
3. Her alternatifin olası sonuçlarını değerlendirip, daha sonra seçme.
4. En önemli ve en değerli olduğu tespit edilen değerlere sahip çıkıp gerçekleştirmeye alışma.
5. Seçilen değerin ifade edilmesi.
6. Seçilen değerlere uygun davranışlar sergileme.
7. Seçilen değere ilişkin uygun davranışların tekrarı.

Bu yaklaşımın kimi olumsuz örneklere sahip olduğunu savunan araştırmacılar da bulunmaktadır. Naylor ve Diem (1987) bu yaklaşımın kimi olumsuz özelliklerinden bahsetmiş ve bu olumsuz özellikleri şu şekilde sıralamışlardır:

1. Ahlaki ve ahlaki olmayan değer konuları arsındaki farkı açıklamada başarısızdır.
2. Ahlaki göreceliği iletme eğilimindedir.
3. Değer açıklama yaklaşımı, aile ve ğrenci mahremiyetini ortadan kaldırır.
4. Değer açıklama yaklaşımında ğretmen bir terapist rolü üstlenir.

Değerler ayrımı yaklaşımı 1960-1980’li yıllar arasında etkili olan bir öğrenme yaklaşımı olmuştur. Ancak 1980’li yıllardan sonra bu yaklaşım popülerliğini kaybetmiştir. Değerleri belirginleştirme yaklaşımının öncülerinden biri olan Kirschenbaum son zamanlarda bu görüşünü terk etmiştir (Keskinöglü, 2008: 26).

2.3.7. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Değerler

Bireyin sosyalleşmesi ve toplum hayatına hazır olmasını sağlayan, aileden sonra gelen en önemli kurum veya müessese okuldur. Çocuğun ailede almış olduğu ve çevrenin de etkisiyle bütünlük oluşturan, informal eğitim adı verilen eğitim türü, okulda düzenli ve sistemli bir hale gelmektedir. Bu düzenli ve sistemli program içerisinde, öğrencilere hayatları boyunca kullanacakları bilgi, beceri ve değerleri kazandıran Sosyal Bilgiler dersleri, ilköğretim okullarında yer alan önemli derslerden biridir.

Sosyal Bilgiler dersinin temel görevi, bireyin içinde yaşadığı topluma uyum sağlamasını ve sosyalleşmesini sağlayarak, onu yaşama hazırlamaktır (Yel ve Aladağ, 2009: 135). Sosyal Bilgilerin hedefleri ve görevi göz önüne alındığında, değer kazanımında bireyler üzerinde ne kadar etkili olacağı açıkça görülmektedir. Özellikle 2005 yılında yapılandırmacı yaklaşımın beraberinde gerçekleştirilen müfredat değişikliği sonrasında uygulamaya koyulan Sosyal Bilgiler Programında, değerler ve değerler eğitimi konularına daha fazla yer verildiği görülmektedir. Programda üniteler ve öğrenme alanlarına ilişkin, öğrenciye verilmesi gereken değerler belirlenmiştir. Doğrudan verilecek değer başlığı altında programda yerini alan değer konusu ve bu değerlerin öğretimi konusunda neler yapılabileceği açıklanmaktadır.

Değer kavramı Sosyal Bilgiler Programında,“ Bir sosyal grup veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ahlaki ilke ya da inançlardır” şeklinde tanımlanmıştır. Programda değer tanımı yanı sıra değerlerin özellikleri beş maddede toplanmıştır. Bunlar:

1. Değerler toplum ya da bireyler tarafından benimsenen birleştirici olgulardır.
2. Toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığına ve bireylerin iyiliği için olduğuna inanılan ölçütlerdir.
3. Sadece bilinç değil duygu ve heyecanları da ilgilendiren yargılardır.
4. Değerler bireyin bilincinde yer alan ve davranışı yönlendiren güdülerdir.
5. Değerlerin normlardan farkı normlardan daha genel ve soyut bir nitelik taşımasıdır. Değer normu veya normları da içerir.

Programda verilmesi gereken değerlerin neler olduğu Sosyal Bilgiler Programının değerleri adı altında yer almıştır. Tablo 4, Tablo 5, Tablo6 ve Tablo 7’de de görüldüğü gibi bu değerler üniteler ve üniteler dâhilindeki öğrenme alanları ile ilişkilendirilmiştir. Her üniteye ayrı bir değer öğretiminin gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir. Bu değerlerin üniteler ve öğrenme alanlarına göre dağılımı şu şekildedir:

Tablo 4: Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Programında Yer Alan Değerler

4. SINIF			
	ÖĞRENME ALANI	ÜNİTE ADI	DOĞRUDAN VERİLECEK DEĞER
1	BİREY VE TOPLUM	Kendimi Tanıyorum	Duygu ve düşüncelere saygı, Hoşgörü
2	KÜLTÜR VE MİRAS	Geçmişimi Öğreniyorum	Türk büyüklerine saygı, Aile birliğine önem verme, Vatanseverlik
3	İNSANLAR, YERLER VE ÇEVRELER	Yaşadığımız Yer	Doğa sevgisi
4	ÜRETİM, DAĞITIM VE TÜKETİM	Üretimden Tüketime	Temizlik ve Sağlıklı olmaya önem verme
5	BİLİM, TEKNOLOJİ VE TOPLUM	İyi ki Var	Bilimsellik
6	GRUPLAR, KURUMLAR VE SOSYAL ÖRGÜTLER	Hep Birlikte	Yardımsızlık
7	GÜÇ, YÖNETİM VE TOPLUM	İnsanlar ve Yönetim	Bağımsızlık
8	KÜRESEL BAĞLANTILAR	Uzaktaki Arkadaşım	Misafirperverlik

Tablo 5: Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Programında Yer Alan Değerler

5. SINIF			
ÖĞRENME ALANI		ÜNİTE ADI	DOĞRUDAN VERİLECEK DEĞER
1	BİREY VE TOPLUM	Haklarımı Öğreniyorum	Sorumluluk
2	KÜLTÜR VE MİRAS	Adım Adım Türkiye	Estetik
3	İNSANLAR, YERLER VE ÇEVRELER	Bölgemizi Tanıyalım	Doğal çevreye duyarlılık
4	ÜRETİM, DAĞITIM VE TÜKETİM	Ürettiklerimiz	Çalışkanlık
5	BİLİM, TEKNOLOJİ VE TOPLUM	Gerçekleşen Düşler	Akademik dürüstlük
6	GRUPLAR, KURUMLAR VE SOSYAL ÖRGÜTLER	Toplum İçin Çalışanlar	Dayanışma
7	GÜÇ, YÖNETİM VE TOPLUM	Bir Ülke, Bir Bayrak	Adil Olma, Bayrağa ve İstiklâl Marşı'na saygı
8	KÜRESEL BAĞLANTILAR	Hepimizin Dünyası	Tarihsel mirasa duyarlılık

Tablo 6: Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Programında Yer Alan Değerler

6. SINIF			
ÖĞRENME ALANI		ÜNİTE ADI	DOĞRUDAN VERİLECEK DEĞER
1	BİREY VE TOPLUM	Sosyal Bilgiler Öğreniyorum	Bilimsellik
2	İNSANLAR, YERLER VE ÇEVRELER	Yer Yüzünde Yaşam	Doğal çevreye duyarlılık
3	KÜLTÜR VE MİRAS	İpek Yolunda Türkler	Kültürel mirasa duyarlılık
4	ÜRETİM, DAĞITIM VE TÜKETİM	Ülkemizin Kaynakları	Sorumluluk
5	KÜRESEL BAĞLANTILAR	Ülkemiz ve Dünya	Yardımseverlik
6	GÜÇ, YÖNETİM VE TOPLUM	Demokrasinin Serüveni	Hak ve özgürlüklere saygı
7	BİLİM, TEKNOLOJİ VE TOPLUM	Elektronik Yüzyıl	Çalışkanlık

Tablo 7: Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Programında Yer Alan Değerler

7. SINIF			
ÖĞRENME ALANI		ÜNİTE ADI	DOĞRUDAN VERİLECEK DEĞER
1	BİREY VE TOPLUM	İletişim ve İnsan İlişkileri	Farklılıklara saygı
2	İNSANLAR, YERLER VE ÇEVRELER	Ülkemizde Nüfus	Vatanseverlik
3	KÜLTÜR VE MİRAS	Türk Tarihine Yolculuk	Estetik
4	BİLİM, TEKNOLOJİ VE TOPLUM	Zaman İçinde Bilim	Bilimsellik
5	ÜRETİM, DAĞITIM VE TÜKETİM	Ekonomi ve Sosyal Hayat	Dürüstlük
6	GÜÇ, YÖNETİM VE TOPLUM	Yaşayan Demokrasi	Adil olma
7	KÜRESEL BAĞLANTILAR	Ülkeler Arası Köprüler	Barış

2.4. Mevlânâ. Eserleri ve Hikâyeler

Çalışmanın bu kısmında Mevlânâ'nın hayatı ve eserlerine, Mesnevi'den seçilen hikâyeler ve hikâyelerin araştırma kapsamında nasıl kullanıldığına ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Ayrıca Mevlânâ'nın düşünce yapısı, kültürümüzdeki yeri ve edebi ürün olarak hikâyelerin Sosyal Bilgilerde kullanımı konularına değinilmiştir.

2.4.1. Mevlânâ'nın Hayatı ve Eserleri

Asıl adı Celaleddin Muhammed olan Mevlânâ, Horosan'ın Belh şehrinde 30 Eylül 1207 (Hicri 6 Rebiülevvel 604) de dünyaya gelmiştir. Babası Sultan-ül Ulema (Bilginlerin Padişahı) ünvanı ile anılan Bahaeddin Veled olup (Sevük, 1954: 63-64), annesi Belh Emiri Rükneddin'in kızı Mümine Hatun'dur (Tok, 2007: 31). Hayatı boyunca birçok lakapla anılan Mevlânâ, Mevlânâ-yi (Efendimiz), Mevlevi, Molla-yı Rum, Hüdavendigâr, Belhi, Rumi isimleriyle anılmıştır (Karaismailoğlu, 2001: 9). Mevlânâ'ya Rumi denmesi Anadolu'ya olduğu içindir. Şarki Roma'ya o dönemde Rum Kayserliği adı verilmekteydi (Sevük, 1954: 63). Babası Bahaeddin Veled, şiddetle felsefenin aleyhinde olması, filozof olan Fahr-i Raziye ve ona uyan, Harezm padişahı Celaleddin Mahmed Şah'a cephe aldığı için artık memleketinde duramayacak hale geldi. Beş altı yaşındaki küçük oğlu Celaleddin'i yanına alıp Hicaz'a gitmek üzere seyahate çıkar (Sevük, 1954: 64). Hac maksadıyla yola çıkan Bahaeddin Veled; Nişabur, Bağdat, Mekke, Şam şehirlerini dolaşarak Anadolu'ya gelmiştir. Mevlânâ için bu yolculuk her açıdan faydalı olmuş ve yolculuk sırasında birçok ilmi ve dini sohbet ortamlarında bulunma imkanına sahip olmuştur (Karaismailoğlu, 2001: 11). Bu yolculukları esnasında Belh'i terk ettikten sonra Nişabur'a varan Bahaeddin Veled, ziyaretine gelen Şeyh Attar ile görüşüp sohbet eder. Attar Celaleddin'in büyük bir adam olacağını keşfederek "Çok geçmeyecek ki bu senin oğlun alemin yüreği yanıklarının yüreklerine ateş salacaktır." der (Hidayetoğlu, 1996).

Bahaeddin Veled Nişabur'dan sonra Bağdat ve Hicaz seferlerinde bulundu. Oradan Suriye'de bulunan "Akve" isimli kasabada bir yıl kadar kaldıktan sonra bugünkü adı "Karaman" olan "Larende" ye geldi. Mevlânâ Celaleddin burada

evlendi ve ilk çocuğu Sultan Veled burada doğdu. Zamanın hükümdarı Alaaddin Keykubat, Bahaeddin Veled ve ailesini Konya'ya davet etti. Babası Bahaeddin Veled ile birlikte Konya'ya gelen Mevlânâ Celaleddin'in gerçekten olgunlaştığı ve asıl manevi kimliğini kazandığı yer burası oldu. Konya'daki zengin manevi ve ilmi atmosferin öneminin yanı sıra Mevlânâ'nın yetişmesindeki en önemli kişilik hocası Seyyid Burhaneddin Tirmizi'dir (Erkek, 2008: 13).

Bahaeddin Veled'in 1231 yılında ölümü üzerine yerine Mevlânâ Celaleddin geçer. Henüz 24 yaşındadır. Babasının ölümünden bir yıl sonra Seyyid Burhaneddin Tirmizi, Bahaeddin Veled'i görmek için Konya'ya gelir. Bir yıl önce öldüğünü öğrendiğinde kendini Mevlânâ Celaleddin'e faydalı olma yolunda adar. "Baban hal ehliydi, sende hal sahibi ol" diyen Tirmizi, dokuz yıl Mevlânâ'yı manevi eğitime tabi tuttu (Sevük, 1954: 65).

Bütün bunlara rağmen Mevlânâ, Şems-i Tebrizi ile karşılaşınca kadar ruhunun derinliklerindeki meyveleri verememiştir (Erkek, 2008: 14). Mevlânâ'nın hayatında nurlu bir infilakın başladığı gün, 23 Ekim 1244 Şems-i Tebrizi'nin Konya'ya geldiği gündür (Sevük, 1954: 65). Mevlânâ ve Şems'in karşılaşmaları ve bir araya gelmeleri konusunda çeşitli rivayetler vardır. Ancak Mevlânâ, Şems ile karşılaştığı günden itibaren yanından hiç ayrılmaz ve sürekli birlikte vakit geçirir olmuşlardı. Bu şekilde yaklaşık bir buçuk yıl zaman geçirdiler.

15 Şubat 1246'da hiç haber vermeden Şems Konya'yı bırakıp Şam'a gitti. Şems'in gidişi ile Mevlânâ, semadan da şiirden de, yiyip içmekten de kesildi (Sevük, 1954: 67). Mevlânâ için ıstıraplı günlerin başlangıcı olan Şems-i Tebrizi'nin gidişi ile Mevlânâ hocasına duyduğu bağlılık, sevgi ve özlemi anlatan "Divan-ı Kebir" adlı 7 ciltlik manzum eserini kaleme aldı.

Mevlânâ her yerde Şems'i arattı, Tebriz'e gitmiş olma ihtimali üzerine oraya mektuplar gönderdi. Kendisi bizzat birçok kez Şam'a gidip orada Tebrizi'yi aradı ama bulamadı. Bir gün yine Şems'in Şam'da görüldüğüne dair haber geldi ve Mevlânâ Konya'dan Şam'da bulunan Şems'e dört mektup gönderdi. Üçüncü mektuba cevap alan Mevlânâ, dördüncü mektubu da oğlu Sultan Veled ile

göndererek, onu bulup Konya'ya birlikte gelmelerini söyledi. Sultan Veled, Şems'i bularak babasını halini anlattı ve onu Konya'ya dönmesi için razı etti (Ergün, 1991: 13). Şems'in Konya'ya tekrar gelişine herkes sevindi. Mevlânâ'da Şems'in gidişi ile içine düştüğü sıkıntılardan kurtuldu. Şems bu gelişinde Mevlânâ'nın evlatlığı olan Kimya ismindeki kızıyla evlendi. Mevlânâ, Şems'i Kimya ile evlendirerek onun sürekli Konya'da kalmasını istiyordu. Ancak Kimya'nın hastalanarak ölmesi ve rivayetlere göre Mevlânâ'nın ortanca oğlunun da Kimya'ya âşık olmasından dolayı Şems'le tartışması sonucunda çirkin dedikodular çıkmaya başladı. (Sevük, 1954: 65)

Bu olayların sonucunda Tebrizli Şems, Şam'da, geri döndüğü o yılın sonunda yine ortalıktan kayboldu. Şems'in bu kayboluşunu Konya'da bir gurup muhalifin ve başlarında bulunan Mevlânâ'nın ortanca oğlu Aleaddin'in suikastı sonucunda öldürülüp ortadan kaybolduğu şeklinde izah edenler olduğu gibi, bir daha izi bulunamayacak şekilde Konya'dan gittiği şeklinde izah edenler de vardır. Şems'in tekrar ortadan kayboluşundan sonra, Mevlânâ Şems'i çok aradı ancak bu aramalardan bir sonuç çıkmayınca temelli olarak Konya'ya yerleşti ve 23 yıl bir süre zarfını burada ikamet ederek geçirdi. (Sevük, 1954: 68)

Mevlânâ Şems'in gidişinden sonra eski müritlerinden olan "Zerküb" yani kuyumcu lakabı ile anılan Selahaddin Feridun'u kendisine dost olarak seçti (Sevük, 1954: 70). Şems'e duyduğu muhabbet ve gönül bağlılığının aynısını Şeyh Selahaddin'e de göstererek, bu zat ile sükûn buldu. Oğlu Sultan Veled'e Selahaddin'in kızını alarak aralarında bir akrabalık bağı kurdu. İki dost 10 yıl birbirleriyle görüşüp sohbet ettiler. 1259'da Şeyh Selahaddin uzun bir hastalıktan sonra vefat etti (Erkek, 2008: 25). Şeyh Selahaddin zamanında, gerek şeyh'e gerekse Mevlânâ'ya en yakın ve sadık kimselerden biri olan Hüsameddin Çelebi, Mevlânâ'nın yakın çevresinde yer alarak, onun yakın çevresindeki işleri çekip çeviren kişi olmuştur (Ergün, 1991: 15). Mevlânâ'nın üçüncü ve son nedimi olan Çelebi Hüsameddin "Mesnevi-i Şerif" gibi dünya edebiyatında yerini alan bir eserin meydana gelmesinde etkili olmuş, bu sayede sadece Mevlânâ'ya değil, ilim ve sanat âlemine de hayırlı bir hizmet yapmış oldu (Sevük, 1954: 71). Çelebi Hüsameddin Mevlânâ'ya, kendisine inananların okuyacakları, onların örnek alacağı ve faydalanacağı bir eser yazması gerektiğini

söylediğinde, Mevlânâ; zaten başlamış olduğu Mesnevi'nin ilk 18 beyitini ona gösterdi. Mesnevinin birinci cildi bittiğinde Çelebi Hüsameddin'in eşi öldü ve bu hüznün havası ikinci cilde başlanmasını iki yıl kadar geciktirdi. Daha sonra çeşitli halk hikâyeleri ve doğu edebiyatının üzerine kurulan, son derece öğretici, düşündürücü bir eser olan Mesnevi'nin altı cildi de tamamlandı (Erkek, 2008: 14; Sevük, 1954: 73).

Mevlânâ, 17 Aralık 1273 yılında 66 yaşında hastalanarak bu dünyadan ayrıldı. Müdavimleri tarafından onun “düğün gecesi” olan gece gerçekleşti ve Mevlânâ yaratıcısına kavuştu. Mevlânâ'nın ölümü Konya'yı derinden sarstı ve şehrin her yerinde onun için yas tutuldu. Cenaze törenine her yaş, ırk ve dinden insan katıldı. Gayri Müslimlere Mevlânâ'nın cenaze törenine neden katıldıkları sorulduğunda; Mevlânâ'nın kendi çağlarının İsa'sı, Davut'u, Musa'sı kabul ettiklerini ve daha önce bildikleri her şeyin daha fazlasını ondan öğrendiklerini belittiler (Erkek, 2008: 16).

Mevlânâ Celaleddin Rumi'nin iki büyük ve üç de küçük olmak üzere beş eseri vardır. “Divan-ı Kebir” ve Mesnevi-i Şerif” iki büyük eserini teşkil ederken, “Mektubat”, “Mecalis-i Seba” ve Fih-i Mâ-fih” adlı üç de küçük eseri mevcuttur.

a. Divan-ı Kebir

“Güzeller” ve “Rubailer” den meydana gelen bu büyük divan, Mevlânâ'nın yazmış olduğu yedi ciltten oluşmaktadır.

Gazeller genellikle Tebrizli Şems'in verdiği ilhamlarla, onun ışığıyla söylenmiş. Bu sebeple gazelin Tebrizli Şems'in adına söylendiğini belirtmek için sonda mahlas olarak Tebrizli Şems'in adını kullanmıştır. Az sayıda da olsa Şeyh Selahaddin ve Hüseyin Çelebi'ye de söylenen gazeller bulunmaktadır (Ergün, 1991: 17). Orijinalinde Farsça yazılmış olan ve Abdülbaki Gölpınarlı tarafından dilimize çevrilen bu eser, Mevlânâ'nın insanîyetçiliğini ve ilâhi aşkını ifade etmektedir (Erkek, 2008: 17). Mevlânâ'nın bu eserine, Şems-i Tebrizi'nin gidişine üzülmeleri ve duyduğu üzüntüyü kaleme almasından dolayı “Divan-ı Şems-i Tebrizi” adı da verilmektedir.

b. Mesnevi-i Şerif

Mevlânâ denilince akla ilk gelen eser hiç şüphesiz ki Mesnevi'dir. Mevlânâ Celaleddin'in en tanınmış eseri olan Mesnevi ikişerli mısralardan oluşan altı ciltlik bir eserdir. Günümüzde farklı araştırmacılar ve kişiler tarafından yapılan birçok çevirisi bulunmaktadır.

Arapça bir kelime olan, ancak Arapçada kullanılmayan bir kelime olan "Mesnevi"; "İkişerli, ikişer olana ait anlamındadır." Edebi bir ürün olan mesnevi, "her beyiti kendi arasında kafiyeli ve bütün beyitleri aynı vezinde olan" nazım şeklidir. Eserin metnini hazırlayıp İngilizceye çeviren ve ona şerhe benzer açıklamalar yazan, İngiliz Reynold A. Nicholson'a göre Mesnevi'de toplam 25632 beyit, Mevlânâ'ya ait önemli kaynaklardan biri olan Eflaki'ye göre 26660 ve Gölpınarlı'nın hesabına göre ise 25616 beyit bulunmaktadır (Erkek, 2008: 17; Sevük, 1954: 78). Eserin ilk 18 beyiti Mevlânâ tarafından yazılmış, daha sonraki kısımları ise Mevlânâ'nın ağzından Hüsameddin Çelebi tarafından yazıya geçirilmiştir. Ardından bu yazılanlar Mevlânâ'ya okutularak gerekli düzenlemeler yapılmıştır (Ergün, 1991: 15). Mesnevi sırlarının anlaşılması zor ve çetin olmasından dolayı âlimler, mutasavvıflar, onun müşkül noktalarını açıklamak, karışık yerlerini çözmek için çok çalışmışlar, himmet etmişler, gerek manzum gerekse mensur Arapça, Farsça, Urduca, Türkçe ve bazı Batı dillerinde olmak üzere, bütün Mesnevi ciltlerine veya bazı kısımları hakkında birçok şerhler yazılmış, telifler meydana getirilmiştir (Çelik, 2002: 74).

Mesnevi bir takım hikâyeler üzerine kurulmuştur. Kimi zaman bir hikâye bitmeden başka bir hikâyeye başlanmış, ancak iletilmek istenen fikirler hikâyelerden hareketle son derece mükemmel bir anlatımla ifşa edilmiştir. Sevgi, saygı, doğruluk ve hoşgörü denildiğinde akla ilk gelen kişi, Mevlânâ Celaleddin Rumi ve onun ölümsüz eseri Mesnevi-i Şerif'tir. Uzun yıllar boyunca popülaritesini koruyan, çeşitli dünya dillerine çevirisi yapılan ve üzerinde çok sayıda araştırma yapılarak, makaleler ve yazılar yazılan bu büyük eser, hâlâ günümüzde örnek gösterilen ve değerini hiç kaybetmeyen ölümsüz eserler arasındadır.

c. Mektubat

Bu eser Mevlânâ'nın kendisine sorulan soruları yanıtlamış olduğu 147 adet mektuptan ibarettir. Eserdeki mektupların çoğunluğu birine tavsiye amaçlı veya derdine derman arayan birine, derman bulmayı dilemektedir. Kimi Mevlânâ tarafından, kimi de başkaları tarafından Mevlânâ'nın ağzından kaleme alınan bu mektuplar; Mevlânâ'nın yaşamış olduğu dönemi aydınlatan veya o döneme ışık tutan mektuplar olmasından dolayı tarihi bir öneme sahiptir.

d. Meclis-i Seba

“Yedi Meclis” anlamına gelen bu eser (Sevük, 1954: 81), Mevlânâ'nın Tebrizli Şemsi ile buluşmadan önceki yıllarda camilerde verdiği yedi vaaz'ın kaleme alınması ve daha sonradan Mevlânâ'ya okutularak düzeltilmesiyle oluşmuştur. Burada farklı konular, ayetler ve hikâyelerle halkın anlayacağı ve kabul edeceği bir şekilde anlatılmıştır (Ergün, 1991: 18).

e. Fih-i Mâ-fih

Mevlânâ'nın bu eseri, kendisinin söylemiş olduğu sözlerin not alınmasıyla meydana gelen bir eserdir. Eser sadece felsefi-tasavvufi bir nitelikte olmayıp, aynı zamanda Mevlânâ'nın dünya görüşü ve yaşadığı devrin özelliklerini de yansıtmaktadır (Sevük, 1954: 82).

2.4.2. Mevlânâ'nın Düşünce Yapısı ve Kültürümüzdeki Yeri

Mevlânâ'nın düşünce yapısının şekillenmesinde, küçük yaşlarda çıktığı uzun yolculuklar, değişik coğrafyaların ve memleketlerin görülmesi, çeşitli kültürlerin öğrenilmesi ve tasavvuf ehli kişilerle dostluk etmesi etkili olmuştur.

Mevlânâ'nın düşünce yapısının oluşmasında önemli etmenlerin başında “Bilginler padişahı” anlamına gelen ve “Sultan-ül ulema” unvanı ile anılan babasının düşünce yapısı gelmektedir. Babası ve onun öğrencileri ile aynı atmosferde bulunan ve yetişen Mevlânâ, küçük yaşlarda tasavvuf ehli kişiler ve İslâm'ın takva anlayışına dayalı bir anlayışla yetişmiştir (Tok, 2007: 43). Moğol istilası önünden kaçan

Türkistanlı, İranlı ve diğer milletlere mensup birçok âlim, mutasavvıf ve sanatkâr Anadolu'ya akın ederek, ülkenin ilmi, kültürel ve sanat bakımından gelişmesini sağlamışlardır. Bunlar arasında yer alan Bahaeddin Veled ve diğer âlim, şair ve şeyhler kendi fikirleri ve düşüncelerini Anadolu'ya baştan başa yaymışlardır (Sevgi, 1994: 17-18). İşte Mevlânâ'nın babası ile başlayan bu göçü ve göç sırasında uğradıkları değişik şehirler ve kültür merkezleri, bu şehirlerde içerisinde bulunduğu ilim ve sohbet meclisleri de bu düşünce yapısının gelişmesinde etkili olan diğer unsurlardan biridir. Bunların yanı sıra babasının ölümü ile dokuz yıl babasının öğrencilerinden olan Seyyid Burhaneddin Tirmizi ile beraber olup ondan istifade etmesi de düşünce yapısının oluşması ve gelişmesinde etkilidir.

Hiç şüphesiz ki Mevlânâ'nın hayatında en büyük ve ani değişikliği meydana getiren, ona aşk ve cezbe kapısını açan Şems-i Tebrizi olmuştur. Şems'ten sonra tam bir tasavvuf içerisine giren, semaha başlayan, ney ve rebbab çalmaya başlayan Mevlânâ'nın sohbet meclislerini ve vaaz etmeyi bırakması tepkilere neden olmuştur. Şems-i Tebrizi, Mevlânâ'nın duygu ve düşünce dünyasını en çok etkileyen, hayatında yeni bir dönem başlatan ve ondaki coşkun kişiliği ortaya çıkaran kişi olarak kabul edilmiştir (Tok, 2007: 43). Bu dönemde Anadolu'da gelişen hoşgörü sayesinde, Müslüman Türkler ile Hıristiyanlar arasında ortak ziyaret yerleri, örf ve adetler, kültürler meydana gelmişti. Mevlânâ ve Yunus Emre gibi tasavvuf ehli kişiler çeşitli din ve mezheplere mensup kişileri etraflarında toplayıp birleştirmiş, ortak sevgi ve dostluk bağları kurmuşlardır (Sevgi, 1994: 20).

Gerek Türk kültüründe gerekse dünya kültüründe önemli bir yere sahip olan Mevlânâ, geçmişten günümüze bütün dönemlerde sevilmiş ve fikirleri örnek alınmıştır. Gerek şairler gerekse diğer düşünürler Mevlânâ hakkında övgüler yağdırmış, düşüncelerinin ve fikirlerinin örnek alınması gerektiği üzerinde durmuşlardır.

Divan şairlerinden olan Esrar Dede, Şeyh Galip, Sakıp Dede, Nabi, Nef'i, Neşadi ve Latifi gibi isimler Mevlânâ'nın tasavvuf ehli biri olduğu, eserlerinin insanlara rehber niteliği taşıdığı, eserlerinin her kelimesinde eşsiz sırların ve incilerin yattığını ve bütün ilimlerin varisi bir kişi olduğunu belirtmişler ve övgülerde

bulunmuşlardır (Horata, 1991: 51-54). Hz. Mevlânâ gibi büyük bir gönül adamını yetiştiren XIII yy. Anadolu'su, Mevlânâ ile Türk-İslâm kültüründe bir sentez yaşamıştır. Mevlânâ Belh'ten getirdiği duygu ve düşünce yapısına çocukluğundan beri içinde bulunduğu tasavvuf düşüncesini eklemiş, devrin ve sonrasının toplumlarını yaşama sevinci ve gerçek aşkı bulmaya davet etmiştir. Mevlânâ kendi toplumumuzun, Türk toplumunun, eşi bulunmaz bir tasavvuf ehlidir (Aydın, 2008).

Mevlânâ, geçmişte ve günümüzde olduğu gibi, gelecek nesillerde de, duygu, düşünce ve fikirleriyle hem Türk kültürünün hem de örnek hoşgörüsü ve insan sevgisiyle dünya kültürünün en değerli şahsiyetleri ve örnekleri arasında daima yerini alacaktır.

2.4.3. Mevlânâ'nın Eğitim Anlayışı

Üzerinde yaşadığımız Anadolu toprakları yüzyıllar boyunca farklı kültür ve medeniyetlere ev sahipliği yapmış, özellikle de büyük dinlerin, mistik sistemlerin, tarikatların doğup geliştiği bir coğrafya olmuştur. Onbirinci asırdan beri bu topraklarda Türk kültürü ve medeniyetinin siyasi varlığı ve ahlaki değerlerinin var olduğu, bütün unsurların çeşitli medeniyet ve toplumları etkilediğini görmekteyiz. Türk hâkimiyetinin Anadolu coğrafyasındaki ilk üç asırlık döneminde siyasi yapının karmaşık olduğunu görmekteyiz. Bu karmaşıklığa paralel olarak din ve kültür hayatında çeşitli kavimlerin ve toplulukların izlerini taşıyan bir medeniyet haritası ortaya çıkmıştır (Celkan, 1997: 74). Ancak her ne kadar çeşitli toplum ve medeniyetlerin izlerini taşıyan, karmaşık bir yapı olsa da, Anadolu'da her dönemde yaygın ve köklü bir kültür hep var olmuştur. Hem Anadolu kültürünün hem de tasavvufî düşüncenin en büyük temsilcilerinden biri Mevlânâ Celaleddin Rumi'dir.

Aslen Türk olan, ancak eserlerini Farsça yazan Mevlânâ'nın eserlerini Farsça yazması, yaşadığı devrin kültürel ve bilimsel geleneğine aykırı olmamasının yanı sıra, onun bütün kültür, ırk, din ve insanları içine alan fikri olgunluğuna da uygun düşmektedir. Büyük bir düşünür, âlim ve tasavvuf ehli olan Mevlânâ'nın tasavvufu, kendisinden sonraki gelen mutasavvıflara örnek olmuş ve görüşleri birçok insan tarafından benimsenmiştir.

Her mutasavvıf aynı zamanda bir eğitimcidir. Çünkü tasavvuf ehli insan sabır, çile, tevekkül, huzur ve ilâhi vuslat çerçevesinde yoğrulan ve bu inanç sistemi çerçevesinde yetişen biridir (Celkan, 1997: 75). Tasavvuf, insanların akıl ile inancı birleştirme çabalarından ortaya çıkmıştır. Celkan'a (1997: 76) göre Mevlânâ'da tasavvufun engin denizinde yüzen ve ruhunun derinliklerinden sevgi fişkırان büyük bir mutasavvıf, mürşit ve âlimdir. O'nun eğitimle ilgili görüşleri insana bakış tarzı üzerinde temellenmektedir. Mevlânâ'ya göre kâinatın yaratılış sebebi insandır. Hangi din, ırk ya da soydan olursa olsun hiç kimseye hor bakılmaması ve daima merhametli olunması gerektiği üzerinde durmuştur. O'nun nazarında her kim olursa olsun her şeyden önce insan ve insan sevgisi yer almaktadır. Zengin kesim ya da halk tabakasından olması fark etmemekle birlikte, her zaman gariplere ve muhtaçlara gönül alıcı şekilde davranmıştır. "Hiçbir kâfiri hor görmeyin, olur ya Müslüman olarak ölebilir. Ömrünün sonundan ne haberin var ki ondan tamamıyla yüz çevirebiliyorsun" (Mevlânâ, Mesnevi, c.6, beyit 2451-2452) diyen Mevlânâ'nın bu sözü, hangi dinden ya da ırktan olursa olsun bir insanın nasıl görülmesi gerektiğini en iyi açıklayan sözlerden biridir.

Mevlânâ'nın "Hamdım, piştım, yandım" sözleri insanın ömrü boyunca ne olması ve nasıl yetişmesi gerektiğini ifade eden en güzel ifadedir. Aynı zamanda en güzel eğitim düsturudur. Çünkü bütün eğitim sistemlerinin temelinde insanlara bir şekil verme, onları hedefler doğrultusunda yetiştirme amacı vardır (Celkan, 1997: 78). Eğitim sistemlerinin hedefleri dünyevi hedeflerdir. Mevlânâ ise bu noktada diğer eğitim anlayışlarından farklı bir noktada yer almaktadır. Çünkü o, hem dünya hem de ebedi dünya eğitimi taraftarıdır. Zira Mesnevi'de insanların hem aklına hem de gönlüne hitap eden bir eserdir. Mevlânâ'nın ilmi ve fikri olgunluğunun bir ürünü olan Mesnevi aynı zamanda didaktik özelliğe sahip bir eserdir. Her beyitinde bir anlam ve öğretici fikirler taşıyan Mesnevi, insanlara bir şeyler öğretmek ve onları yönlendirmek için yazılmış bir eserdir. Mevlânâ insanı kötü duygulardan arındıracak, yaşantılardaki yanlışlık ve eksiklikleri giderme amacındadır. Mevlânâ bu amacı Mesnevi'de hikâyelerle gerçekleştirmek istemiştir. Balkaya'ya (2007: 205) göre Mevlânâ bu şekilde insanlığa kısaca bir delil sunmaktadır. Ama bunu gerçekçi sebeplere bağlayarak yapmaktadır. Okuyan herkesi o hikâye içerisine dâhil eder.

Bizler okuyucu ya da kısmen o hikâyenin içinde bulunmaktayız. Yaşananlar ve yaşayanlar tamamıyla bizim olanlardır.

Türk eğitim sistemini yeniden şekillendiren, çağdaşlaştıran ulu önder Mustafa Kemal Atatürk' de Mevlânâ'nın eğitim görüşü ve düşünceleri hakkındaki beğenisi ve hayranlığını dile getirmiştir. Bir yolculuğunda Konya'ya yaklaşırken, tren penceresinden yanındakilere şöyle demiştir: “Ne zaman bu şehre gelecek olursam, Mevlânâ'nın ruhaniyeti bütün benliğimi sarar. O çok büyük bir dahi, devirleri aşan bir teceddüt aşığıdır.” (Tanerli, 1987: XIX; Akt., Erkek, 2008: 23). Tüm dünyanın büyük bir düşünür, âlim ve tasavvuf ehli olarak gördüğü, düşünceleri ve görüşleri her kesim tarafından kabul gören Mevlânâ'nın eserleri, günümüz eğitim sistemlerinde yer verilmesi ve istifade edilmesi gereken eserlerden biridir. İnsancıl düşünce, insan sevgisi, hoşgörü, adalet gibi evrensel değerler ve bunların yanı sıra milli değerlerin, yetişecek ve yetişmekte olan kuşaklara benimsetilmesi açısından kullanılabilir en güzel eserdir.

2.4.4. Edebi Bir Ürün Olarak Hikâyeler ve Sosyal Bilgilerde Kullanımı

Türkiye'de 2005 yılından itibaren uygulamaya koyulan Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, gerek kavram-beceri, gerekse değer boyutunda incelendiğinde; bu kavram-beceri ve değerlerin öğretimi ve kazandırılması noktasında, öğrenme-öğretme etkinlikleri sırasında, farklı yollar ve materyaller kullanılmaktadır. Bu kullanılan materyaller ya da faydalanılan öğretim yöntem ve teknikleri dersi ne kadar eğlenceli hale getirirse, o oranda başarı sağlayabilmektedir. Sosyal Bilgiler dersini eğlenceli hale getirebilecek ve hedeflenen davranışa ulaştıracak etkinliklerden biri de, derslerde edebi ürünlerin kullanılmasıdır.

Yapılan bu araştırmada da edebi bir ürün olan hikâye kullanılmıştır. Dersi daha eğlenceli hale getirme ve belirlenen hedefler doğrultusunda öğrencileri yönlendirmek için hikâyelerle etkinlikler düzenlenmiştir. Hikâyenin tanımı, Sosyal Bilgilerde hikâye kullanımı, hikâyelerin nasıl kullanılması gerektiği ve sınırlılıkları gibi konulardan bahsetmeden önce edebiyat, çocuk edebiyatı ve Sosyal Bilgilerle edebiyat ilişkisinden bahsetmekte yarar vardır. Çünkü kullanılacak olan hikâyeler

edebiyatın bir ürünü olmakla beraber, Sosyal Bilgiler dersleri 10 ila 14 yaş arası ilköğretim birinci ve ikinci kademe öğrencilerine verilen bir derstir. Edebiyatın yanı sıra çocuk edebiyatından da bahsetmekte yarar vardır.

Edebiyat; duygu, düşünce, hayal, tasarruf ya da anlatılmak istenen başka bir duygunun estetik haz uyandıracak şekilde güzel bir üslupla etkili bir biçimde ifade edilmesidir. Güzel söz söyleme sanatı da Sosyal Bilgiler gibi insanla birlikte ortaya çıkmış olup, insanın ihtiyaçlarının giderilmesi sayesinde edebiyat ortaya çıkmıştır (Ayyıldız ve Birgören, 2005: 143).

Sosyal Bilgilerde hem yazılı hem de sözlü edebiyat ürünlerinden yararlanılabilir. Bilindiği üzere yazının icadına ve matbaanın kullanılmaya başlanmasına kadar toplumlar, duygu, düşünce ve fikirlerini sözleri kullanarak kulaktan kulağa geçirerek aktarmış ve birtakım kısmi değişikliklere uğrasa da hep var olmuştur. Bu ürünler daha sonra yazının icadıyla yazıya geçirilmiş ve günümüze kadar gelmiştir. Hem sözlü hem de yazılı edebiyat eserleri Sosyal Bilgiler için çok zengin bir tarihe ve içeriğe sahiptir. Edebi eserlerin geçmişten gelen bir birikime sahip olması, içerisinde sosyal, kültürel ve psikolojik duyguları barındırıyor olması nedeniyle, bu ürünlerin Sosyal Bilgilerde kullanımı çok uygun hale gelmektedir. Sosyal Bilgiler ve edebiyatta bu noktada kesişmektedir.

Edebiyatın ve edebi ürünlerin bilinmesinin yanı sıra çocuk edebiyatının da bilinmesi gerekir. Çünkü kullanılacak bu ürünler ilköğretim çağında bulunan çocuklara yönelik olacaktır. Bu nedenle çocuk edebiyatından da kısa bir şekilde bahsetmekte yarar vardır.

Çocuk edebiyatı; çocuklar için yazılan eserlerden meydana gelen bir edebiyattır. Ortaya çıkışı 18. yy. a dayanan edebiyatın bu dalı için bazıları olumlu, bazıları ise olumsuz bir görüş bildirmişlerdir. Çocukların zevk ve ilgiyle okudukları eserlerden meydana gelen özel bir yapıya sahip olmakla beraber, çocuklar için özel olarak hazırlanmakta ve öğretici nitelikleri de beraberinde taşımaktadır.

Bütün bu açılar ele alındığında çocuk edebiyatı, çocuğa bilgi kazandırmayı, çocuğun okuduğu ve dinlediği eserlerden zevk almasını sağlamayı ve çocuğun

yaşamdan zevk almasını sağlamalıdır. Bunun yanı sıra çocukların ruhsal gereksinimlerini de karşılayacak nitelik ve yeterlilikte de olmalıdır (Tuncer ve Yardımcı, 200: 18). Ciravoğlu (1997: 10) çocuk edebiyatını; “Henüz yetişkin olmayan ve eğitilmesi gereken toplumumuzun en genç üyelerinin düşünce dünyasına seslenebilecek sözlü, yazılı ürünlerin tümü.” Şeklinde tanımlamıştır.

Çocuk edebiyatı konusunda yabancı ülkelere bakılığında eserlerin sayı bakımından fazlalığı dikkat çekmektedir. Ülkemizde yayımlanan eserler sayıca çok fazla değildir. Bu yüzden öğretmenler var olan eserleri etkili ve sağlıklı bir şekilde kullanmalıdır. Bu konuda öğretmenlere büyük görev düşmektedir (Öztürk ve Otluoğlu, 2005: 35).

2.4.4.1. Sosyal Bilgiler ve Edebiyat İlişkisi

Sosyal Bilgilerin amacı bireylerde mantıklı ve doğru karar verme, problem çözme becerisini geliştirmektir. Şimşek’e (2009: 390-391) göre Sosyal Bilgiler dersi, okulu gerçek bir topluluk, çocuğu ise bu topluluğun gerçek bir parçası olarak algılamaktadır. Çocuğun gerçek yaşamında karşılaştığı ve karşılaşacağı sorunları belirtmek ve bunlara çözüm bulma amacı taşımaktadır.

Edebi ürünler ve diğer yazılı materyallerle yapılan bir eğitim-öğretim sürecinde ve bu sürecin sonunda; yaparak yaşayarak öğrenen, arkadaşlarıyla birlikte hareket eden, kesin bir karara varmadan önce birden fazla durumu göz önüne alarak değerlendirme yapan bireyler yetişeceği muhakkaktır. Öğrencilerin bunları yapabilmeleri için öncelikle sözlü ve yazılı dil becerilerine sahip olması ve bu beceriyi etkin bir şekilde kullanabilmesi gerekir. Sözlü ve yazılı dil becerilerinin gelişmesinde ise Sosyal Bilgiler en önemli araçlardan biri olabilmektedir. Sosyal Bilgiler yapısı ve konuları itibari ile buna en müsait olan derslerin başında gelmektedir. Bu sebepten dolayı öğretmenler edebi ürünleri ve yazılı materyalleri kullanarak Sosyal Bilgiler derslerinde, öğrencilerin temel dil becerilerini geliştirebilirler.

Sosyal Bilgilerin temel amacının etkili bir yurttaş yetiştirmek olduğunu belirtmiştik. Öğrencilerin dil becerilerini geliştirmek Sosyal Bilgilerin temel amacı

olmasa da dikkat edilmesi gereken bir husustur. Aslında dil becerilerini geliştirilmesi sadece Sosyal Bilgiler için değil; tüm dersler için geçerlidir. Ancak Sosyal Bilgilerde öğrencilerin temel dil becerisi kazanması için kullanılacak olan edebi ürünler, aynı zamanda duyuşsal ve devinişsel hedeflerin kazandırılmasına da katkı sağlayabilir. Bu sayede empati kurabilecek olan öğrenciler, başka ülkedeki ya da geçmişteki insanların yaşantılarını takdir edebilecekler.

Otluoğlu (2001)'nin yaptığı deneysel araştırmaya göre Sosyal Bilgiler öğretiminde edebi ürünlerin materyal olarak kullanılması, öğrencilerde duyuşsal hedeflerin gerçekleşmesi bakımından büyük bir role sahiptir. Bu önemden dolayı Cumhuriyet'in başından bugüne kadar, Türkiye'de uygulanan programlarda, Sosyal Bilgiler öğretiminde yazılı ve sözlü edebiyat ürünlerine yer verilmesi tavsiye edilmiştir (Öztürk ve Otluoğlu, 2005: 37).

2.4.4.2. Hikâye

Hikâyeler çocukların okumaktan hoşlandıkları ve eğlenceli buldukları edebi ürünler içerisinde yer almaktadır.

Hikâye; bir olayın sözlü veya yazılı olarak anlatılması. Gerçek veya tasarlanmış olayları anlatan süz yazı türü, öykü (TDK, 2009) olarak tanımlanmaktadır. Tuncer ve Yardımcı (2000: 22) hikâyeyi; vakaya dayalı bir anlatım şekli olarak tanımlamaktadır. Hikâye genel olarak olay ve şahısların anlatılması amaçlandığı, yapı bakımından romandan kısa ve kahramanlarının daha az olduğu edebiyat türüdür.

Hikâyede yaşanmış ya da yaşanması muhtemel olan olaylar ele alınarak, ayrıntıya çok fazla yer verilmeden kısa bir anlatımla sunulmaktadır.

2.4.4.2.1. Hikâye Türleri

Hikâyeler olay akışı ve öğeleri bakımından ele alınıp değerlendirildiğinde bir takım sınıflamalara tabi tutulmuştur. Genel bir sınıflama dikkate alındığında hikâye, “olay hikâyesi” ve “durum hikâyesi” olarak iki aşamalı bir sınıflamaya tabi tutulsa da; modern hikâyecilikte bu sınıflamaya “kısa hikâye” de dâhil edilmiştir. Bu

araştırmada hikâye sınıflaması üçe ayrılarak olay, durum hikâyesi ve kısa hikâye şeklinde bir sınıflama yapılmıştır.

Olay hikâyesi; olayların ön planda tutulduğu, hikâyenin olayların ritmine göre şekillendiği türdür. Sistemli bir şekilde giriş, gelişme ve sonuç bölümü yer alır. Hikâyede anlatılmak istenen ana fikir ya da iletiye sonuç bölümünde yer verilir. Olaylar hikâyenin sonunda bir sonuca bağlanır ve çözüür.

Durum hikâyesinde ise, olay hikâyesine benzer biçimde giriş, gelişme ve sonuç bölümü yer alır. Ancak bu hikâye türü hayatın içinden bir takım kesitler sunar ve belli bir durumu sahneyi ön plâna çıkarır. Bu hikâye türünde gerilime yer verilmemekle birlikte, genellikle imgeler, çağrışımlar ya da sahne tasvirleri yer aşır. Hikâyedeki ritim girişten sonuca kadar neredeyse aynıdır (Bozkurt, 2005: 21).

Hikâye sınıflandırmasında yer verdiğimiz üçüncü tür ise kısa hikâyelerdir. Kısa hikâye kavramı belirttiğimiz üzere modern hikâyede yerini alan ve ayrı bir türü temsil eden bir niteliğe sahiptir. Kısa hikâyenin kurucusu olarak Amerikalı hikâyeci Edgar Allen Poe kabul edilmektedir. Kısa hikâyeler düz yazı biçiminde ve genellikle on sayfaya kadar olan hikâyelerdir.

Kısa hikâyeler tek bir olayı yoğun bir şekilde anlatır. Gerçek yaşamda var olmayan bireyleri ele alır. Olay örgüsünün var olmasının yanı sıra, hikâyede yer verilen karakterler arasında mutlaka bir şekilde bağlantı kurulmaktadır (Bozkurt, 2005: 21).

Araştırma süresince incelenen Mesnevi adlı eser, kısa hikâyeler şeklinde yazılmış ve birbiri içine geçen, olay örgüsü ve kahramanları olan hikâyelerden oluşmaktadır.

Erden (2002: 34) kısa hikâyelerde bulunması gereken bazı özelliklerden söz etmiştir. Bu özellikleri şu şekilde sıralayabiliriz:

- Bazı istisnalar haricinde en fazla 500 kelimedenden meydana gelir.

- Hikâye, sadece kendi kurgusallığı içerisindeki kişi, olay ve hareketlerle ilgilidir.
- Olaylar ve hareket biçimleri basit bir şekilde verilir.
- Hikâye kendi yapısı içerisinde bir bütünlük arz eder.
- Planı kısa olmakla birlikte, kimi olaylar ya da bilgiler zirve ya da sonuç bölümünde keşfedilmektedir. Verilmek istenen ileti ya da ana fikir sonuç bölümündedir.
- Kısa hikâyelerde önemli olan çıkarımlardır.

2.4.5. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Hikâyelerin Rolü

Edebi ürünler her açıdan insan hayatını temsil etmektedir. Ortaya çıkan bütün edebi türler, o dönemin özelliklerini, yazarı belli ise yazarın duygu, düşünce ve fikirlerini taşımaktadır.

İnsan hayatını temsil eden her ürün gibi, edebi ürünlerde Sosyal Bilgiler öğretimi açısından değer taşımakta ve kullanım alanı oldukça geniştir. Sözlü ve yazılı edebi ürünler içerisinde yer alan hikâyelerinde aynı derecede kullanılabilirliği söz konusudur. Gerek tarihsel hikâyeler gerekse konusunu bir kurgunun meydana getirdiği hikâyeler Sosyal Bilgiler öğretiminde kullanılabilir. Ancak hikâyeler incelendikten ve öğrenci seviyesine uygunluğu test edildikten sonra kullanılmalıdır. Değilse bile öğrenci seviyesine uygun hale getirildikten sonra, Sosyal Bilgilerin hemen hemen bütün ünite ve konularında kullanılabilir. Burada dikkat edilmesi gereken en önemli husus, hedef davranışa ve öğrenci gurubunun seviyesine uygunluktur. Bozkurt'a (2005: 32) göre, hikâyeler her ne kadar bütün ayrıntıları ile ele alınsa da, eğitim ortamına sadece hedef kitlenin seviyesi ölçüsünde taşınabilmektedir.

Hikâyelerin bir takım olumsuzluklar içermemesi için, teknik açıdan çok sayıda ayrıntıdan uzak olması gerekmektedir. Hikâyelerin öğeleri ve olayları hedef gurubun seviyesine ve ulaşmak istenen hedeflere göre sadeleştirilmeli ya da

gerekirse ana fikir sabit kalmak şartı ile yeniden yapılandırılmalıdır. Derslerde hikâyeler bu doğrultuda ele alındığı sürece belli oranda başarı sağlanabilir.

Diğer yandan edebi ürünlerin Sosyal Bilgilerde kullanılması, insan deneyimlerinin farklı ve etkili boyutlarını öğrencilere bildirmesi ve öğrencileri heyecanlandırıp, onların kimlik kazanmalarına yardımcı olması önemli bir rol oynamaktadır (Şimşek, 2009: 396). Edebi ürünler arasında yer alan hikâyeler, hem kısa olması hem de öğrenci seviyesine uygun hale getirilebilir bir materyal olması nedeniyle, bütün bu hedefler doğrultusunda Sosyal Bilgiler derslerinde kullanılabilir.

Edebi eserlerle işlenen bir ders, Sosyal Bilgiler kitaplarında sunulan gerçeklerin ve bilgilerin daha da ileriye taşınması ve farklı bakış açıları ile değerlendirilmesi gerçekleştirilebilir. Hikâyeler; öğrencilerin, karakter aracılığıyla insan deneyimlerini ve bu deneyimlerden çıkabilecek farklı boyutları keşfedebilir. Aynı zamanda öğrenciler hikâyelerle, başkalarının değerlerine yönelik empati geliştirebilir veya kurabilir. Spaknoli'ye (1995: 221) göre hikâyeler, bir toplumdaki bazı değerlerin algılanışını yansıtarak değer öğretimini desteklemektedir (Akt., Şimşek, 2009: 397).

Sosyal Bilgiler derslerinde hikâyeler kullanılarak öğrencilerin dikkatlerini çekebiliriz. Bunun yanı sıra hikâyeleri dikkatlerini toplamalarında güdüleyici olarak kullanabiliriz. Öğrencilerde uyanan merak unsuru hem hikâyeye hem de derse olan ilgiyi artırarak odaklanma sağlayabilir.

2.4.5.1. Sosyal Bilgilerde Hikâyelerin Kullanımı Nasıl Olmalı?

Sosyal Bilgiler dersleri işlenirken kullanılacak olan hikâyeler, gelişigüzel ya da bir değerlendirmeye tabi tutulmadan seçilen hikâyeler olmamalıdır. Hikâyeler kullanılmadan önce dikkat edilmesi gereken kimi hususlar bulunmaktadır.

Bu hususları şu şekilde sıralayabiliriz:

- Hikaye öncelikli olarak, hedef davranışa ve kazanıma uygun olmalıdır.

- Hikâye içerik açısından dikkat çekici, gereksiz ayrıntılardan arındırılmış, inanılır ve güvenilir olmalıdır.
- Hikâyede eğlendirici hususların bulunmasına, öğrencileri sıkmayacak nitelikte olmasına dikkat edilmelidir.
- Hikâyenin kahramanları gerçek dışı olmamalıdır.
- Hikâyede geçen kelimeler anlaşılır, hikâye akıcı bir anlatıma sahip olmalıdır.
- Hikâyelerin kullanımını sırasında gerekirse görsel öğelere de yer verilmelidir.
- Çok uzun hikâyeler seçilmemelidir. Eğer ki uzun hikâyeler ele alınacaksa hikâyenin ana fikri değiştirilmeden giriş, gelişme, sonuç bölümleri dâhilinde kısaltılabilir.
- Hikâyede geçen kelimeler iyi analiz edilmeli ve çocukların bilmediği veya yabancı olduğu kelimeler belirlenmelidir.
- Hikâyeler okunduktan sonra öğrencilere tekrar yaptırılmalıdır.
- Hikâye okutulduktan sonra öğrencilere, hikâyenin ana fikri, olay örgüsü, kahramanları, kahramanlarının davranışları vb. konularla ilgili sorular sorulabilir.
- Öğrencilerden kendi ifadeleri ile hikâyeyi tekrar yazmaları veya anlatmaları istenebilir.
- Öğrencilerden okudukları hikâyeyi resmetmeleri istenebilir.
- Hikâyenin kullanımını esnasında öğrencilere drama tekniği ile canlandırma yaptırılabilir (Şimşek, 2009: 401-403).

2.4.5.2. Sosyal Bilgilerde Hikâyelerin Kullanımının Sınırlılıkları

Sosyal Bilgiler derslerinde hikâye kullanımının faydalarının yanı sıra bir takım sınırlılıkları da bulunmaktadır. Bu sınırlılıklar dikkate alınarak sürdürülecek olan bir öğretim süreci, hedef davranışın kazandırılmasında daha etkili olacaktır. Ayrıca kullanılan materyalin (hikâyelerin) işlevselliğini de artıracaktır.

Hikâye kullanımının sınırlılıklarını ise şu şekilde belirtebiliriz:

- Hikâyeler kullanılırken birçok pedagojik ilkenin göz önünde bulundurulması gerekir.
- Hikâyelerin dikkatle incelenmesi ve iyi seçilmiş olması gerektiğinden öğretmenler bu noktaya dikkat etmelidir.
- Hikâyeler öğrencilere eğlenceli bir etkinlik olarak geldiği için öğrenci hikâyedeki bütün bilgileri doğru ve gerçek olarak kabul edebilir. Bu durum öğrencinin eleştirel düşünme becerisini olumsuz etkileyebilir.
- Öğrenci seviyesine uygun, öğretmenlerin derste kullanabileceği türden hikâyelerin yer aldığı kaynakların azlığı da, bir sınırlılık olarak kabul edilebilir (Şimşek, 2009: 404).

2.4.6. Sosyal Bilgiler Programında Mesnevi

Ülkemizde 2003 yılından itibaren yapılandırmacı yaklaşım çerçevesinde, yeni bir anlayışla ilköğretim programları revize edilmiş ve geliştirilmiştir. 2004 yılında pilot uygulaması yapılan program, 2005 yılında yaygınlaştırılarak uygulamaya geçilmiştir. Bu yeni anlayışla geliştirilen programlardan biri de Sosyal Bilgiler Programı olmuştur. Programın genel özellikleri dikkate alınarak incelendiğinde; programın farklı temellere, vizyona, amaç ve yapıya sahip olduğu görülmektedir. Etkin bir vatandaş yetiştirme amacına yönelik olarak, program; yapılandırmacı yaklaşım çerçevesinde, öğretmenin rehber konumda olduğu ve öğrencinin bilgiyi direkt olarak öğrenen değil; araştıran, soran, bilgiyi bulan ve eleştiren bir yapıda olmasını sağlama amacı taşımaktadır.

Programda hedef davranışları gerçekleştirmeye yönelik farklı yöntem ve tekniklerin yanı sıra, hem görsel hem de işitsel birçok materyalden yararlanılması gerektiği üzerinde durulmuştur.

2004 yılındaki Sosyal Bilgiler Programında öğrencilerin konuları kalıcı, aktif ve yaparak yaşayarak öğrenmelerine yardımcı olmada, birincil kaynakların kullanılmasının önemli bir yer tuttuğu üzerinde durulmuştur. Ayrıca bu amaçla

öğrenme-öğretme süreci içerisinde yazılı ve görsel materyaller, fotoğraflar, tarihi ve resmi belgeler, istatistiki bilgilerin kullanılmasının gerekliliğine vurgu yapılmıştır (Özdemir, 2009: 40). Öğrenme-öğretme süreci içerisinde Sosyal Bilgiler derslerinde kullanılabilir olan birincil kaynak materyallerden biri de Mesnevi'dir. Mesnevi'de yer alan hikâyeler Sosyal Bilgilerin hemen hemen bütün ünitelerinde yer alan kavram ve değerlere yönelik içeriğe sahiptir. Hikâyeler Sosyal Bilgiler dersleri için de vazgeçilmez öğretim materyallerinden biridir. Bu materyalleri farklı teknik ve yöntemlerle sınıf ortamına taşıyabiliriz.

Mesnevi'de yer alan hikâyelerin kullanımı konusunda, Sosyal Bilgiler Programı (2004, MEB) incelendiğinde Mesnevi'de yer alan hikâyelere yeterli ölçüde yer verilmediği görülmektedir. 4. sınıf Sosyal Bilgiler Programı, "Kendimi Tanıyorum" adlı birinci ünite de yer alan doğrudan verilecek değer de (Duygu ve düşüncelere saygı ve hoşgörü) Mevlânâ'dan hoşgörü hikâyelerine yer verilmiştir (Bakınız EK 4). Bunun dışında Sosyal Bilgiler Programı'nda Mevlânâ'ya ve Mesnevi'de yer alan hikâyelere ilişkin kayda değer bir bulguya rastlanmamaktadır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın deseni, veri toplama araçları, verilerin analizi ve araştırma sürecine yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Deseni

Bu araştırma; Sosyal Bilgilerde değer öğretiminde Mevlânâ'nın Mesnevi adlı eserinde yer alan hikâyelerin rolünü belirlemek için yapılmıştır. Araştırma konusu belirlendikten sonra, hangi yöntemin kullanılacağı konusunda uzman görüşlerine başvurulmuştur. Hangi yöntem kullanılırsa daha sağlıklı veriler elde edileceği üzerinde tartışılmış ve çalışmanın nitel ve nicel araştırma yöntemlerini içeren karma desen ile yapılmasının daha uygun olabileceğine karar verilmiştir. Araştırma süresince “hoşgörü”, “yardımseverlik” ve “misafirperverlik” değerlerinin öğretimine yönelik etkinlikler yapılmıştır. Hedefe yönelik bir çalışma olması açısından her değere ilişkin ikişer hikâye kullanılması sağlıklı ve yeterli bir veri elde etme açısından uygun bulunmuştur.

Nitel araştırma, verilerin sayılar biçiminde olmadığı görgül araştırmalardır (Punch, 2005: 4). Yıldırım ve Şimşek'e (2005: 39) göre nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamlarda gerçekçi ve bütüncül biçimde ortaya konmasına yönelik bir sürecin izlendiği araştırma türüdür.

Nitel araştırma farklı stratejileri ve yöntemleri bir arada kullanabilme açısından, nicel araştırmaya kıyasla çok daha etkilidir. Nitel araştırmalarda araştırmacı, kendisi için hangi verilerin daha yararlı olabileceğini, bu verileri elde ederken hangi veri toplama yöntemlerini kullanabileceğini daha rahat bir şekilde belirler. Ancak ne kadar nitel araştırmada çeşitlilik olsa da, nitel araştırmalarda da tekrarlanan kimi ortak özellikler mevcuttur.

Miles ve Huberman (1994) bu ortak özellikleri şu şekilde tanımlamıştır:

- Nitel araştırma, bir alan veya yaşam ortamı ile temasın yoğun veya uzun bir zaman dilimini kapsayacak bir biçimde sürdürülmesiyle yürütülür. Bu durumlar genelde toplumların günlük yaşamını yansıtan sıradan veya normal durumlardır.
- Araştırmacının rolü, araştırma konusu olan bağlamın bütüncül görünümüne erişmektir.
- Araştırmacı, yoğun bir dikkatle, empatik bir kavrayışla içerden bakışa dayanan verileri yakalamaya çalışır.
- Araştırmacı malzemeleri okuyarak bilgileri elde etmek istediği temaları veya ifadeleri ayıklayabilir, ancak bunların araştırma sürecinin sonuna kadar özgün şekillerde muhafaza edilmesi gerekmektedir.
- Belli ortamları anlama, açıklama, eyleme geçme ve günlük durumları başka şekillerde yönetebilme yollarını açıklamak araştırmanın ve dolayısıyla araştırmacının temel görevidir.
- Araştırmacı bu süreçte aslında bir ölçüm aracıdır.
- Çözümlemelerin çoğu sözlerle yapılır. Sözler birleştirilebilir veya anlamsal kategorizeleri yapılabilir. (Punch, 2005: 142-143).

Nitel araştırma yöntemleri, karmaşık, değişken, tartışmalı birçok yöntem ve araştırma uygulamalarının olduğu bir alandır (Punch, 2005: 132). Nitel araştırmanın bu özelliği dikkate alınarak; bu araştırmada, nitel araştırma desenlerinden eylem araştırmasının kullanılması uygun görülmüştür. Bu uygulama doğrultusunda video kayıtları, görüşme esnasında alınan ses kayıtları ve ders etkinliklerinden elde edilen yazılı kayıtlar kullanılmıştır. Bu nedenden dolayı araştırma süreci içerisinde araştırma ve uygulama iç içe yürütülmüştür.

Nicel araştırmalar ise verilerin daha çok sayısal bir şekilde ifade edildiği araştırmalardır. Punch'a (2005: 58) göre, nicel veriler hem sayım hem de ölçekleme ya da her ikisinin de birlikte kullanıldığı sayısal verilerdir. Nicel araştırma tasarımı

değişkenlerin birbirlerine göre nasıl konumlandıklarını ve örgütlendiklerini gösterir. Nicel veri toplama, değişkenlerin nasıl ölçüleceği, nicel veri çözümlemesiyle değişken ölçümlerinin nasıl çözümleneceği ile ilgilidir. Değişen kavramı ve değişkenlerin ölçülmesi nitel araştırmanın temelini oluşturmaktadır.

Nicel olarak nitelendirilen araştırmalar belli karakteristik özellikler taşımaktadır. En belirgin karakteristikleri sıralanacak olursa; bu araştırmalar her şeyden önce nesnel, genellenebilir, geçerli ve güvenilir bilgi elde etme amacı güder (Kuş, 2009: 105). Hem nicel hem de nitel araştırmalarda, farklı metot, yöntem veya teknikler kullanılsa da; aslında birbirini tamamlayan niteliktedirler. Nicel veriler tek başına kullanıldığında katılımcıların öznel dünyasını yakalamada yetersiz kalabilmektedir. Gardner'in (1993) ifade ettiği gibi, testler bazı zeka alanlarını tam olarak yansıtmamaktadır. Bu sebeple araştırmanın nitel boyutu, aradaki boşluğu doldurmak için bir araç olabilir (Şahin, Öngören, 2008: 28).

3.2. Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama sürecinde nicel ve nitel araştırma yöntemleri birlikte kullanılmıştır. Nitel araştırma tekniklerinden katılımcı gözlem, doküman incelemesi ve görüşme yöntemlerine yer verilmiştir. Nicel araştırma yöntemlerindense tutum ölçekleri kullanılmıştır.

Verilerin toplanmasında ister gözlem, görüşme, katılımcı gözlem tekniğine başvurulsun, isterse belgeler kullanılsın, verilerin niteliğinin en üst seviyeye ulaşması için dört yol vardır. Bunlar:

- Önerilen ya da seçilen veri toplama tekniğinin mantığı ve gerekliliğini anlayarak, veri toplama sürecini bir plan dâhilinde gerçekleştirmek.
- Veri toplama işlemlerini tahmin edip, olası imkânlar doğrultusunda denemesini yapmak.
- Veri toplama işlemi süresince, insanlara ve görüşlerine başvururken bunun ahlaki ve profesyonel tarzda olmasına dikkat etmek.

- Hem araştırmacı hem de araştırma süresince başvuracağı kişilerin, araştırma süresince gerçekleşen işlemler hakkında bilgi sahibi olması gerektiğine dikkat etmek. Araştırma süresince video kaydı, ses kaydı gibi uygulamalar yapılacaksa bu aletlerin kullanılması konusunda araştırmacının teknolojik donanıma sahip olması gerekir. (Puch, 2005: 182).

Araştırmada, ayrıca her değer öğretimi sonrası öğrenci tutumlarını ölçmek için tutum ölçeği uygulanmıştır. Uygulanan bu tutum ölçekleri istatistikî işlemler sonucunda (t-testi) tablo haline getirilmiştir.

3.2.1 Katılımcı Gözlem

Katılımcı gözlem, etnografik veri toplama tekniğidir. Katılımcı gözlem araştırmacının rolü bakımından değerlendirildiğinde doğrudan ya da katılımcı olmayan gözlemden farklıdır. Araştırmacı hem katılımcı hem de gözlemcidir. Dolayısıyla araştırmacının rolü burada farklıdır (Punch, 2005:178). Tablo 8’de doğal araştırma rolleri sınıflaması yapılmıştır. Bu sınıflama incelendiğinde gözlem için, gözlemcinin farklı farklı rolleri bulunmaktadır.

Tablo 8: Doğal Araştırma Rollerini Sınıflandırması

Temelde katılımcı	Tam katılımcı
	Gözlemci olarak katılımcı
Temelde gözlemci	Katılımcı olarak gözlemci
	Tam gözlemci

Araştırma süresince hem katılımcı hem de gözlemci olan araştırmacı, verilerin toplanması için 450 dakikalık kamera kaydı, 37:43 dakikalık ses kaydı yapmıştır. Ayrıca öğrencilerin, araştırma konusu dâhilindeki değerlere (Hoşgörü, Yardımseverlik ve Misafirperverlik) ilişkin tutumlarını anlamak için ölçek türünde bir çalışma yaptırılmıştır. Tüm bunlardan sonra öğrencilere, söz konusu değerlere ilişkin hazırlanan açık uçlu ifadeler ve doğru-yanlış testinden oluşan bir ölçme aracı

uygulanmıştır. Hem değerlere ilişkin tutumları hem de ölçme aracından elde edilen veriler araştırma bulgularına yansıtılmıştır.

3.2.2. Görüşme

Nitel araştırmalarda görüşme, temel veri toplama araçlarından biridir. İnsanların gerçekliklere ilişkin algı, anlam ve tanımlamalarının anlaşılması için uygulanan bir yöntemdir. Görüşme farklı şekillerde, farklı zaman dilimleri dâhilinde ve pek çok farklı konuda yapılabilir. Ancak önemli olan nokta görüşmelerin hangi türde yapılacağı ve o türde yapılacak bir gözlem için hazırlıklı olmaktır. Görüşme genel hatları itibarıyla yapılandırılmış ve yapılandırılmamış gözlem olarak ikiye ayrılmaktadır. Araştırmacı bu noktada araştırma amaçlarına ve sorularına uygun olanı seçer. Çünkü seçilecek olan görüşme türü görüşmenin yapılaş biçimini ve görüşmenin nasıl yönlendirileceğini etkileyecektir (Punch, 2005: 165-167).

Nicel görüşmelerde kullanılan yapılandırılmış soru formları, genellikle araştırmacının görüşlerini görüşene empoze etmesi şeklinde yorumlanmaktadır. Bundan dolayı nitel görüşmeler daha az yapılandırılmış veya yarı-yapılandırılmıştır. Her ne kadar yapılandırılmış olsalar bile, nitel soru formları görüşmeciye “katılıyorum”, “katılmıyorum” türünden cevaplara zorlamamaktadır. Sorular açık uçlu sorulardır. Ayrıca nitel araştırma stratejisine bağlı olarak kullanılan görüşme tekniği ile elde edilen veriler, inşa edilmekte olan gerçekliğe ilişkin bireylerin anlam dünyalarını ortaya çıkarıcı bir bilgi sağlayacaktır (Kuş, 2009: 130-131).

Araştırma kapsamında yapılan görüşmeler, yapılandırılmış görüşme türünde gerçekleştirilmiştir. Sorular önceden hazırlanmış, bütün katılımcılara aynı sorular sıra dâhilinde sorulmuştur. Punch'a (2005: 167) göre tüm soruların aynı sıra ve standartlaşmış biçimde sorulması esneklik ve farklılıkları en aza indirmektedir.

Görüşme formunda yer alacak sorular belirlenmeden önce Sosyal Bilgiler 5., 6. ve 7. Sınıf öğrencilerine “hoşgörü”, “yardımseverlik” ve “misafirperverlik” konularına ilişkin kompozisyonlar yazdırılmıştır. Daha sonra, incelenen bu kompozisyonlardan elde edilen kodlar dahilinde her değere ilişkin soru havuzu oluşturulmuştur. Oluşturulan bu sorular uzman görüşüne sunulmuş ve uzman

görüşleri çerçevesinde değerlendirilmiştir. Soru maddeleri Kapsam Geçerlik Oranı (KGO) adı verilen özel bir formülle yapı geçerliğine tabi tutulmuştur. Bu değerlendirme sonrasında yapı geçerliği yüksek olan soru maddeleri alınarak, her değere ilişkin dört adet sorudan oluşan görüşme formu geliştirilmiştir. Araştırma kapsamında yapılan bütün görüşmeler ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Bu bağlamda görüşme yapılan 6 öğrenci ile toplam 37:43 dakikalık görüşme kaydı veri olarak elde edilmiş ve kullanılmıştır.

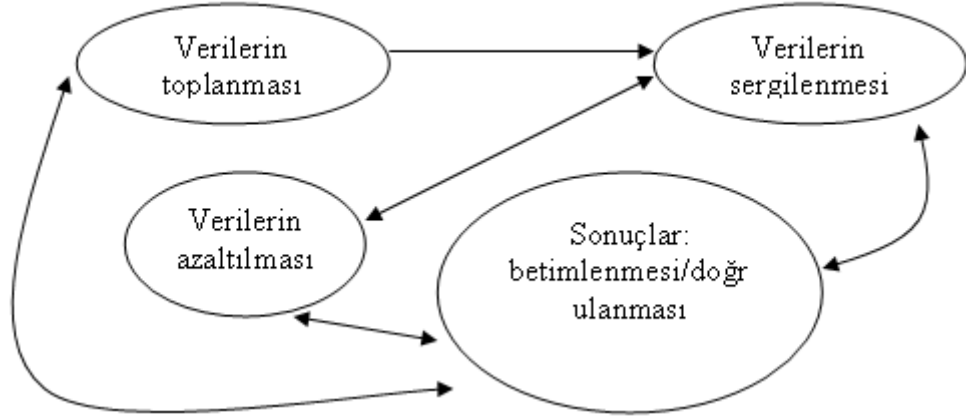
3.2.3. Tutum Ölçekleri

Araştırmada nicel verilerin elde edilmesinde yararlanılan tutum ölçekleri, 5., 6. ve 7. sınıf öğrencilerine yazdırılan kompozisyonlardan ölçek maddeleri geliştirilmiştir. Ardından maddeler uzman görüşüne sunulmuş ve uzman görüşleri çerçevesince değerlendirilmiştir. Ölçek maddeleri KGO formülü ile yapı geçerliğine tabi tutulmuştur. KOG sonucunda Tutum Ölçeklerinin Cronbach Alpha değeri, hoşgörü (.96), yardımseverlik (.92), misafirperverlik (.95) olarak hesaplanmıştır. Oluşturulan tutum ölçeklerinin pilot uygulaması çalışmanın yürütüldüğü Yunus Emre İlköğretim Okulu, 4-A şubesinde yapılarak, “hoşgörü”, “yardımseverlik” ve “misafirperverlik” değerlerine ilişkin 9 ila 10’ar maddelik tutum ölçekleri geliştirilmiştir. Geliştirilen bu ölçeklerden elde edilen sayısal verilere ve yorumlara araştırmanın sonuç bölümünde yer verilmiştir.

3.3. Verilerin Analizi

Araştırma sürecinde toplanan veriler içerik analizi ile değerlendirilmiştir. İçerik analizinde temel alınan amaç toplanan verileri çözümlenmedir.

Miles ve Huberman’ın “aşkın gerçeklik” olarak adlandırdığı bu çözümlenme tekniğinde üç temel bileşen bulunmaktadır. Bunlardan ilki verilerin azaltılması, ikincisi verilerin sergilenmesi ve üçüncüsü ise sonuçların betimlenmesi ve doğrulanmasıdır (Punch, 2005:191-192). Şekil 1’de gösterildiği gibi bu süreç birbirini etkileyen eş zamanlı akışlar ve faaliyetler olarak değerlendirilmektedir.

Şekil 1: Veri çözümlemesinin bileşenleri: etkileşimli model (Miles ve Huberman; Akt., Punch, 2005: 192).

Verilerin çözümlenmesi veya analiz edilmesi için kodlama ve not alma adı verilen iki temel işlem gerçekleştirilmiştir. İlk olarak görüşmeler sırasında kaydedilen ses kayıtları yazıya geçirilmiş ve bir metin oluşturulmuştur. Daha sonra bu metin araştırma kapsamındaki kavramsal çerçeve ve araştırma soruları boyutunda analiz edilmiştir.

Punch'a (2005:193) göre kodlama, niteliksel çözümlemede ilk adımdır ve sonraki işlemler için temel oluşturur. Verilerdeki düzenlilikleri keşfetmeye yönelik yapılan çözümlenelerde kodlama temel bir işlemdir. Kodlama işlemi daha önceden hazırlanılan kod listesi sayesinde gerçekleştirilmiştir. Kod listesi, genel olarak konuyla ilişkin teorik bilgileri temel alınarak hazırlanan ve araştırmacının elde ettiği verileri sınıflandırmasına yardımcı olan veriler olarak tanımlanmaktadır. Not alma işleminde ise görüşme esnasında araştırmacının herhangi bir düzeyinde, araştırmacının aklına gelen fikirleri kaydetmesi ve bunların not haline gelmesi söz konusudur.

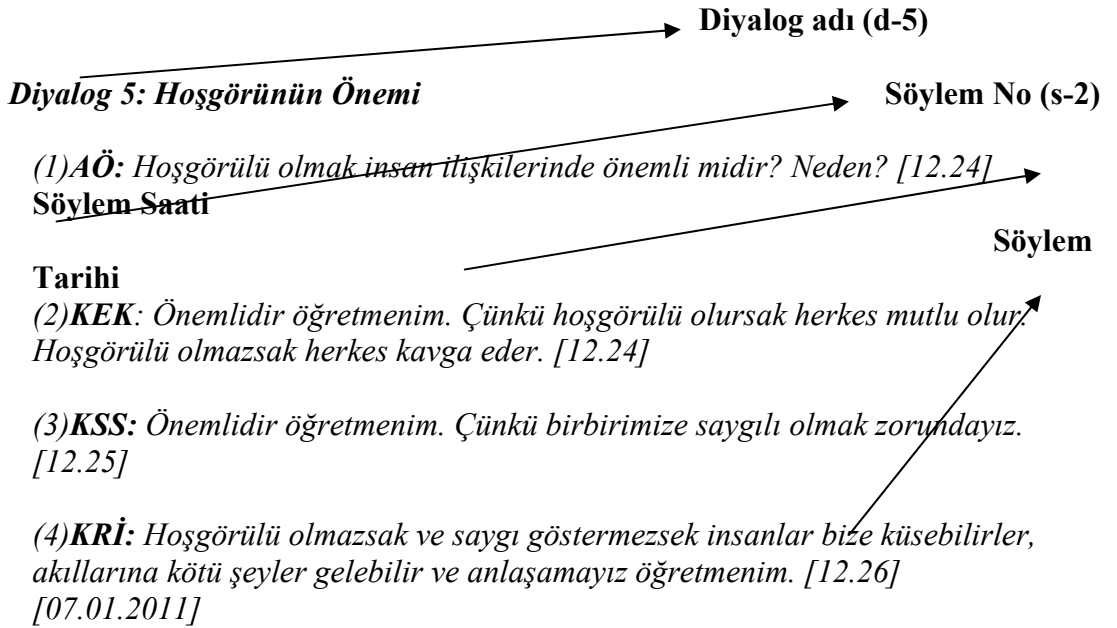
Araştırma kapsamında tutum ölçekleri ile toplanan veriler, SPSS 15.0 istatistik programı ile çözümlenmiştir. Sonuçların yorumlanmasında değişkenler arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemede 0.05 anlamlılık düzeyi ölçüt olarak kabul edilmiştir. Buna göre araştırmaya katılan öğrencilerin ölçeğe verdiği cevaplar ile oluşturulan alt problemlere ilişkin bulgular, bağımsız t testi (independent sample t test) ile analiz edilmiştir.

3.4. Yazıya Dökme

Mayring'e (2000) göre konuşmalarda aktarılan sözler, örneğin görüşme veya gurup tartışmalarında geçenler, yazılı forma aktarılmaktadır. Bu yapılan işlem yazıya dökme olarak adlandırılmıştır. Yazıya dökme yoluyla sözel olarak toplanan bütün veriler yazıya geçirilir. Böylece bir yorumlamaya temel oluşturur. Bu araştırmacıya büyük kolaylık sağlar (Akt., Küçük, 2009: 32).

Bu çerçevede araştırmada elde edilen bulgular ve değerlendirme esaslarına göre, elde edilen kayıtların yazıya aktarılışında izlenen yol şu şekildedir.

Görüşmeler ve ses kaydı esnasında elde edilen bulgular, diyalog 5'te ki gibi kodlanarak analiz edilmiştir. Öğrenciler; cinsiyet, isim ve soy isimlerinin baş harfleri kullanılarak kayda geçilmiştir. Diyalogun geçtiği söz konusu tarih ve saatte belirtilmiştir. Ayrıca söylemleri ele alınan öğrencilerin vermiş olduğu ve değerlendirmeye alınan cevapların altı çizilerek belirtilmiştir. Örneğin; Sema SEVER ve Rabia İMGA adlı öğrenciler cinsiyet, isim ve soy isimlerinin baş harfleri kullanılarak KSS ve KRİ şeklinde kodlanmıştır.

3.5. Araştırma Süreci

Araştırma süreci, literatür tarama ve veri toplama, toplanan verilerin işlenmesi ve verilerin yorumlanması aşamasından oluşmaktadır.

Araştırma süreci içerisinde, 4. sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan üç değer öğretimi üzerinde durulmuştur. Bu değerlerden ilki Hoşgörü, ikincisi Yardımseverlik ve son olarak da Misafirperverlik değeridir. Her üç değere ilişkin önceden öğrencilere herhangi bir bilgi verilmemiştir. Her değere ilişkin Mesnevi'den seçilen iki farklı hikâye ile etkinlikler çerçevesinde bu değerler öğrencilere öğretilmeye çalışılmıştır.

Araştırma konusu, danışman eşliğinde farklı uzman görüşleri alınarak belirlenmiştir. Konu belirlendikten sonra hem Abdülbaki Gölpinarlı (2000; Cilt: I, II, III, IV, V, VI) tarafından günümüz Türkçesine çevrilen 6 ciltlik Mesnevi ve şerhi, hem de Mesnevi'den derlenerek meydana getirilen diğer kaynaklar (Şahin, 2005; Can, 2005; Gündüzalp, 2005) incelenmiştir. Yapılan incelemelerden sonra değer öğretiminde kullanılacak hikâyeler belirlenmiş ve öğrenci seviyesine uygun hale getirilerek etkinlikler hazırlanmıştır.

Araştırma Kayseri'nin Kocasinan ilçesine bağlı, Yunus Emre İlköğretim Okulu'nda yapılmıştır. Araştırma 2009-2010 öğretim yılının bahar yarısında gerçekleştirilmiştir. Bu süreç içerisinde hazırlanan hikâyeler (Bakınız EK. 3) uygulanmıştır. Her hikâye için iki ders saati süresi kullanılması uygun görülmüştür.

Hoşgörü değeri için; “Helva Kimin Hakkı” ve “Kayıkçı İle Bilgin” adlı hikâyeler kullanılmıştır. Her bir değer için, hikâyelerden oluşturulan çalışma yaprakları eşliğinde hoşgörü değeri öğretilmeye çalışılmıştır. Her değere ilişkin gerçekleştirilen etkinlikler video kaydına alınarak, öğrencilerin ders içi performansları gözlenmiştir. Ayrıca seçilen altı öğrenci ile üç değere ilişkin hazırlanan sorular eşliğinde bire bir görüşmeler yapılarak ses kaydına alınmıştır.

Yardımseverlik değeri için “Ağzına Yılan Kaçan Adam” ve “İtir Çarşısında Bayılan” adlı hikâyeler; Misafirperverlik değeri içinse “Köylü ile Şehirli” ve “Ev

Sahibi Karı Koca ve Misafirleri” adlı hikâyeler kullanılmıştır. Aynı şekilde, bu iki değer içinde seçilen hikâyelerden çalışma yaprakları hazırlanmış ve işlenen dersler video kaydına alınmıştır. Sonraki süreç ise bu iki değere de aynı şekilde uygulanmıştır.

Ayrıca öğrencilere etkinlikler sonunda öğretilmek istenen değere ilişkin hazırlanan 9 ila 10 ar maddelik ifadelerle, öğrencilerin o değere ilişkin tutumlarına bakılmıştır.

Yine araştırma kapsamında kullanılan çalışma kâğıtlarında, öğrencilerin okudukları hikâye sonrasında, hikâye içerisindeki yabancı oldukları kelimeleri veya kavramları yazmaları için ayrı bir bölüme yer verilmiştir. Her ne kadar hikâyeler öğrenci seviyesine indirgenmiş olsa dahi, kişisel farklılıklardan ve bilgi eksikliğinden doğma ihtimali olan aksamalar önlenmeye çalışılmıştır. Öğrencilerin bilmediği kavram veya kelimeler etkinlikler öncesinde açıklanmaya çalışılmıştır. Etkinlik uygulamasına daha sonra başlanmıştır.

Uygulanan her etkinlik sonrasında daha önceden de belirtildiği üzere öğrencilerin o değere ilişkin tutumlarını ölçmek için, tutum ölçeği uygulanmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmanın bu bölümünde bahsedilen çalışma süreçleri izlenerek elde edilen bulgular ve bulguların değerlendirmelerine yer verilmiştir. Mesnevi’de yer alan hikâyelerden hareketle öğretimi gerçekleştirilmek istenen değerlere ilişkin daha önceden herhangi bir bilgi verilmemiştir. Hikâyeler vasıtasıyla yapılan etkinlikler sonucunda öğrencilerde “hoşgörü”, “yardımseverlik” ve misafirperverlik” değerlerine ilişkin var olan şemalar ortaya çıkarılmaya ve adı geçen değerlerin öğretimi gerçekleştirilmeye çalışılmıştır.

Aşağıda araştırma konusu olan bu üç değere ilişkin bulgular ve değerlendirmelere yer verilmiştir.

4.1. “Hoşgörü” Değerine İlişkin Bulgular

Hoşgörü, kelime anlamı olarak, her şeyi anlayışla karşılayarak olabildiği kadar hoş görme durumu, müsamaha, tolerans (TDK, 2010) olarak tanımlanmıştır. Çağımızın giderek yükselen değerlerinden biri de hiç şüphesiz ki hoşgörüdür. Yılmaz’a (2004: 11) göre, hoşgörünün temelinde toplumda farklı inanç ve düşüncelerinde bulunabileceğini kabul etme duygusu yatmaktadır.

Sosyal bir varlık olan insanın toplumdan soyut bir şekilde yaşaması mümkün değildir. İnsanların birbirlerinden farklılıkları vardır ve bu insanların bir uyum içinde yaşaması gerekmektedir. Kolukısa vd.’ne (2005: 19) göre bu gereklilik veya zorunluluklar toplumda uyulması gereken kuralları ortaya çıkardığı gibi birbirimize karşı hoşgörülü olmamızı da gerektirmektedir.

Yılmaz (2004: 112) hoşgörü anlayışını geliştirecek ve her toplumda geçerliliği olan bu kurallardan bazılarını şu şekilde özetlemiştir.

1. Bireylere, toplum içerisinde özgür düşünce ve bu düşünceleri özgürce açıklayabilme fırsatı tanınmalı.

2. Temel hak ve özgürlüklere karşılıklı bir şekilde saygı göstermeyi temel prensip haline getirme.
3. Karşıdaki insanı dikkatli ve ön yargısız bir şekilde dinleme, görüşleri paylaşmasa bile kendini onun yerine koyarak duygu ve düşüncelerini açıklayabilme.
4. Kendi görüş ve düşüncelerini önyargısız olarak ortaya koyma.
5. Üzerinde görüş birliği bulunmayan konularla ilgili problemlerin çözümünde tüm önerileri ciddi bir şekilde değerlendirme.
6. Düşünce ve uygulamalarda ortak noktalar arama.

Araştırma sürecinde hoşgörü değerine ilişkin gerçekleştirilen etkinliklerden elde edilen verilere ve dokümanlara bakıldığında, etkinlikler sonrasında öğrencilerin yukarıda belirtilen kurallara benzer ve uygun söylemleri olduğu görülmüştür. Hoşgörü değerine ilişkin gerçekleştirilen “*Helva Kimin Hakkı*” (Bakınız EK. 3.1.) adlı hikâye ile gerçekleştirilen etkinlikte öğrencilere yöneltilen sorular ve öğrenci cevapları aşağıda verilmiştir. Ancak etkinlik sonucu ve soruların cevaplarına geçmeden önce sözü geçen hikâyedeki olayı kısaca özetlemekte ve hikâyeden çıkarılabilecek iletileri vermekte fayda vardır.

Hikâyedeki Olay: Üç farklı dinden olan üç kişi arkadaş olmuşlar. Kar ve tipi nedeniyle bir hana sığınana bu üç arkadaşta handa helva ikram edilir. İkram edilen helvanın kimin hakkı olduğu konusunda tartışacak ve bir karar vereceklerdir. Ancak Müslüman uyanık davranarak diğer arkadaşlarının da ikna olacağı bir şekilde helvayı yiyecektir.

Hikâyede Verilmek İstenilen İletiler: Hikâyeden öğrencilerin çıkarabileceği ilk ileti, farklı düşüncelerdeki insanların olabileceği ve bunların aynı ortamda yer alıp arkadaş olabileceğidir. Hikâyedeki ikinci ileti ise, kendi düşünceleri doğrultusunda olmasa bile insanların başkalarının fikirlerini ve başarılarını takdir etmesi gerektiğidir.

Diyalog 1: Toplumsal ve Bireysel Farklılıklar

(1)**AÖ:** *Helva kimin hakkı adlı hikâyeden neler öğrendik? [13.52]*

(2)**EİZ:** *Her ülkenin kendine göre peygamberi vardır, farklı farklı dağı ve farklı farklı şeyleri vardır. [13.54]*

(3)**AÖ:** *Başka?[13.54]*

(4)**KSS:** *Yahudi'nin Hz. Musa'ya, Hıristiyan'ın Hz. İsa'ya inandığını öğrendim öğretmenim. [13.55]*

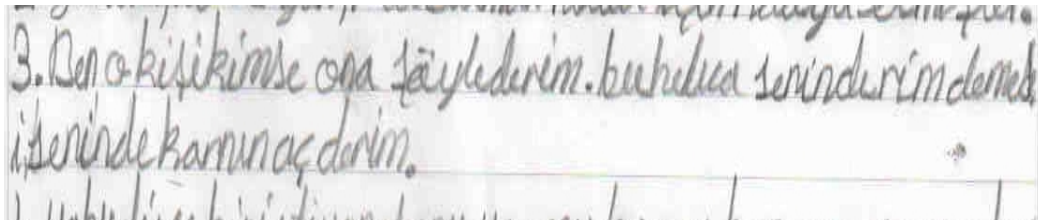
(5)**ECAT:** *Herkesin bizim gibi dini olduğunu öğrendim öğretmenim. [13.56]*

(6)**AÖ:** *Başka neler öğrendiğini söylemek isteyen var mı? [13.56]*

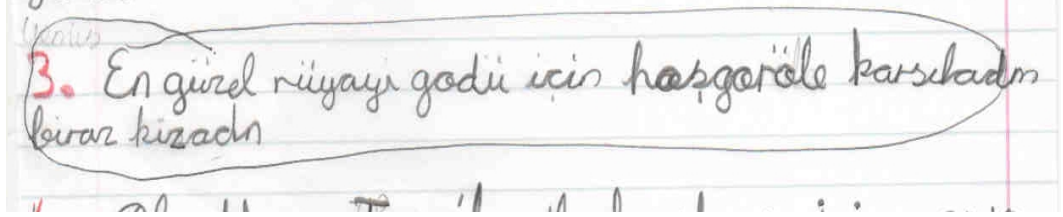
(7)**EÜÖ:** *Müslüman, Yahudi ve Hıristiyan helva için iddiaya giriyor ve helvayı Müslüman yiyor öğretmenim. [13.57] [09.11.2010]*

Öğrencilerin vermiş olduğu cevaplara bakıldığında, toplumların ve toplum içerisindeki bireylerin farklılıkları olduğunun farkına vardıkları görülmektedir. EİZ adlı öğrencinin “Her ülkenin kendine göre peygamberi, farklı farklı dağı ve farklı farklı şeyleri vardır” söylemi, toplumsal farklılıkları kavradığını ortaya koymaktadır. KSS adlı öğrencinin “Yahudi'nin Hz. Musa'ya, Hıristiyan'ın Hz. İsa'ya inandığını öğrendim öğretmenim” söylemi ise, dini farklılıkların olduğunun farkına vardığını kanıtlar niteliktedir.

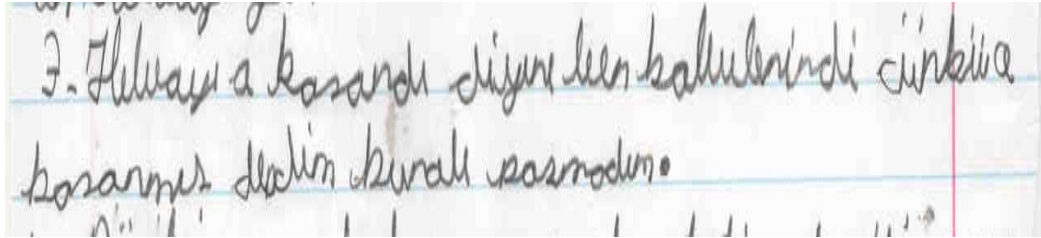
Hikâyede yer alan bir diğer soru “Siz Hıristiyan ve Yahudi olan insanların yerinde olsaydınız ve helvayı bir başkası yeseydi ona ne derdiniz?” sorusudur. Etkinliğin üçüncü sorusu olan bu soruya öğrencilerin vermiş olduğu cevaplar şu şekildedir.

KSK adlı öğrencinin yukarıdaki “Ben o kişi kimse ona söylerim bu helva senin derim demek ki seninde karnın aç derim” şeklindeki cevabı, insanların beklenmedik davranışlar karşısında sakin, anlayışlı bir tavırla hoşgörülü olması gerektiğini kavradığının göstergesidir.

KEK adlı öğrenci ise “En güzel rüyayı gördüğü için hoşgörü ile karşıladım” şeklindeki cevabı, öğrencinin insanlar arası karşılıklı ilişkilerde hoşgörünün önemini kavradığının göstergesidir. Ancak cevabın devamında verilen “biraz kızardım” söylemi, öğrencinin bunu tam anlamıyla kavrayamadığını ve tutarsızlık olduğunu kanıtlar nitelikte bir söylemdir..

Yine etkinlik içerisindeki “Siz Hıristiyan ve Yahudi olan insanların yerinde olsaydınız ve helvayı bir başkası yeseydi ona ne derdiniz?” sorusuna, EİZ adlı öğrencinin “Helvayı o kazandı diyerek ben kabullenirdim. Çünkü o kazanmış derdim kuralı bozmazdım” şeklindeki ifadesi, Yılmaz’ın (2004: 112) toplumda hoşgörü anlayışı bazı kurallara uyularak geliştirilebilir ifadesi ile örtüşmektedir. Öğrencinin bu söylemi, kurallara uyararak hoşgörülü bir davranış sergileyebileceğini kanıtlar niteliktedir..

Etkinlikte yer verilen bir diğer soru ise “Hıristiyan ve Yahudi’nin, Müslüman’ın yapmış olduğu bu hareketi takdir ederek, olgunlukla karşılması konusunda ne düşünüyorsunuz?” şeklindedir.

4) Hristiyan ve yahudi nin Müslüman ın yapmış olduğu bir hareketi takdir ederek diğer tarafta karşısınası konusunda ne düşünüyorsunuz?
iyi düşünüyordum. Takdir ederdim. Hoşgörülü olurum.

EMH adlı öğrencinin yukarıdaki “İyi düşünüyorum. Takdir ederdim hoşgörülü olurum” şeklindeki söylemine bakıldığında, hikâyede Hristiyan ve Yahudi’nin Müslüman’ı haklı bularak kızmaması ve takdir etmesi konusunda olumlu düşünceler içerisinde olduğu ve benzer bir durumla karşılaştığında kendisinin de takdir ederek, hoşgörülü olacağını göstermektedir.

KBÖ adlı öğrencinin soruya vermiş olduğu cevaba

4. Böyle yaparak doğru yaptıkları helva müslüman hakı olduğunu düşünürler.

bakıldığında, aynı şekilde Hristiyan ve Yahudi’nin bu şekilde davranarak doğru yaptıklarını; çünkü helvanın Müslüman’ın hakkı olduğunu düşündüğü görülmektedir. KBÖ adlı öğrencinin bu cevabı, öğrencinin bu ve buna benzer bir durumla karşılaştığında anlayışlı ve hoşgörülü davranacağını belirten niteliktedir.

4-7 saygısızlık yapmadan iyi karşılayarak sonra hoşgörülü yaparak diğer tarafta.

KSS adlı öğrencinin cevabı incelendiğinde ise aynı şekilde Hristiyan ve Yahudi’nin doğru davrandığını düşünmektedir. “Saygısızlık yapmadan iyi karşılayarak sonra hoşgörülü yaparak” söylemine bakıldığında, öğrencinin buna benzer bir durum karşısında ifade ettiği gibi hareket edeceği veya davranacağı sonucuna varılabilir.

Hoşgörü değerinin öğretiminde kullanılan bir diğer hikâye “*Bilgin İle Kayıkçı*” (EK. 3.2) adlı hikâyedir. Hikâyedeki olay ve verilmek istenilen iletiler şu şekildedir:

Hikâyedeki olay: Dil bilgini olması ile övünen bir dil bilimci, boğazdan karşıdan karşıya geçmek için bir kayık kiralar. Yola çıktıklarında dil bildiği ile övünen dil bilgini, kayıkçıyı küçümseyerek alay eder. Yolun yarısına geldiklerinde fırtına çıkar. Kayıkçı ise dil bilmenin onu kurtaramayacağını söyler ve keşke dil bileceğine yüzmeyi bilseydin diye cevap verir.

Hikâyede Verilmek İstenilen İletiler: Hikâyede öğrencilere verilmek istenilen iletilerden ilki, tavır ve davranışlarımıza dikkat edip başkalarını küçümsememiz gerektiğidir. Verilmek istenen diğer bir ileti ise, etrafımızdaki insanlar bizleri rahatsız etse bile hoş görerek işimizi gerektiği gibi yapmamız gerektiğidir. Üçüncü ve son ileti ise, karşıımızdaki insanların eksik yanlarıyla dalga geçip onları alaya almamız gerektiğidir.

Yukarıda adı geçen hikâye ile etkinlik gerçekleştirilmiş ve etkinlik sonrasında öğrencilere yine çeşitli sorular yöneltilmiştir. Hikâyeye ilişkin sorulan “*Siz kayıkçının yerinde olsaydınız size bu şekilde davranan birine karşı nasıl davranırdınız?*” sorusuna öğrencilerin vermiş olduğu cevaplar diyalog şeklinde aşağıda verilmiştir.

Diyalog 2: Hoşgörülü Davranma

(1)**AÖ:** *Siz kayıkçının yerinde olsaydınız size bu şekilde davranan birine karşı nasıl davranırdınız?* [13.19]

(2)**KEK:** *Hikâyedeki kayıkçı gibi yapardım. Ona alçak gönüllülikle yaklaşırdım.* [13.21]

(3)**KSS:** *Bende onu küçümserdim öğretmenim.* [13.22]

(4)**KSM:** *Ben biraz kızsam da hoşgörü ile davranırdım.* [13.22]

(5)**AÖ:** *Sen nasıl davranırdın Birsen?* [13.23]

(6)**KBÖ:** Bilmiyorsam kabullenirdim cahil olduğumu öğretmenim ve hoşgörü ile karşıladım. [13.24]

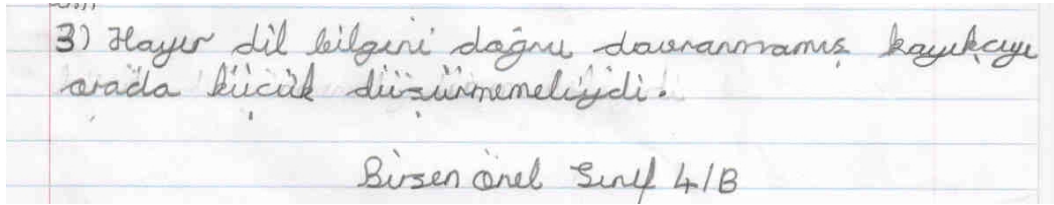
(7)**KES:** Ben kendini beğendiği için biraz kızardım ama belli etmezdim. [13.24]

(8)**KŞK:** Saygılı bir davranışla karşıladım ben onu. [13.25]

(9)**EİZ:** Ben yapmazdım öğretmenim. Bana yaptığının aynısını bende ona yapardım. Bende bir şey biliyorum yani yüzmeyi ama o bilmiyor. [13.25]
[12.11.2010]

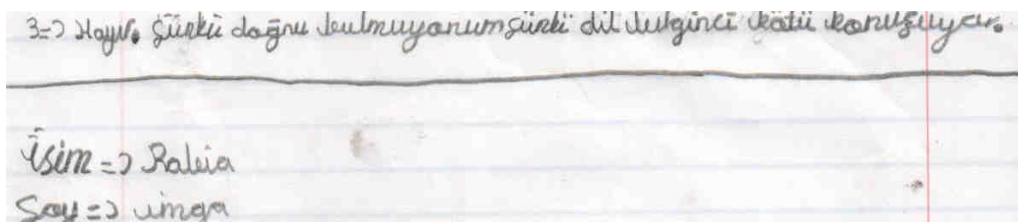
Yukarıdaki diyalog incelendiğinde KEK, KSM, KBÖ ve KŞK adlı öğrencilerin verdiği cevaplara bakıldığında hoşgörülü davranma ve hoşgörülü olma konusunu kavradıkları görülmektedir. Diğer yandan, KSS, EİK, EİZ ve KES adlı öğrencilerin verdiği cevaplarda ise hoşgörülü olma konusunu kavradıkları, ancak tam anlamıyla bunun gerçekleşmediğini görülmektedir.

“Bilgin ile Kayıkçı” adlı etkinlikte sorulan bir diğer soru “Sizce dil bilginin doğru davranışlar sergilemiş midir? Neden?” şeklindedir. Öğrencilerin soruya vermiş olduğu cevaplar ise aşağıda verilmiştir.

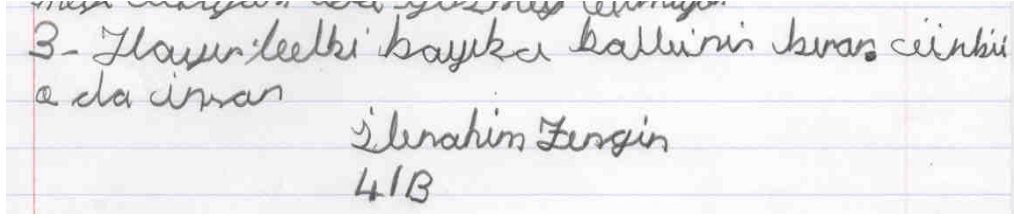
3) Hayır dil bilgisi doğru davranışlar sergilemiş kayıkçıyı arada küçük düşürmemeliydi.
Büşen Önel Sınıf 4/B

KBÖ adlı öğrencinin söylemine bakıldığında dil bilgininin davranışlarının doğru olmadığını ve kayıkçıyı böyle davranarak küçük düşürdüğünü düşündüğü görülmektedir. Öğrencinin bu söylemi, insanlara karşı kırıcı konuşmamak ve saygılı davranmak gerektiğini kavradığının göstergesidir.

3=> Hayır. Şirketi doğru kabuluyorsanız dil bilgisi kötü konuşuyorsunuz.
İsim => Ralvia
Sayı => 11/11

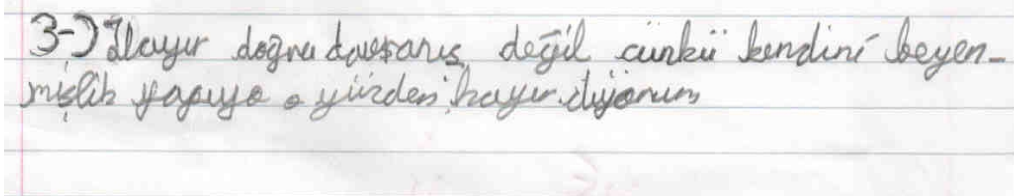
EİZ' in söylemlerine bakıldığında kayıçının kalbinin kırılacağını, çünkü o kişinin de insan olduğunu belirtmiştir. EİZ adlı öğrencinin bu cevabı, insanlara karşı kırıcı konuşmamak gerektiğini, karşımızdaki kişilerle saygı çerçevesinde konuşmamız ve hoşgörülü olmamız gerektiğini kavradığını kanıtlar niteliktedir.

3- Hayır çünkü kalbimin kırarsa çünkü
e da iman
İbrahim Feriçin
41B

KRİ adlı öğrencinin söylemlerinde ise dil bilginin davranışlarını onaylamadığını görmekteyiz. Onaylamadığını dil bilginin kötü konuştuğunu söyleyerek belirtmiştir. Öğrencinin bu cevabı insanlara karşı düzgün ve dikkatli bir şekilde konuşmamız gerektiğini kavradığının göstergesidir.

Aynı şekilde KES adlı öğrencinin söylemlerine

3-) Hayır doğru davranış değil çünkü kendini beğenmişlik yapıyor a yiriden hayır diyorun

baktığımızda, öğrencinin dil bilginin davranışlarını onaylamadığını görmekteyiz. “Çünkü kendinin beğenmişlik yapıyor onun için” diyen KES’ in vermiş olduğu bu cevap, insanlara karşı kibirli davranışlar sergilememek ve saygılı olmak gerektiğini kavradığını kanıtlar niteliktedir.

Diyalog 3: Hoşgörülü Olmak Nedir?

(1)**AÖ:** Hoşgörülü olmak ne demektir? [13.08]

(2)**ECAT:** Saygılı olmaktır öğretmenim. [13.08]

(3)**EHHS:** Dürüst olmak, saygılı olmak öğretmenim. [13.09]

(4)**EİZ:** Terbiyeli konuşmaktır öğretmenim. [13.09]

(5)**AÖ:** Terbiyeli konuşmak hoşgörüye girer mi peki? [13.10]

(6)**KŞK**: Olgun olmak da hoşgörüye girer öğretmenim. [13.11]

(7)**AÖ**: *Diyelim ki siz sabah iki tane meyve suyu alıp okula geldiniz ve masanızın üzerine koydunuz. Teneffüste başka bir arkadaşınız meyve suyundan birini sizden habersiz içti ve geldiğinizde meyve suyunuzdan birinin olmadığını gördünüz. Sorduğunuzda arkadaşınız meyve suyunu içtiğini söyledi. Ona nasıl davranırdınız?* [13.14]

(8)**KŞK**: Afiyet olsun derim öğretmenim. [13.16]

(9)**AÖ**: *Kızmaz mısın peki arkadaşına meyve suyunu içti diye?* [13.16]

(10)**KŞK**: Hayır kızmam öğretmenim. Canı çekmiş içmiştir. [13.17]

(11)**AÖ**: *Peki başka bir örnek, siz arkadaşınızın sırasının yanından geçerken arkadaşınızın sırasının üzerinde duran kalemligi yanlışlıkla düşürdünüz. Arkadaşınız size o olay karşısında öfkelenirse, kızsın ve azarlasa sizi bunu nasıl karşılardınız?* [13.18]

(12)**EİZ**: Yerden alıp özür dilerim öğretmenim. [13.19]

(13)**AÖ**: *Özür dilemene rağmen bağırsa ne yaparsın peki?* [13.23]

(14)**EİZ**: Hatalıysam sesimi çıkarmam öğretmenim. [13.23] [11.11.2010]

Yukarıdaki diyalogda ECAT adlı öğrenci hoşgörüyü saygılı olmak şeklinde ifade ederken, EHHS adlı öğrenci saygılı olmanın yanı sıra dürüst olmayı da hoşgörülü olmak şeklinde ifade etmiştir. Aynı şekilde EİZ adlı öğrenci terbiyeli olmayı ve KŞK adlı öğrenci de olgun olmayı hoşgörülü olmak olarak ifade etmiştir. Öğrencilere örneklerle sorulan sorularla bir olay karşısında nasıl tepki verecekleri sorulduğunda, KŞK adlı öğrenci söylemlerinden, arkadaşının meyve suyunu alması durumunda onu anlayışla karşılayacağı ve o davranışını hoş göreceğini çıkarabiliriz. Bu söylemi de KŞK adlı öğrencinin hoşgörü değerini kavradığını kanıtlayan söylemlerdir.

Verilen diğer örnekte ise, bir arkadaşınızın eşyasına zarar verdiğinizde o arkadaşınız size öfkeyle davranırsa ne yaparsınız sorusu karşısında, EİZ adlı öğrenci söyleminde özür dileyip hatasını kabul edeceğini belirtmiştir. EİZ adlı öğrencinin bu

söylemi, hatalar karşısında insanlarla sağlıklı karşılıklı ilişki kurabilmek için, gerektiğinde insanlarda özür dilmek gerektiği ve hataları telefî etmek gerektiğini kavradığını kanıtlar niteliktedir.

Diyalog 4: Hoşgörülü Olmak Nasıl Bir Davranıştır?

(1)**AÖ:** *Hoşgörülü olmak nasıl bir davranıştır? [12.13]*

(2)**KEK:** *İyi bir davranıştır. Hoşgörü karşılıklıdır zaten. [12.13]*

(3)**KŞK:** *Biz hoşgörülü olursak başka bir arkadaşımızda bize hoşgörülü davranır. İyi bir davranıştır. [12.14]*

(4)**AÖ:** *Herhangi bir konuda bir düşünceye sahipsiniz ve benim düşüncem bu diyerek belirtiyorsunuz. Başka bir arkadaşınızda sizin gibi düşünmediğini söylüyor ve farklı bir düşünce belirtiyor. Bu durum karşısında ne dersiniz ya da nasıl davranırsınız? [12.14]*

(5)**EİZ:** *Öğretmenim öncelikle düşüncelerine saygı duyarım hoşgörü ile yaklaşırım. Benim fikrim yanlışsa ve çoğunluğun söylediği doğruysa ben kendi fikrimi değiştiririm. [12.14]*

(6)**AÖ:** *Peki Sema sen ne yaparsın bu durumda? [12.15]*

(7)**KSS:** *Eğer çoğunluk aynı fikirdeyse uyarım tabiki. [12.15]*

(8)**KBÖ:** *Öğretmenim bir arkadaşım benim düşünceme katılmazsa onun düşündüğüne de saygı duyar ve hoşgörü ile karşılarım. [12.16]*

(9)**AÖ:** *Neden? [12.16]*

(10)**KBÖ:** *Öğretmenim çünkü onun düşüncesini de dikkate almam gerekiyor. Çünkü o doğru olabilir. [12.16]*

(11)**KEK:** *Çoğunluğun fikri aynıysa ben de onlara niye benim gibi düşünmüyorsunuz diye küsmem, kızmamda öğretmenim. [12.17] [07.01.2011]*

Yukarıdaki diyalogda KEK ve KŞK adlı öğrencilerin söylemlerine bakıldığında, hoşgörülü olmanın iyi ve karşılıklı bir davranış olduğunu belirttiklerini görmekteyiz. Bu durum, öğrencilerin ilişkilerde karşılıklı bir şekilde saygı

göstermeyi temel prensip haline getirmenin gerekliliğini kavradıklarının göstergesidir. EİZ adlı öğrencinin “Başkaları sizin düşüncelerinize katılmadığını söylediğinde nasıl davranırsınız.” şeklindeki soruya cevap olarak verdiği “Öğretmenim öncelikle düşüncelerine saygı duyarım hoşgörü ile yaklaşırım.” şeklindeki söylemi ve KBÖ adlı öğrencinin “Öğretmenim bir arkadaşım benim düşünceme katılmazsa onun düşündüğüne de saygı duyar ve hoşgörü ile karşılarım. Çünkü onun düşüncesini de dikkate almam gerekiyor, çünkü onun düşüncesi doğru olabilir” şeklindeki söylemi, insanların duygu ve düşüncelerine saygılı olunması gerektiğini kavradıklarının göstergesidir.

Diyalog 5: Hoşgörünün Önemi

(1)**AÖ:** *Hoşgörülü olmak insan ilişkilerinde önemli midir? Neden? [12.24]*

(2)**KEK:** *Önemlidir öğretmenim. Çünkü hoşgörülü olursak herkes mutlu olur. Hoşgörülü olmazsak herkes kavga eder. [12.24]*

(3)**KSS:** *Önemlidir öğretmenim. Çünkü birbirimize saygılı olmak zorundayız. [12.25]*

(4)**KRİ:** *Hoşgörülü olmazsak ve saygı göstermezsek insanlar bize küsebilirler, akıllarına kötü şeyler gelebilir ve anlayamayız öğretmenim. [12.26] [07.01.2011]*

Yukarıdaki diğer bir diyalogda hoşgörünün önemi üzerine, KEK’in “Hoşgörülü olursak herkes mutlu olur” şeklindeki söylemi. KSS’nin “Birbirimize saygılı olmak zorundayız” söylemi ve KRİ’nin “Hoşgörülü olmazsak ve saygı göstermezsek insanlar bize küsebilirler, akıllarına kötü şeyler gelebilir ve anlayamayız.” şeklindeki söylemleri. Öğrencilerin karşılıklı ilişkilerde insanlarla anlaşabilmede hoşgörünün önemli olduğunu kavradıklarının göstergesidir.

Araştırma süresince nicel araştırma verilerinden de yararlanıldığına daha önceki bölümlerde değinmiştik. Bu verilerden elde edilen sonuçlar Tablo 9 ve Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 9: Öğrencilerin Hoşgörü Değerine Yönelik Tutum Ölçeği Puanlarının Cinsiyete Göre t-testi Sonuçları

Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	sd	T	p
Kız	11	24,63	2,11	16	,882	,336
Erkek	7	23,85	1,21			

Tablo 9’da öğrencilerin hoşgörü değerine yönelik tutumlarında cinsiyete göre anlamlı bir farkın bulunup bulunmadığına bakılmıştır. Öğrencilerin hoşgörü değerine yönelik tutumları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir ($t_{(16)}=-,882$, $p>0.05$). Bu bulgu hoşgörü değerine yönelik tutumlar ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı şeklinde yorumlanabilir. Bu değerlendirmeden de yola çıkarak hoşgörü değerinin cinsiyet farkı gözetmeksizin tüm öğrencilerde yaklaşık aynı oranda öğretilbileceğini söyleyebiliriz. Çünkü kız ve erkeklerin hoşgörü değerine yönelik tutumlarının ortalama değerlerine bakıldığında kızların ortalaması $\bar{X} = 24,63$ iken, erkeklerinki ise $\bar{X} = 23,85$ tir.

Tablo 10: Öğrencilerin Hoşgörü Değerine Yönelik Tutumları

Maddeler	Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum	
	f	%	f	%	f	%
1	18	100	---	---	---	---
2	15	83,3	3	16,7	---	---
3	1	5,6	1	5,6	16	88,9
4	3	16,7	2	11,1	13	72,2
5	15	83,3	2	11,1	1	5,6
6	16	89,9	---	---	2	11,1
7	18	100	---	---	---	---
8	4	22,2	---	---	14	72,8
9	18	100	---	---	---	---
10	17	94,4	---	---	1	5,6

Araştırma sürecinde etkinlikler sonrasında, hoşgörü değerine yönelik uygulanan tutum ölçeği sonuçlarının yer aldığı Tablo 10'a bakıldığında;

- Araştırmaya katılan 18 öğrencinin tamamının (%100), hoşgörülü olmanın en önemli davranışlardan biri olduğuna katıldığı;
- Araştırmaya katılan 18 öğrenciden 15'inin (%83,3), bizimle aynı düşüncede olmayan birine anlayış göstermemiz gerektiğine katıldığı, 3 öğrencinin ise (%16,7) bu konuda kararsız kaldığı;
- 18 öğrenciden 16'sı (%88,9), başkalarından nefret eden bir insanın hoşgörülü bir insan olduğuna katılmazken, 1 öğrencinin (%5,6) bu ifadeye katıldığı, 1 öğrencininse kararsız kaldığı;
- Araştırmaya dâhil olan 18 öğrenciden 13'ü (%72,2), insanları bizimle aynı düşünceyi paylaşmadığında onlarla kavga etmemiz gerektiğine katılmazken, 2 öğrencinin (%11,1) kararsız kaldığı ve 3 öğrencinin de (%16,7) bu ifadeye katıldığı;
- Araştırmaya katılan 18 öğrenciden 15'i (%83,3), insanların bir arada yaşaması için hoşgörünün gerekli olduğu ifadesine katılırken, 2 öğrencinin (%11,1) kararsız kaldığı ve 1 öğrencinin de (%5,6) bu ifadeye katılmadığı;
- Araştırmaya katılan 18 öğrenciden 16'sı (%89,9), insanlarla ilişkilerde hoşgörülü olmanın en önemli kural olduğuna katılırken, 2 öğrencinin (%11,1) bu ifadeye katılmadığı;
- Araştırmaya dâhil olan 18 öğrencinin tamamının (%100), barış ve sevgi için hoşgörünün gerekli olduğu ifadesine katıldığı;
- Araştırmaya katılan 18 öğrenciden 14'ü (%77,8), başkalarının hatalarını ve kusurlarını yüzüne vuran kişinin hoşgörülü bir olduğu ifadesine katılmazken, 4 öğrencinin (%22,2) bu ifadeye katıldığı;
- 18 öğrencinin tamamının (%100), başkalarına karşı saygılı davranmanın hoşgörülü bir davranış olduğu ifadesine katıldığı;

- Araştırmaya katılan 18 öğrenciden 17'si (%94,4), hoşgörülü insanın toplum içerisinde sevilen bir insan olduğu ifadesine katılırken, 1 öğrencinin (%5,6) bu ifadeye katılmadığı görülmüştür.

İnsanların toplum içindeki bireysel farklılıkları, birbirleriyle olan ilişkilerinde bir olumsuzluk değil aksine bir güzellik, zenginliktir. İnsanların hiçbir zaman ortak duygular içerisinde ve ortak görüşlere sahip olmaları mümkün değildir. Bu yüzden bireysel farklılıkların çatışmalara, huzursuzluklara ve anlaşmazlıklara yol açmaması için toplum içerisindeki her bireyin, duygu ve düşüncelere saygılı olup hoşgörü sahibi olması gerekmektedir. Bütün bu unsurlar ve toplumun huzuru, refahı için yetişen öğrencilerimize insanların duygu ve düşüncelerine saygılı olup hoşgörülü olmayı öğretmemiz bir zorunluluktur.

4.2. “Yardımseverlik” Değerine İlişkin Bulgular

Yardım, kendi gücü ve imkânlarını başka birinin iyiliği için kullanma, muavenettir (TDK, 2010). Yardımseverlik ise, hayırseverlik (TDK, 2010), elinde bulunan gücü ve imkânları başkaları için kullanmayı tercih ederek yardım etmeyi sevmektir. Yardımseverlik her bireyin sahip olması gereken değerlerden biridir.

Kolukısa vd.'ne (2005: 273) göre yardımseverlik, dayanışma ve bağlılık sonucu toplum içerisinde ortaya çıkmış olan bir tutumdur. O toplumun varlığını sürdürebilmesi, toplum içerisinde var olan dayanışmaya ve dolayısıyla da bireylerin yardımsever bir tutum sergileyerek bunu davranışa dönüştürmelerine bağlıdır.

Gerek tarihimize gerekse günümüzdeki gelişmelere baktığımızda, Türk milleti her dönemde yardımseverliği ile dünyadaki birçok ulusa örnek olmuş ve olmaktadır. Bunun en güzel örneğini Türk ulusunun kurtuluş mücadelesini verdiği milli mücadele yıllarında görmekteyiz. Ulusal kurtuluş yolunda herkes gerek Türk ordusuna gerekse birbirine yardım etmek için elinden geleni yapmıştır. Bir diğer örnekte toplumumuzda hep var olmuş olan “imece”dir. Kolukısa vd.'ne (2005: 273) göre imece, köylülerin bir işi yardımlaşarak karşılıksız ve sırasıyla yapmasıdır. Bu örneklerden hareketle, toplumda bireyler arasında bağlılığı güçlendiren ve

eksiklikleri gideren duygu ve düşüncelerin tamamını yardımseverlik olarak değerlendirebiliriz.

Araştırma sürecinde yardım severlik değerine yönelik gerçekleştirilen etkinliklerden elde edilen veriler şu şekildedir.

Yardımseverlik değerinin öğretiminde kullanılan hikâyelerden ilki “*Ağzına Yılan Kaçan Adam*” (EK. 3.3) adlı hikâyedir. Hikâyedeki olay ve verilmek istenilen iletiler ise şu şekildedir:

Hikâyedeki Olay: Atı ile yoldan tesadüfen geçen bir adam, uyurken ağzına yılan kaçan bir adam görür. Atlı adam, başlangıçta uyuyan adamın korkudan ölmemesi için ona çürük elmaları yedirir ve koşturmaya başlar. Adam şaşkınlıkla atlı adama lanet eder, şikâyetlerde bulunur. Ağzına yılan kaçan adamın elmaları yedikten sonra midesi bulanır ve içindekileri boşaltır.

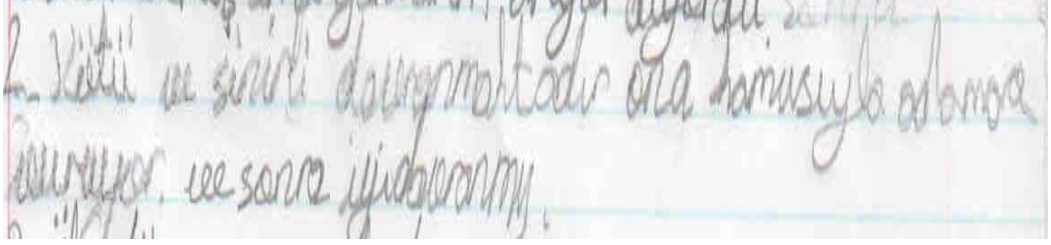
Hikâyede Verilmek İstenilen İletiler: Hikâyede verilmek istenilen iletilerden ilki, zor durumda kalan insanlara yardımcı olmamız gerektiğidir. Bunun yanı sıra verilmek istenilen bir diğer ileti ise insanların niyetlerini tam anlamıyla öğrenmeden karar verilmemesi ve bize yardım eden insanlara teşekkür etmemiz gerektiğidir.

Hikâyede öğrencilere yöneltilen “*Hikâyede, atlı adam ağzına yılan kaçan adama nasıl davranmaktadır?*” sorusuna, öğrencilerin vermiş olduğu cevaplar ve değerlendirmeleri şu şekildedir.

KSS adlı öğrencinin “*Kamçısıyla vurarak davranmış çünkü adama iyilik yapıyor*” şeklindeki söylemine baktığımızda, öğrencinin başkalarına eziyet gibi görünen davranışların bile sonunda iyilik ve yardım için yapıldığının göstergesi olabileceğini kavradığının göstergesidir.

Aynı şekilde EMH adlı öğrencinin

“Kötü ve sinirli davranmaktadır ona kamçısıyla adama vuruyor ve sonra iyi davranıyor.” şeklindeki söylemi, kötü gibi görünen bir davranışın aslında yardım etmek için de yapılabileceğini, bunun sonunda ortaya çıkabileceğini kavradığını kanıtlar niteliktedir.

Diyalog 6: Yardımsever Olmak

(1)**AÖ:** Yardımsever olmak nedir? [12.45]

(2)**KRİ:** Arkadaşımız yere düştüğünde onu yerden kaldırmaktır. [12.45]

(3)**KBÖ:** Birinin başına bir iş geldiğinde ona yardım ettiğimizde yardımsever oluruz bizde zor durumda kalırsak oda bize yardım eder. [12.46]

(4)**AÖ:** Başka nedir yardımsever olmak? [12.46]

(5)**KŞK:** Yaşlı bir amcağı karşıdan karşıya geçirmektir öğretmenim. [12.46]

(6)**EİZ:** Biri hastalandığında yere düştüğünde ona yardım etmek, hastaneye götürmektir öğretmenim. [12.47]

(7)**KEK:** Otobüs veya tramvayda giderken yaşlı birine yer vermektir öğretmenim. [12.47]

(8)**AÖ:** Birine yardım etmek sadece maddi şekilde mi olur? [12.48]

(9)**KRİ:** Hayır öğretmenim. Para vermeden de birine yardım edebiliriz. [12.48]

(10)**KSS:** Para vermeden de olur öğretmenim. Birinin çocuğunun elbisesi yoksa ayakkabısı yoksa kullanmadıklarımızı verebiliriz. [12.49]

(11)**EİZ:** Hep parayla yardım etmekte çok iyi değildir zaten öğretmenim.
[12.51] [07.01.2011]

KBÖ adlı öğrencinin “*Birinin başına bir iş geldiğinde ona yardım ettiğimizde yardımsever oluruz bizde zor durumda kalırsak oda bize yardım eder*” şeklindeki söylemi, yardım etme ve yardım eden insanların yardım sever bir kişi olduğunu kavradığının göstergesidir. Aynı şekilde KRİ adlı öğrencinin “*Arkadaşımız yere düştüğünde onu yerden kaldırmaktır*” şeklindeki ve EİZ adlı öğrencinin “*Biri hastalandığında yere düştüğünde ona yardım etmek, hastaneye götürmektir öğretmenim*” şeklindeki söylemleri de öğrencilerin, yardımseverliğin yardım etme davranışı ile olacağını kavradıklarının göstergesidir.

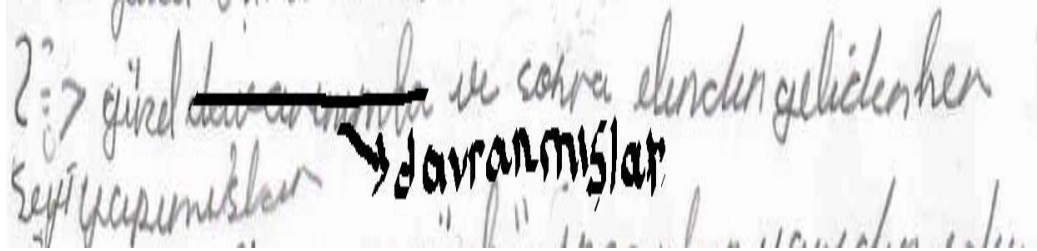
Yine yukarıdaki diyalogda öğrencilere “*yardım etmek sadece maddi şekilde mi olur?*” sorusu yöneltilmiştir. KSS adlı öğrencinin “*Para vermeden de olur öğretmenim. Birinin çocuğunun elbisesi yoksa ayakkabısı yoksa kullanmadıklarımızı verebiliriz*” şeklindeki söylemi ve EİZ adlı öğrencinin “*Hep parayla yardım etmekte çok iyi değildir zaten öğretmenim*” şeklindeki söylemi, öğrencilerin birine yardım etmeyi sadece maddi anlamlarla sınırlandırılmaması gerektiğini kavradıklarının göstergesidir. Kolukısa vd.’ne (2005: 273) göre, yardımseverlik tutumu sadece maddi ölçütler dâhilinde algılanmamalıdır. Kimi zaman bir söz, kimi zaman üzüntüyü paylaşmak ve kimi zaman da bir problemi dinlemek yardımseverlik duygusunun ifadesidir. Öğrencilerin söylemlerine bakıldığında Kolukısa vd.’nin bu tanımına yönelik olduğu görülmektedir.

Yardımseverlik değerine yönelik kullanılan ve etkinliği gerçekleştirilen diğer hikâye “*İtir Çarşısında Bayılan Adam*” (EK. 3.4.) hikâyesidir. Hikâyedeki olay ve verilmek istenilen iletiler ise şu şekildedir.

Hikâyedeki Olay: Deri tabakçı olan ve sürekli kötü kokular içerisinde gününü geçiren bir adam, güzel ve hoş kokuların olduğu bir çarşıya geldiğinde bayılır ve yere düşer. Çevre halkı adamın başına toplanır ve yardım etmeye çalışırlar. Ancak adamı bir türlü kendine getiremezler. Kardeşi bu olayı duyunca hemen

kardeşinin bayıldığı yere gelir. Gelirken yanında getirdiği köpek pisliğini koklatır ve adam kendine gelir. Halk buna anlam veremez ve olayı farklı şekillerde yorumlar.

Hikâyede Verilmek İstenen İletiler: Hikâyede verilmek istenilen en önemli ileti zor durumda olan birine yardım etmemiz gerektiğidir. Etkinlik çerçevesinde öğrencilere “*Hikâyede, bayılan adama çevre halkı nasıl davranmaktadır?*” şeklinde bir soru sorulmuştur. Sorulan bu soruya öğrencilerin vermiş oldukları cevaplar aşağıda verilmiştir.

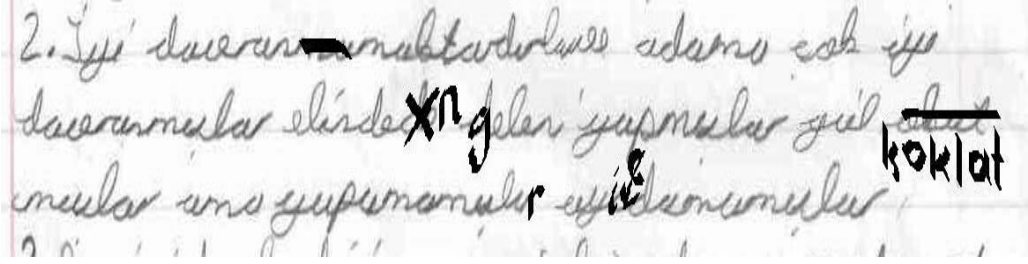
2:7 güzel ~~bu davranışlar~~ ve sonra elinden gelen her şeyi yapmışlar. davranmışlar

EHHS adlı öğrencinin “*Güzel davranmışlar ve sonra elinden gelen her şeyi yapmışlar.*” şeklindeki söylemi incelendiğinde, öğrencinin zor durumda kalan birine yardım edilmesi gerektiğini kavradığının göstergesidir.

2. iyi davranmışlar çünkü onu iyileştirdiler adama her şeyi yapmış.

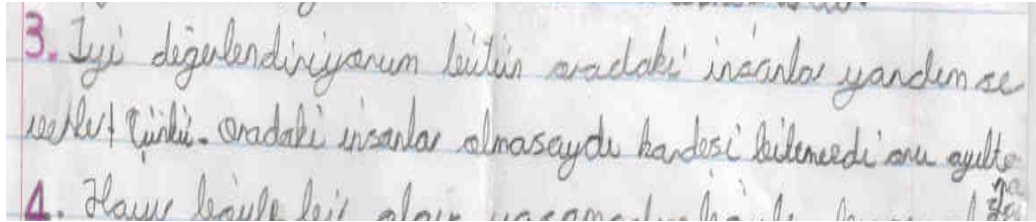
KRİ adlı öğrenci “*İyi davranmışlar çünkü onu iyileştirdiler adama her şeyi yapmış.*” şeklindeki söyleminde ise aynı şekilde halkın bayılan adama yardım etmesinin doğru olduğunu belirtmiş ve iyi bir şey yaptıklarını söylemiştir. Öğrencinin bu cevabı hikâyede verilmek istenilen iletiyi kavradığını kanıtlar niteliktedir.

Aynı şekilde KKB adlı öğrencinin

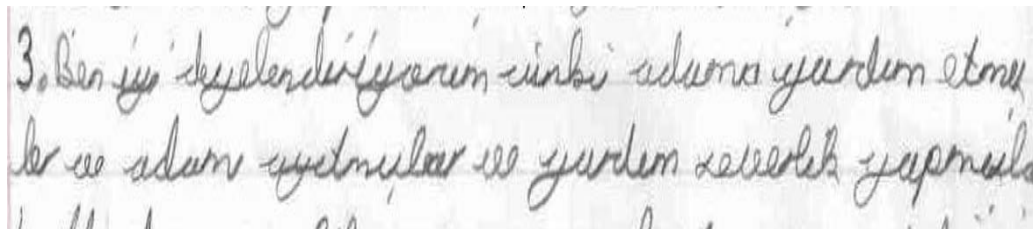

“İyi davranmaktadırlar ve adama çok iyi davranmışlar elinden geleni yapmışlar gül koklatmışlar ama yapamamışlar iyi edememişler.” şeklindeki söylemi, KBB adlı öğrencinin de hikâyede verilmek istenilen iletiyi kavradığının göstergesidir.

Etkinlik çerçevesinde öğrencilere yönlendirilen diğer bir soru “Bayılan adama halkın davranışını nasıl değerlendiriyorsunuz?” şeklindedir. Soruya verilen öğrenci cevapları ise şu şekildedir.

KBÖ adlı öğrencinin “İyi değerlendiriyorum bütün oradaki insanlar yardımseverler çünkü. Oradaki insanlar olmasaydı kardeşi, bilmezdi onu ayıltamazdı.” şeklindeki söylemi, öğrencinin yardım etme ve yardımsever olma konusunu kavradığını kanıtlar niteliktedir.

KBB adlı öğrencinin “Ben iyi dey(ğ)erlendiriyorum çünkü adama yardım etmişler ve yardımseverlik yapmışlar.” şeklindeki söylemi, yardıma muhtaç olan birine elinden geldiğince yardım edilmesi gerektiğini kavradığının göstergesidir.

Diyalog 7: Yardımlaşmak ve Yardım Etmek

(1)**AÖ:** *Yardımlaşmak ve birine yardım etmek önemli midir neden? [12.56]*

(2)**KSS:** *Önemlidir öğretmenim. Bizim yardım ettiğimiz kişi, yardıma ihtiyacımız olduğunda oda bize yardım eder. [12.58]*

(3)**KRİ:** *Önemlidir öğretmenim. Çünkü yardımlaşmak iyidir. [12.58]*

(4)**EİZ:** *Önemlidir öğretmenim. Birine yardım etmediğimizde pişman olabiliriz sonradan. [13.02]*

(5)**AÖ:** *Peki zor durumda kalan birine yardım etmek zorunda mıyız? [13.03]*

(6)**KSK:** *Zor durumda kalan birine yardım etmek daha iyidir öğretmenim. Bizim tanıdığımız ya da tanımadığımız biride olsa yardım etmemiz gerekir. [13.03]*

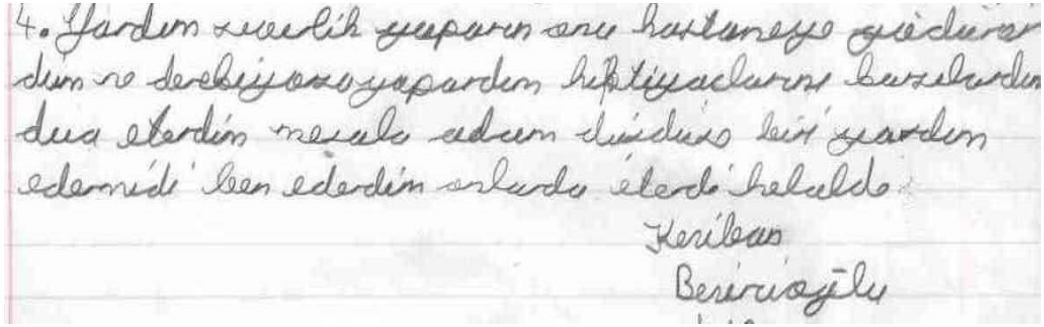
(7)**KBÖ:** *Öğretmenim yardım etmek zorundayız. Çünkü onun yerinde bizde olabiliriz oda bize yardım eder. [13.04] [07.01.2011]*

Yukarıdaki diyalogda KSS adlı öğrencinin “*Önemlidir öğretmenim. Bizim yardım ettiğimiz kişi, yardıma ihtiyacımız olduğunda oda bize yardım eder.*” şeklindeki söylemi, öğrencinin yardımlaşmanın önemini kavradığının göstergesidir. Aynı şekilde EİZ adlı öğrencinin “*Önemlidir öğretmenim. Birine yardım etmediğimizde pişman olabiliriz sonradan.*” şeklindeki söylemini görmekteyiz. EİZ adlı öğrencinin bu söylemi, ihtiyacı olan birine yardım etmediğimiz takdirde vicdan azabı duyup pişman olabileceğimizi kavradığını kanıtlar niteliktedir.

Diyalogda öğrencilere yöneltilen bir diğer soru, zor durumda kalan birine yardım edip etmeme konusunda zorunlu olup olmadığı sorusudur. KSK adlı öğrencinin “*Zor durumda kalan birine yardım etmek daha iyidir öğretmenim. Bizim tanıdığımız ya da tanımadığımız biride olsa yardım etmemiz gerekir.*” ifadesini görmekteyiz. Öğrencinin bu cevabı yardımlaşmanın sadece birbirini tanıyan insanlar arasında olmayacağını kavradığını göstergesidir. KBÖ adlı öğrencinin “*Öğretmenim yardım etmek zorundayız. Çünkü onun yerinde bizde olabiliriz oda bize yardım eder.*” şeklindeki söylemi ise, insanların ne zaman yardıma ihtiyacı olacağını belli

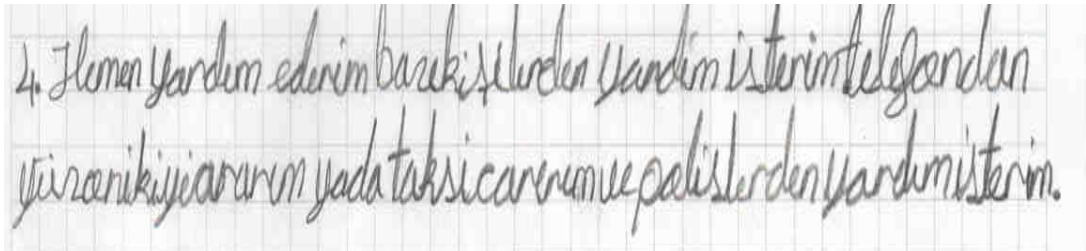
olmadığını, yardım eden durumunda iken yardıma ihtiyacımız olacağını kavradığını gösteren bir ifadedir.

“*İtur Çarşısında Bayılan Adam*” etkinliğinde öğrencilere yöneltilen son soru “*Siz de bu ve buna benzer bir olayla karşılaşırsanız ne yaptınız?*” sorusudur. Öğrencilerin bu soruya vermiş oldukları cevaplar ise aşağıda verilmiştir.

4. Yardım sevecilik yaparım onu hastaneye götüre-
dim ve derseki yapardım ihtiyaçlarını karşılardım
dua ederdim mesela adam düşerse biri yardım
eder miydi ben ederdim onlarda et(d)erdi
helalde
Heriban
Beririoğlu

KKB adlı öğrencinin “*Yardımseverlik yapardım onu kurtarmaya giderdim ne d(g)erekiyorsa onu yapardım. Hep ihtiyaçlarını karşılardım dua ederdim mesela adam düşüyse biri yardım eder mi(y)di ben ederdim onlarda et(d)erdi helalde(herhalde).*” şeklindeki söylemlerine bakıldığında, öğrencinin bu ve benzeri durumlarda yardıma ihtiyacı olan birine yardım edeceğini görmekteyiz. Aynı zamanda öğrencinin bu söylemi, yardımlaşmayı ve yardım etmenin önemini kavradığının göstergesidir.

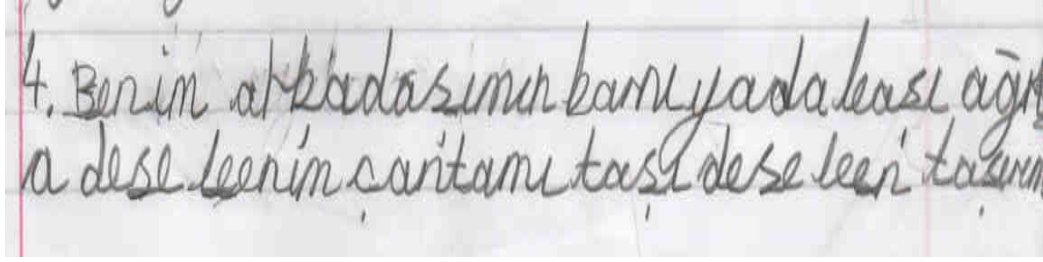

4. Hemen yardım ederim bazı kişilerden yardım isterim telefondan
yüzonikiyi ararım ya da taksi ça(ğ)ırırım polislerden yardım isterim.

KSK adlı öğrencinin “*Hemen yardım ederdim bazı kişilerden yardım isterim. Telefondan yüzonikiyi ararım ya da taksi ça(ğ)ırırım polislerden yardım isterim.*” şeklindeki söylemi ise, öğrencinin bu ve buna benzer bir durumda yardımlaşmanın ve yardım etmenin önemini kavradığını kanıtlar niteliktedir.

Aynı şekilde EÜÖ adlı öğrencinin

“Benim arkadaşımın karnı ya da başı ağrısa dese benim çantamı taşı dese ben taşırım.” şeklindeki söylemine baktığımızda, öğrencinin bir örnekle soruya cevap verdiğini görmekteyiz. Küçük bir örnekle açıklamışta olsa, öğrencinin yardıma ihtiyacı olan birine yardım edeceğinin göstergesidir. Buda öğrencinin yardımlaşmanın önemini kavradığının göstergesidir.

Diyalog 8: Anne Sözü ve Yardım Arasında Tercih

(1)**AÖ:** *Diyelim ki, şu anda okuldan çıktınız eve gidiyorsunuz. Anneniz size okuldan çıkar çıkmaz evde olmanız gerektiğini söyledi. Okuldan çıktığınızda da bir arkadaşınızın başı döndü, hastalandı ve size beni eve götürür müsün dedi. Bu durumda annenizin sözünü mü dinlersiniz yoksa arkadaşınızı eve götürdükten sonra mı eve gidirsiniz? [13.07]*

(2)**KŞK:** *Arkadaşımı eve götürdükten sonra eve giderim öğretmenim. [13.09]*

(3)**AÖ:** *Neden? Annenin kızma ihtimali var ama eve gittiğin zaman. [13.09]*

(4)**KŞK:** *Ama arkadaşımın daha çok ihtiyacı var bana öğretmenim. [13.09]*

(5)**KEK:** *Telefonla annemi arar durumu anlatırım öğretmenim. [13.10]*

(6)**KBÖ:** *Öğretmenim, önce arkadaşımı eve bırakırım. Eve gidince anneme anlatırım neden geç kaldığımı. [13.10]*

(7)**EİZ:** *Bende öyle yaparım öğretmenim ama annem kızabilir. [13.13]*

(8)**AÖ:** *Peki annenize bu durumu anlattığınızda annenizin size kızması nasıl bir davranıştır? [13.15]*

(9)**KŞK:** *Kötü bir davranıştır öğretmenim. [13.15]*

(10)**KSS:** *Arkadaşımın durumu daha önemli olduğu için yanlış davranmış olur öğretmenim. [13.16]*

(11)**KBÖ**: *Anne sende benim yerimde olsaydın sen ne yapardın derdim.*
[13.17]

(12)**EİZ**: *Anneme bir şey demezdim ama senin arkadaşın olsa ne yapardın derdim öğretmenim.* [13.18] [07.01.2011]

Yukarıdaki diyalog incelendiğinde, öğrencilere soruda iki tercih sunulmuştur. Bunlardan ilki annelerinin sözünü dinlemeleri ikincisi ise ihtiyacı olan birine yardım etme davranışıdır. Öğrencilere hangisinin kendileri için daha önemli olduğu sorulduğunda, hepsinin de önceliğinin yardım etme davranışı olduğu görülmektedir. KŞK adlı öğrencinin “*Arkadaşımı eve götürdükten sonra eve giderim öğretmenim*” şeklindeki söylemi ve KBÖ adlı öğrencinin “*Öğretmenim, önce arkadaşımı eve bırakırım. Eve gidince anneme anlatırım neden geç kaldığımı.*” Söylemi bunu kanıtlar niteliktedir.

EİZ adlı öğrencinin “*Bende öyle yaparım öğretmenim ama annem kızabilir.*” Şeklindeki söylemi üzerine, “*Peki annenize bu durumu anlattığınızda annenizin size kızması nasıl bir davranıştır?*” sorusu sorulmuştur. KSS adlı öğrencinin “*Arkadaşımın durumu daha önemli olduğu için yanlış davranmış olur öğretmenim.*” Şeklindeki söylemi, annesinin davranışını yanlış bulduğunun ve onaylamadığının göstergesidir.

Yardımseverlik değerine yönelik öğrenci tutumlarını belirlemek için uygulanan tutum ölçeği sonuçlarının cinsiyete göre dağılımı Tablo 11’de, yüzde ve frekans dağılımları ise Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 11: Öğrencilerin Yardımseverlik Değerine Yönelik Tutum Ölçeği Puanlarının Cinsiyete Göre t-testi Sonuçları

Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Kız	11	25,90	1,30	16	2,91	,010
Erkek	7	27,71	1,25			

Tablo 10’da öğrencilerin yardımseverlik değerine yönelik tutumlarında cinsiyete göre anlamlı bir farkın bulunup bulunmadığına bakılmıştır. Öğrencilerin yardımseverlik değerine yönelik tutumları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık

göstermemiştir ($t_{(16)}=-2,91$, $p>0.05$). Bu bulgu yardımseverlik değerine yönelik tutumlar ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı şeklinde yorumlanabilir. Bu değerlendirmeden de yola çıkarak yardımseverlik değerinin cinsiyet farkı gözetmeksizin tüm öğrencilerde yaklaşık aynı oranda öğretilbileceğini söyleyebiliriz. Çünkü kız ve erkeklerin yardımseverlik değerine yönelik tutumlarının ortalama değerlerine bakıldığında kızların ortalaması $\bar{X} = 25,90$ iken, erkeklerinki ise $\bar{X} = 27,71$ dir.

Tablo 12: Öğrencilerin Yardımseverlik Değerine Yönelik Tutumları

	Maddeler	Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum	
		f	%	f	%	f	%
1	Yardımsever olmak önemli bir davranıştır.	18	100	---	---	---	---
2	Yardımsever kişiler, hem insanlar hem de toplum tarafından sevilen kişilerdir.	16	88,9	1	5,6	1	5,6
3	Yardımseverliğin olduğu toplumda huzur ve güven vardır.	16	88,9	1	5,6	1	5,6
4	Başkalarına yardım etmek insanları mutlu eder.	18	100	---	---	---	---
5	Ne zaman olursa olsun insanlara yardım etmeliyiz.	18	100	---	---	---	---
6	Yaptığımız yardımların karşılığını beklemeliyiz.	8	44,4	2	11,1	8	44,4
7	Yardıma ihtiyacı olan birine, sormadan yardım etmeliyiz.	16	88,9	1	5,6	1	5,6
8	Sevmediğimiz bir insan bizden yardım istediğinde, onu geri çevirmeliyiz.	---	---	4	22,2	14	77,8
9	Yaşlı birini karşıdan karşıya geçirmek yardımseverlik örneğidir.	17	99,4	1	5,6	---	---
10	Derdi, sıkıntısı olan bir arkadaşımızla konuşup, dertlerine ortak olmak yardımseverliğe örnektir.	17	99,4	1	5,6	---	---

Araştırma sürecinde etkinlikler sonrasında, yardımseverlik değerine yönelik uygulanan tutum ölçeği sonuçlarının yer aldığı Tablo 12'ye bakıldığında;

- Araştırmaya katılan 18 öğrencinin tamamının (%100), yardımseverliğin önemli bir davranış olduğu ifadesine katıldığı;

- Araştırmaya katılan 18 öğrenciden 16'sı (%88,9), yardımsever kişilerin, hem insanlar hem de toplum tarafımdan sevileceği ifadesine katılırken, 1 öğrencinin (%5,6) bu ifadeye katılmadığı ve 1 öğrencinin de (%5,6) kararsız kaldığı;
- Araştırmaya katılan 18 öğrenciden 16'sı (%88,9), yardımseverliğin olduğu bir toplumda huzur ve güvenin olduğu ifadesine katılırken, 1 öğrencinin (%5,6) bu konuya katılmadığı ve 1 öğrencinin de (%5,6) kararsız kaldığı;
- Araştırmaya katılan öğrencilerin tamamının (%100), başkalarına yardım etmenin insanları mutlu edeceği ifadesine katıldığı;
- Araştırmaya katılan 18 öğrencinin tamamının (%100), ne zaman olursa olsun insanlara yardım edilmesi gerektiği ifadesine katıldığı;
- Araştırmaya dâhil olan 18 öğrenciden 8'i (%44,4) yaptığımız yardımların karşılığını beklememiz gerektiği ifadesine katılırken, 8 öğrencinin (%44,4) bu ifadeye katılmadığı ve 2 öğrencinin de (11,1) kararsız kaldığı;
- Araştırmaya katılan 18 öğrenciden 16'sı (%88,9), yardıma ihtiyacı olan birine sormadan yardım edilmesi gerektiği ifadesine katılırken, 1 öğrencinin (%5,6) bu ifadeye katılmadığı ve 1 öğrencinin de (%5,6) kararsız kaldığı;
- Araştırmaya katılan 18 öğrenciden 14'ünün (%77,8), sevmediğimiz bir insan bizden yardım istediğinde onu geri çevirmeliyiz ifadesine katılmadığı, 4 öğrencinin (%22,2) ise kararsız kaldığı;
- Araştırmaya dâhil olan öğrencilerden 17'si (%99,4), yaşlı birini karşıdan karşıya geçirmenin yardımseverlik olduğu ifadesine katılırken, 1 öğrencinin (%5,6) kararsız kaldığı;
- Araştırmaya katılan 18 öğrenciden 17'si (%99,4), derdi, sıkıntısı olan biriyle konuşup, dertlerine ortak olmayı yardımseverlik olarak görürken, 1 (%5,6) öğrencinin bu ifade karşısında kararsız kaldığı görülmüştür.

Türk toplumunda geçmişten günümüze kadar varlığını sürdüren “yardımseverlik” değeri ve bu değeri ortaya çıkaran duyguların, günümüz öğrencileri ve gelecek kuşaklara aktarmada eğitim kurumlarına ve özellikle öğretmenlere çok büyük görevler düşmektedir. Yardımseverlik değerinin öğretimi için en uygun olan derste hiç şüphesiz ki Sosyal Bilgiler dersleridir. Gelecek kuşakları devam ettirecek öğrencilerimize yardımseverlik değeri ile zor anlarda birlikte olmanın gerekliliğini ve toplumumuzun daha sağlam temellerle ayakta kalabileceğini aktarmamız çok önemlidir.

Ulu önder Mustafa Kemal Atatürk’ de yardımseverlik duygusunun ve bu duygunun gerekliliğini “Başkasına olan iyilik bize de iyiliktir. Başkasına olan kötülük bize de kötülüktür. Bu sebeple iyiliği sevmek ve kötülükten kaçmak lazımdır.” sözüyle dile getirmiştir (Kolikısa vd., 2005:273).

4.3. “Misafirperverlik” Değerine İlişkin Bulgular

Kelime anlamı konuk (TDK, 2010) olan misafir, hem yolcu hem de yolculuk esnasında bir eve ya da konaklayacak bir yerde kalmaya gelen kimse olarak tanımlanabilir. Eskiden ulaşım araçlarının bu kadar yoğun ve hızlı olmaması, imkânların bu kadar çok olmaması nedeniyle yola çıkan insanlar çoğu zaman evlerine ulaşamazlar, bir yerde konaklardı. İşte misafirperverlik kavramı da burada önemli hale gelmektedir. Misafirperverlik, misafir ağırlamayı sevmek ya da konukseverlik olarak tanımlanabilir. Diğer taraftan, aslında misafirperverliğin temelinde kendine güven duygusu da yatmaktadır. Misafirperver insan neticede, her ne zaman olursa olsun misafir ağırlamayı seven ve her an buna hazır olan kişidir. Buradan da hareketle misafirperverliği, kendine güven ve insan sevgisinin ortak bütünleşmesi olarak da değerlendirebiliriz.

Türkler geleneksel olarak hep misafirperver bir toplum olarak biline gelmiştir. Çünkü Kolukısa vd.’ne (2005: 367) göre misafir, Türkler için evlerine gelen ziyaretçiden çok “Allahın Elçisi” gibi olmuş ve bundan dolayı da misafirine “Tanrı Misafiri” deyiimi kullanılmış ve bu anlayışla hareket edilmiştir. Misafirperverlik, dinimizde de önemle üzerinde durulan bir konu olagelmiştir hep.

Misafirperverlik konusunda ortaya konan bütün güzellikler, İslam anlayışında yer alan yardımlaşma ve dayanışma anlayışının bir neticesi olmuştur.

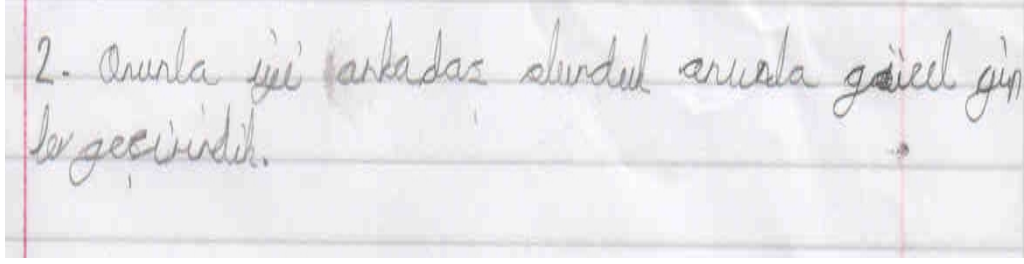
Misafire kapılarımızı açmak, dinimizde kardeşliğin, insana verilen değerin, birliğin, paylaşmanın ve dayanışmanın en güzel örneklerinden biri olarak söylenebilir. Aynı zamanda misafirlere can-ı gönülden ilgi göstermek ve elinden geldiğince gerekli ikramları yapmak, hem dinimiz hem de kültürümüzün en güzel miraslarından birisidir (DİB, 2006).

Araştırma süresince misafirperverlik değerinin öğretime yönelik seçilen hikâyelerle iki etkinlik geręekleştirilmiştir. Bu etkinliklerden ilki “*Köylü İle Şehirli*” (EK. 3.5.) adlı hikâyenin kullanıldığı etkinliktir. Hikâyede geçen olay ve öğrencilere verilmek istenilen iletiler ise şu şekildedir.

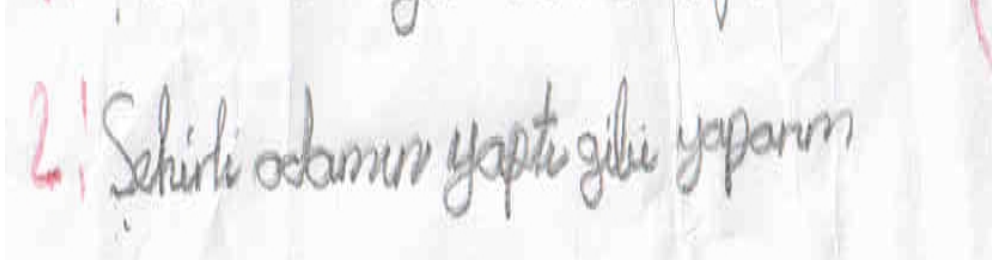
Hikâyedeki Olay: Köylünün biri şehirli bir adamla dostluk kurar. Köylü adam şehre her indiğinde şehirlinin evinde kalır ve misafir olur. Şehirli adam köylüye her iyiliği yapar ve hiçbir eksikliğini bırakmadan geri gönderir. Köylü adam da her gelişinde köyünü anlatır ve sürekli şehirli adamı ailesiyle birlikte kendi evine gelmesi için beklediğini söyler. Bir süre sonra eşi ve çocuklarının ısrarı üzerine şehirli adam yola çıkmaya karar verir. Uzun ve zor bir yolculuk sonrası köye varırlar ve köylü dostunun kapısını çalarlar. Ancak köylü adam onları tanımamazlıktan gelir. Şehirli adam ne yaptıysa kendini tanıtamaz ve köylü adamın kendilerine bir yer vermesini ister. Köylü adamsa kurtlara karşi hayvanlarını koruması karşılığında, şehirli ve ailesine küçük bir kulübe verir. Gece karanlığında şehirli adamın sıpayı kurt diye vurması ve köylünün sonrasında söyledikleri adamı ele verir.

Hikâyede Verilmek İstenen İletiler: Hikâyede öğrencilere verilmek istenilen iletilerden ilki, yoldan gelen insanlara ikramda bulunulması ve onları misafir etmek gerektiğidir. Ayrıca iyiliğe iyilikle karşılık verilmesi gerektiği ve zor durumda olan insanlara yardım edilmesi gerektiği de verilmek istenilen iletiler arasındadır.

Hikâyede öğrencilere yöneltilen “Siz şehirli adamın yerinde olsaydınız, her yıl sizin eve biri gelseydi ne yapardınız?” sorusuna öğrencilerin vermiş olduğu cevaplar ve değerlendirmeleri şu şekildedir.

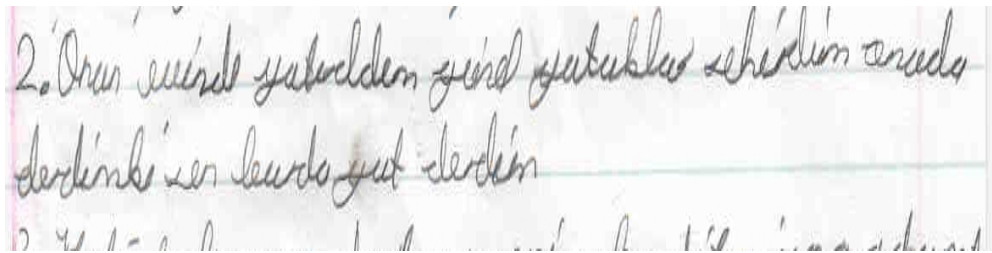

KBÖ adlı öğrencinin “Onunla iyi arkadaş olurduk onunla güzel günler geçirirdik” şeklindeki söylemi, öğrencinin gelen kişiyi gerektiği gibi ağırlayıp, misafirperver biri olacağını göstergesidir. Aynı zamanda öğrencinin bu cevabı, misafirperverliğin önemini kavradığının göstergesidir.

KSM adlı öğrencinin “Şehirli adamın yaptığı gibi yaparım” şeklindeki söylemi, öğrencinin evimize bir misafir geldiğinde onu iyi bir şekilde karşılamamız ve ihtiyaçlarını karşılamamız gerektiğini kavradığını kanıtlar niteliktedir.

Aynı şekilde KKB adlı öğrencinin

“Onu evimde yatırırdım güzel yataklar sererdim ona da derdim ki sen burada yat derdim” şeklindeki söylemi, öğrencinin misafire iyi davranılması ve misafirperver bir şekilde davranılması gerektiğini kavradığının göstergesidir.

Diyalog 9: Misafirperverlik

(1)**AÖ:** *Misafirperverlik nedir? [12.28]*

(2)**EİZ:** *Misafir geldiğinde ona ikram yapmaktır. [12.28]*

(3)**KEK:** *Misafir gelince onları kovmamaktır. Eve gelen misafire iyi davranmaktır. [12.29]*

(4)**KBÖ:** *Evimize gelen misafiri iyi karşılamaktır öğretmenim. [12.29]*

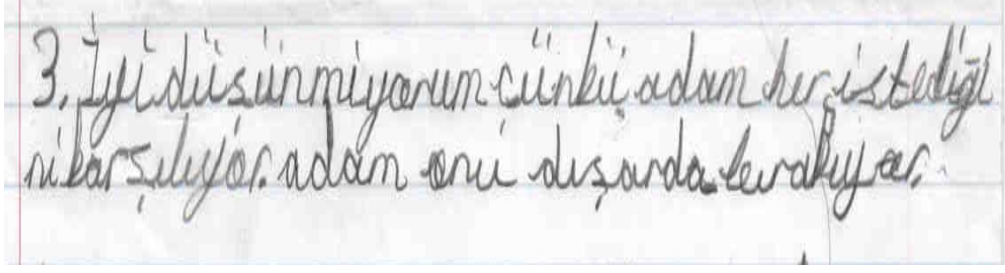
(5)**AÖ:** *Başka söylemek isteyen var mı ne demektir misafirperverli? [12.30]*

(6)**KRİ:** *İyi bir şeydir öğretmenim. Misafir geldiğinde ona bir şeyler ikram etmek, istediğini yapmaktır. [12.30] [07.01.2011]*

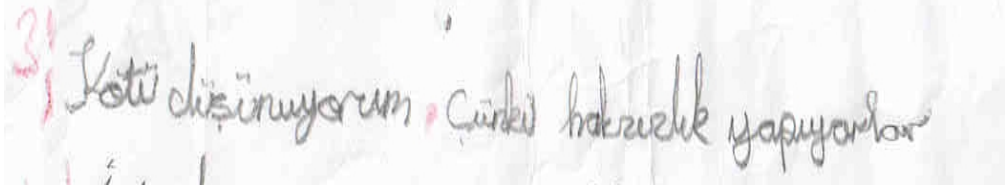
Yukarıdaki diyalogda öğrencilerin söylemlerine bakıldığında, misafirperver birinin eve gelen bir misafire iyi davranması ve misafirin gönlünü hoş tutması gerektiğini kavradıklarını kanıtlar niteliktedir. EİZ adlı öğrencinin “*Misafir geldiğinde ona ikram yapmaktır*” şeklindeki söylemi, KEK adlı öğrencinin “*Misafir gelince onları kovmamaktır. Eve gelen misafire iyi davranmaktır*” şeklindeki söylemi ve KRİ adlı öğrencinin “*İyi bir şeydir öğretmenim. Misafir geldiğinde ona bir şeyler ikram etmek, istediğini yapmaktır*” şeklindeki söylemi, bu sonucun doğruluğunu kanıtlar nitelikteki söylemlerdir.

Etkinlikte öğrencilere yöneltilen bir diğer soru “*Köylü adamın yaptıkları hakkında ne düşünüyorsunuz?*” sorusudur. Etkinliğe katılan öğrencilerin büyük çoğunluğu köylü adamın yanlış yaptığını belirtmiş ve öyle davranmaması gerektiğini üzerinde durmuştur. Bu soruya verilen öğrenci cevapları ise şu şekildedir:

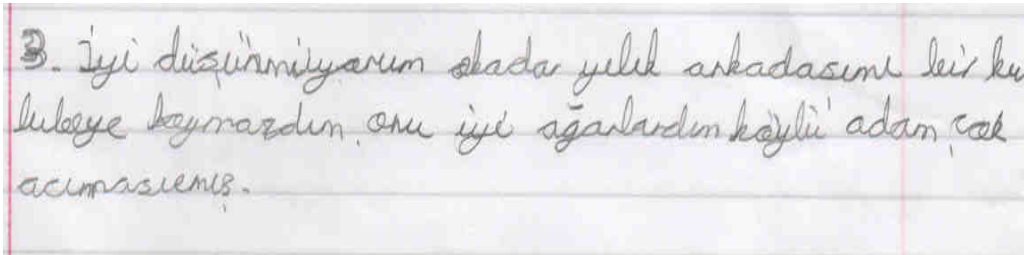

EÜÖ adlı öğrencinin “*İyi düşünmüyorum çünkü (şehirli) adam her istediğini karşılıyor. (köylü) adam onu dışarıda bırakıyor*” şeklindeki söylemi, öğrencinin hikâyede verilmek istenen iyiliğe karşı iyilikle karşılık verilmesi gerektiği konusunu kavradığının göstergesidir.

KSM adlı öğrencinin “*Kötü düşünüyorum. Çünkü haksızlık yapıyor*” şeklindeki söylemi, öğrencinin köylü adamın davranışını onaylamadığının göstergesidir. Öğrencinin bu söylemi, aynı zamanda hikâyede verilmek istenen iletiyi kavradığını kanıtlar niteliktedir.

Aynı şekilde KBÖ adlı öğrencinin

“*İyi düşünmüyorum o kadar yıllık arkadaşımı bir kulübe koymazdım onu iyi ağırlardım köylü adam çok acımasızmış*” şeklindeki söylemi, öğrencinin köylü adamın yanlış yaptığını, köylü adamın misafirperver biri olması gerektiğini düşündüğünü kanıtlar niteliktedir. Aynı şekilde öğrencinin bu söylemi de, öğrencinin misafirperverlik değerini kavradığının göstergesidir.

Diyalog 10: Evimize Gelen Misafir

(1)**AÖ:** *Evinize bir misafir geldiğinde nasıl davranırsınız?*

(2)**KRİ:** *İyi davranırsız öğretmenim. Onlarda bize iyi davranıyor. Onlara bir şeyler ikram ediyoruz, saygılı davranıyoruz.*

(3)**AÖ:** *Evinize en son ne zaman misafir geldi?*

(4)**KŞK:** *Dün bize misafir geldi öğretmenim.*

(5)**AÖ:** *Pekine yaptınız?*

(6)**KŞK:** *Onlara çay ikram ettik, pasta verdik, saygılı davranmaya çalıştık.*

(7)**AÖ:** *Size gelen misafire geldiklerinde bizim işimiz var, bugün gidip yarın gelin dersiniz neler yaşanabilir?*

(8)**KŞK:** *Saygısızlık olurdu öğretmenim. Onlarda bize aynısını yaparlardı.*

(9)**KSS:** *Biz nasıl davranırsak öyle karşılık alabiliriz öğretmenim.*

(10)**KRİ:** *İşimiz varsa sonra yapabiliriz.*

(11)**KBÖ:** *Öğretmenim misafire öyle demeden önce onun yerine kendimizi koymalıyız.*

(12)**AÖ:** *Arkadaşınızın bu dediği doğru mudur? Biz olsak ne yapardık diye düşünmemiz doğru mudur?*

(13)**KEK:** *Evet öğretmenim çok güzel bir şey olur.*

(14)**EİZ:** *Empati yaparız yani öğretmenim.*

Yukarıdaki diyalogda KRİ adlı öğrencinin “İyi davranırsız öğretmenim. Onlarda bize iyi davranıyor. Onlara bir şeyler ikram ediyoruz, saygılı davranıyoruz” şeklindeki söylemi, eve gelen misafire iyi davranılması ve saygılı olunması gerektiğini kavradığının göstergesidir. KŞK adlı öğrencinin “Dün bize misafir geldi öğretmenim. Onlara çay ikram ettik, pasta verdik, saygılı davranmaya çalıştık” şeklindeki söylemi de, misafire misafirperver bir şekilde davranılması gerektiğini kavradığını kanıtlar niteliktedir.

Yine diyalogda “Size gelen misafire geldiklerinde bizim işimiz var, bugün gidip yarın gelin dersiniz neler yaşanabilir?” şeklindeki bir soruya, KŞK adlı öğrencinin “Saygısızlık olurdu öğretmenim. Onlarda bize aynısını yaparlardı” şeklindeki söylemi, misafire saygısızlık yapılmaması gerektiğini kavradığını kanıtlar niteliktedir. Bunların yanı sıra, KBÖ adlı öğrencinin “Öğretmenim misafire öyle demeden önce onun yerine kendimizi koymalıyız.” şeklindeki ve EİZ adlı öğrencinin “Empati yaparız yani öğretmenim” şeklindeki söylemlerini görmekteyiz. Öğrencilerin bu söylemleri, kendimize başkalarının yerine koyarak, bize nasıl davranılmasını istiyorsak, karşımızdakine de o şekilde davranmamız gerektiğini kavradıklarını kanıtlar niteliktedir.

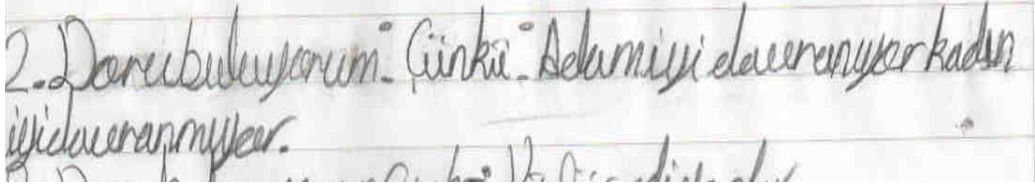
Misafirperverlik değerinin öğretimi için gerçekleştirilen ikinci etkinlik, “Ev Sahibi Karı Koca ve Misafirleri” (EK. 3.6.) adlı hikâye ile gerçekleştirilmiştir. Hikâyedeki olay ve verilmek istenilen iletiler şu şekildedir:

Hikâyedeki Olay: Ev sahibi karı ve kocanın evine beklenmedik bir misafir gelir. Adamı içeri alırlar, ancak o gün mahallede bir sünnet düğünü vardır. Kadın havanın kötü olduğunu da söyleyerek adamın gelişinden şikâyet eder. Adamla misafiri evde bırakarak düğüne gider. Gitmeden öncede kocasının söylemi üzerine misafire ve kendilerine yatak hazırlayıp öyle gider. Kadın gittikten sonra ev sahibi adam, misafire ikramda bulunur, onu ağırlar ve sohbet ederler. Saat geç olduğunda adam ev sahibi kadının kendileri için hazırladığı yatağa yatar. Ev sahibi adamda misafir diyerek, o yatağın kendileri için hazırlandığını söyleyemez ve diğer yatağa da kendisi yatar. Kadın düğünden döndükten sonra, misafirin yattığı yatakta kocasının yattığını düşünerek yanına yatar. Daha sonra misafirin burada kalmasından duyduğu rahatsızlığı dile getirerek şikâyet etmeye başlar. Misafir adam bunu duyunca yataktan kalkarak, rahatsız ettiysem giderim der ve gitmek için yola düşer. Ev sahibi kadın özür diler, diller döker ama adamı ikna edemez. Ev sahibi kadın, misafirin giderken yola düşen nurunu ve ışığını görerek söylediklerine pişman olur.

Hikâyede Verilmek İstenen İletiler: Hikâyede öğrencilere verilmek istenilen iletilerden ilki, eve gelen misafirin tanımadığımız bir kişi de olabileceği ve hiç beklemediğimiz bir anda gelmiş olabileceğidir. Bunu yanı sıra evimize gelen

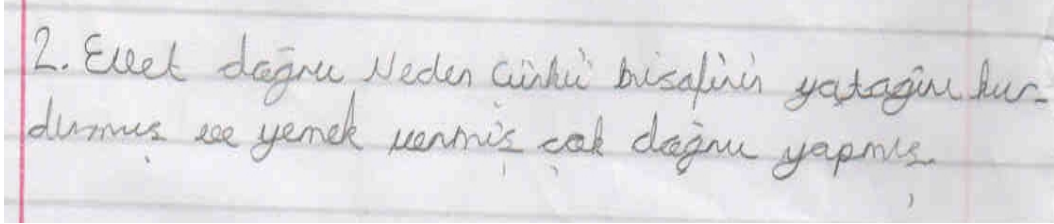
misafire, onu tanımasak bile ikramda bulunup, iyi ağırlamamız gerektiği de verilmek istenen iletiler arasındadır.

Etkinlikte öğrencilere yöneltilen “*Ev sahibi adamın misafire davranışlarını nasıl değerlendiriyorsunuz? Neden?*” şeklindeki soruya öğrencilerin vermiş olduğu cevaplar ve değerlendirmeleri şu şekildedir.

2. Derece buluyorum. Çünkü Selamiyi davet ediyor kadın iyi davet yapmıyor.

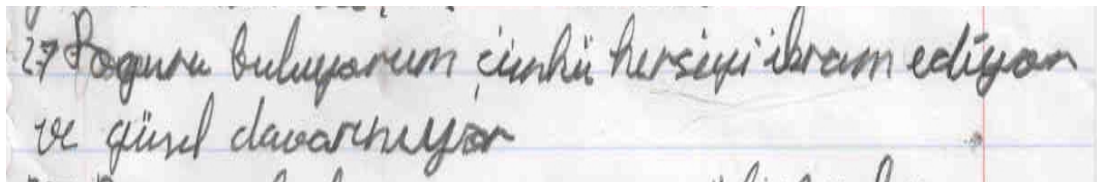
KSK adlı öğrencinin “*Do(ğ)ru buluyorum çünkü: Adam iyi davranıyor kadın iyi davranmıyor*” şeklindeki söylemi, öğrencinin eve gelen misafire saygılı davranıp, gerektiği gibi ağırlanması gerektiğini kavradığının göstergesidir.

2. Ellet doğru Neden çünkü misafirin yatağını kurdurmuş ve yemek vermiş çok doğru yapmış.

KBÖ adlı öğrencinin “*Evet doğru neden çünkü misafirin yatağını kurdurmuş ve yemek vermiş çok doğru yapmış*” şeklindeki söylemi, öğrencinin hikâyede verilmek istenen, gelen misafiri iyi ağırlayıp, ona ikramda bulunmamız gerek şeklindeki iletiyi kavradığını kanıtlar niteliktedir.

Aynı şekilde EHHS adlı öğrencinin

27 Doğru buluyorum çünkü herkesi ikram ediyor ve güzel davet ediyor.

“Doğ(u)ru buluyorum çünkü her şeyi ikram ediyor ve güzel davranıyor” şeklindeki söylemi de, EHHS adlı öğrencinin hikâyede verilmek istenilen iletiyi kavradığının göstergesidir.

Diyalog 11: Misafir Sadece Evimize Gelen Kişi midir?

(1)**AÖ:** *Peki arkadaşlar, misafir sadece evimize gelen kişi midir? [12.31]*

(2)**KRİ:** *Hayır öğretmenim. [12.31]*

(3)**KEK:** *Misafir sınıfımıza da gelebilir, ülkemize de gelebilir. Ülkemize gelen misafire de iyi davranmalıyız, kötü davranmamalıyız. Sınıfımıza geliyorsa bu misafir yeni geldi diye alay etmemeliyiz. Onun kalemi, kitabı yoksa ona kalem, kitap vermeliyiz. [12.31]*

(4)**AÖ:** *Sizce arkadaşımızın dediği gibi, ülkemize gelen kişiler misafir midir? [12.32]*

(5)**KŞK:** *Evet öğretmenim. [12.32]*

(6)**AÖ:** *Pekine ne yapmamız gerekiyor ona? [12.32]*

(7)**KŞK:** *Hoşgörülü olup, yabancı diye alay etmememiz gerekiyor öğretmenim. Saygılı olmalıyız. [12.33]*

(8)**KEK:** *Ülkemize bir misafir geldiğinde onun kalacak yeri yoksa ona kalacak yer, otel ayarlamalıyız ya da evimizde ağırlamalıyız [12.33]*

(9)**EİZ:** *Öğretmenim mesela ülkemize Fransa'dan biri geldiğinde, onu uçaktan inerken karşılayabiliriz. Saygılı ve hoşgörülü davranmalıyız. Ülkemizi övmeliyiz. Bizde oraya gittiğimizde onlarda bize öyle davranır o zaman. Bizi oraya gittiğinde iyi anlatır başkalarına. [12.34]*

(10)**AÖ:** *Ülkemize gelen birine misafirperver olmadık diyelim, o gelen kişi ne düşünür bizim hakkımızda. [12.36]*

(11)**KSS:** *Bizim kötü insanlar olduğumuzu düşünür. Bir daha da ülkemize gelmek istemeyebilir. [12.36]*

(12)**KBÖ:** *Hakkımızda kötü şeyler düşünürler öğretmenim. [12.37]*
[07.01.2011]

Kolukısa vd.'ne (2005: 365) göre, öğrenciler misafirperverlik değeri sayesinde sadece evlerine gelen kişileri değil, aynı zamanda ülkemize gelen turistleri de misafir olarak görecektir. Yukarıdaki diyalogda, KRİ adlı öğrencinin “Hayır öğretmenim” şeklindeki söylemi ve KEK adlı öğrencinin söylemlerine bakıldığında, Kolukısa vd.'nin (2005) ifadesine yönelik söylemler olduğu görülmektedir.

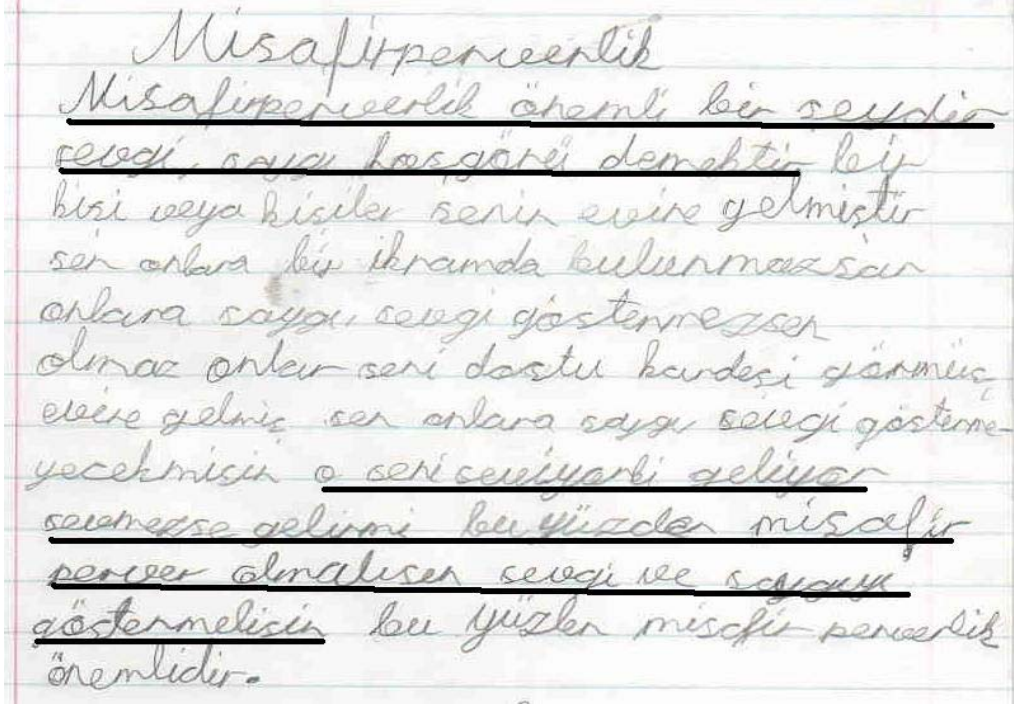
Yine diyalogda “Ülkemize gelen misafirlere ne yapmamız gerekiyor” şeklinde bir soru sorulmuştur. KŞK adlı öğrencinin “Hoşgörülü olup, yabancı diye alay etmememiz gerekiyor öğretmenim. Saygılı olmalıyız” şeklindeki söylemi ve EİZ adlı öğrencinin “Öğretmenim mesela ülkemize Fransa'dan biri geldiğinde, onu uçaktan inerken karşılayabiliriz. Saygılı ve hoşgörülü davranmalıyız. Ülkemizi övmeliyiz. Bizde oraya gittiğimizde onlarda bize öyle davranır o zaman. Bizi oraya gittiğinde iyi anlatır başkalarına” şeklindeki söylemleri, öğrencilerin, evlerimize gelen misafire gösterilen saygıyı ülkemize gelen misafire de göstermemiz gerektiğini kavradıklarını kanıtlar niteliktedir.

Yukarıda adı geçen etkinlikler sonrasında, öğrencilere misafirperverlik değerine yönelik kompozisyon çalışması yaptırılmıştır. Bu çalışmadan elde edilen sonuçlar ise aşağıdaki gibidir:

Misafir Pervecelik
Misafir pervecelik demek. Bir insanın
evine gelen konunu hoşgörülü ve Sevgi
ile karşılaması, konuyla sohbet etmesi
ve konuyla ilgili içecek gibi bazı şeyler
ikram etmesi gibi şeylerdir. Bizim evde
misafir geldiğinde ben misafirlere hoş
gelirlerim ve sonra anneme misafire
hazırladığı bazı içecek ve içecekleri
ikram ederken yardım ederim.

Esma Kucuk 4/13

KEK adlı öğrencinin yukarıdaki “Misafirperverlik demek, Bir insanın evine gelen konu(ğu)nu hoşgörü ve sevgi ile karşılaması, konu(ğu)yla sohbet etmesi ve konu(ğu)na yiyecek içecek gibi bazı şeyler ikram etmesi gibi şeylerdir.” Şeklindeki söylemi, öğrencinin misafirperverlik değerini kavradığının göstergesidir.

Misafirperverlik
Misafirperverlik önemli bir şeydir
sevgi, saygı hoşgörü demektir bir
biri veya kişiler senin evine gelmiştir
sen onlara bir ikramda bulunmazsan
onlara saygı, sevgi göstermezsen
olmaz onlar seni dostu kardeşi görmüş
evine gelmiş sen onlara saygı, sevgi gösterme-
yecekmisin o seni seviyor ki geliyor
sevmese gelirmi bu yüzden misafir
perver olmalısın sevgi ve saygıyı
göstermelisin bu yüzden misafirperverlik
önemlidir.

KES adlı öğrencinin “Misafirperverlik önemli bir şeydir sevgi, saygı hoşgörü demektir. .... O seni seviyor ki geliyor sevmese gelir mi bu yüzden misafirperver olmalısın sevgi ve saygı göstermelisin” şeklindeki ifadesi, öğrencinin misafire nasıl davranılması gerektiğini kavradığını kanıtlar niteliktedir.

Konu

Misafirperverlik:

Misafirperverlik birbirimize sıcak kanlı davranmak tur. Mesela dostluk vb. seyler. ve en önemlisi Türkiye'nin misafirperverliği mesela yabancı ülkeden gelen insanlara, komsularımıza.

Hz. İbrahim'in seyhan

EHS adlı öğrencinin "En önemlisi Türkiye'nin misafirperverliği mesela yabancı ülkeden gelen insanlara, komsularımıza" şeklindeki ifadesi, öğrencinin Türk misafirperverliğini kavradığının göstergesidir.

Aynı şekilde EİZ adlı öğrencinin

İbrahim Zengin

Türk milleti her zaman misafiri el üstünde tutar misafir geldiğinde yedirir içirir, yeri yoksa yatacak yer verirler.
Gıyacağı yoksa giydirir - kocağı yoksa içirir
Herki var durumunda olsa tahi misafiri gelirse mutlaka o günkü gıyacağını mutlaka misafiriyle paylaşır. Misafir gelirse geri çevirmes

“Türk milleti her zaman misafiri el üstünde tutar misafir geldiğinde yedirir içirir. Yeri yoksa yatacak yer verir. Giyeceği yoksa giydirir. İçeceği yoksa içirir. Kendi zor durumda olsa dahi misafiri gelirse mutlaka o günkü yiyeceğini mutlaka misafiriyle paylaşır. Misafir gelirse geri çevirmez” şeklindeki söylemi de, öğrencinin Türk misafirperverliğini kavradığını kanıtlar nitelikte bir söylemdir.

Misafirperverlik değerine yönelik öğrenci tutumlarını belirlemek için uygulanan tutum ölçeği sonuçlarının cinsiyete göre dağılımı tablo 13’de verilmiştir.

Tablo 13: Öğrencilerin Misafirperverlik Değerine Yönelik Tutum Ölçeği Puanlarının Cinsiyete Göre t-testi Sonuçları

Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Kız	11	23,18	,98	16	,134	,879
Erkek	7	27,28	1,88			

Tablo 13’de öğrencilerin misafirperverlik değerine yönelik tutumlarında cinsiyete göre anlamlı bir farkın bulunup bulunmadığına bakılmıştır. Öğrencilerin misafirperverlik değerine yönelik tutumları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir ($t_{(16)}=-,134$, $p>0.05$). Bu bulgu misafirperverlik değerine yönelik tutumlar ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı şeklinde yorumlanabilir. Bu değerlendirmeden de yola çıkarak misafirperverlik değerinin cinsiyet farkı gözetmeksizin tüm öğrencilerde yaklaşık aynı oranda öğretilbileceğini söyleyebiliriz. Çünkü kız ve erkeklerin misafirperverlik değerine yönelik tutumlarının ortalama değerlerine bakıldığında kızların ortalaması $\bar{X} = 23,18$ iken, erkeklerinki ise $\bar{X} = 23,28$ dir.

Tablo 14: Öğrencilerin Misafirperverlik Değerine Yönelik Tutumları

Maddeler	Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		
	f	%	f	%	f	%	
1	Misafirperverlik insan sevgisi demektir.	18	100	---	---	---	---
2	Misafirperver insan, yardımlaşmayı ve dayanışmayı seven biridir..	16	88,9	1	5,6	1	5,6

3	Tanmadığımız biri evimize gelip misafir olmak istediğinde onu geri çevirmeliyiz.	3	16,7	3	16,7	12	66,7
4	Misafirperverlik, örnek davranışlardan biridir.	15	83,3	2	11,1	1	5,6
5	Evimize gelen birine güler yüz ve ilgi göstermeliyiz.	18	100	---	---	---	---
6	Misafir geldiğinde onları memnun etmeliyiz.	18	100	---	---	---	---
7	Evimize gelen misafirlere saygılı ve iyi davranışlar sergilemeliyiz.	18	100	---	---	---	---
8	Ülkemize gelen yabancı insanlara güler yüz ve ilgi göstermeliyiz.	15	83,3	2	11,1	1	5,6
9	Misafir ağırlamaktan hoşlanmıyorsak, misafirler geldiğinde bunu onlara söyleyip misafir kabul etmemeliyiz.	1	5,6	4	22,2	13	72,2

Araştırma sürecinde etkinlikler sonrasında, yardımseverlik değerine yönelik uygulanan tutum ölçeği sonuçlarının yer aldığı Tablo 14'e bakıldığında;

- Araştırmaya katılan öğrencilerin tamamının (%100) misafirperverliğin insan sevgisi olduğu ifadesine katıldığı;
- Araştırmaya katılan öğrencilerden 16'sının (%88,9) misafirperver bir insanın yardımlaşmayı ve dayanışmayı seven biri olduğu ifadesine katıldığı, 1 öğrencinin (%5,6) kararsız kaldığı ve 1 öğrencinin de (%5,6) bu ifadeye katılmadığı;
- Araştırmaya dâhil olan öğrencilerden 12'sinin (%66,7) tanımadığımız bir insan evimize geldiğinde onu geri çevirmeliyiz ifadesine katılmadığı, 3 öğrencinin (%16,7) bu ifadeye katıldığı ve 3 öğrencinin de (%16,7) kararsız kaldığı;
- Araştırmaya katılan 18 öğrenciden 15'i (%83,3) misafirperverliğin örnek bir davranış olduğu ifadesine katılırken, 2 öğrencinin (%11,1) kararsız kaldığı ve 1 öğrencininse (%5,6) bu ifadeye katılmadığı;
- Araştırmaya katılan 18 öğrencinin tamamının (%100), eve gelen birine güler yüz ve ilgi gösterilmesi gerektiğine katıldığı;
- 18 öğrencinin tamamının (%100), misafirleri memnun etmemiz gerektiği ifadesine katıldığı;

- Araştırmaya dâhil olan öğrencilerin tamamının (%100), eve gelen misafire saygılı ve iyi davranışlar sergilenmesi gerektiği ifadesine katıldığı;
- Araştırmaya katılan öğrencilerden 15'inin (%83,3), ülkemize gelen yabancı insanlara güler yüz ve ilgi gösterilmesi gerektiği ifadesine katılırken, 2 öğrencinin (%11,1) kararsız kaldığı ve 1 öğrencinin de (%5,6) bu ifadeye katılmadığı;
- Araştırmaya katılan 18 öğrenciden 13'ü (%72,2), misafir ağırlanmaktan hoşlanmıyorsak bunu misafire söyleyip, misafir kabul etmemeliyiz ifadesine katılmazken, 4 öğrencinin (%22,2) kararsız kaldığı ve 1 öğrencinin de (%5,6)bu ifadeye katıldığı görülmüştür.

Hem diyaloglar hem de öğrencilerin sorular karşısında verdiği cevaplar, öğrencilerin misafirperverlik değerini kavradıklarının göstergesidir. Kolukısa vd.'ne (2005: 367) göre, misafir ağırlama âdeti sadece Türklerde sadece ailelere yönelik ya da ait olan bir olgu değildir. Eskiden daha çok olmakla beraber, köy ve kasabalarda buraları ziyaret eden ve konaklamaya gelenlerin kalacakları misafir odaları halen bulunmaktadır.

Öğrenciler misafirperverlik değeri ile misafirperverliğin insanları kaynaştıran ve insanların birbirleriyle bağlarını kuvvetlendiren bir değer olduğunun farkına varacaktır. Bu yüzden, Kolukısa vd.'ne (2005: 367) göre, Türk toplumu için önemli bir yerde ve ayrı bir değeri olan “misafirperverlik”, Sosyal Bilgiler derslerinde öğrencilere aktarılması gereken en önemli değerlerden biridir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde “hoşgörü”, “yardımseverlik” ve “misafirperverlik” değerlerine yönelik elde edilen sonuçlara yer verilmiştir. Daha sonrasında Mevlânâ'nın Mesnevi adlı eserinde yer alan hikâyelerin kullanımına ilişkin önerilere yer verilmiştir.

Hoşgörü Değerine İlişkin Sonuçlar

Araştırma süresince, hoşgörü değerinin öğretimine yönelik Mesnevi'den seçilen iki farklı hikâye ile etkinlik gerçekleştirilmiştir. Daha sonrasında öğrencilere uygulanan tutum ölçeği ile hoşgörü değerine yönelik öğrenci tutumları belirlenmeye çalışılmıştır.

Hoşgörü değerinin öğretimine yönelik ulaşılan sonuçlar şu şekildedir:

- Etkinliklere katılan 18 öğrencinin hemen hemen tamamına yakınının hoşgörü değerini öğrendikleri, bu değeri öğrenmede Mesnevi'den elde edilen hikâyelerin etkili olduğu;
- Etkinlikler sonrası öğrencilerin, iletişim kurarken karşımızdaki kişiye saygılı olmamız gerektiğini kavradıkları;
- Öğrencilerin, karşıdaki insanı dikkatli ve ön yargısız bir şekilde dinleme, görüşleri paylaşmasa bile kendini onun yerine koyarak duygu ve düşüncelerini anlayabilmeyi kavradıkları görülmüştür.

Yardımseverlik Değerine İlişkin Sonuçlar

Araştırma süresince, yardımseverlik değerinin öğretimine yönelik Mesnevi'den seçilen iki farklı hikâye ile etkinlik gerçekleştirilmiştir. Daha sonrasında öğrencilere uygulanan tutum ölçeği ile yardımseverlik değerine yönelik öğrenci tutumları belirlenmeye çalışılmıştır.

Yardımseverlik değerinin öğretimine yönelik ulaşılan sonuçlar aşağıda verilmiştir.

- Etkinliklere katılan öğrencilerin tamamına yakınının yardımseverlik değerini öğrendikleri;
- Yardımseverlik değerinin öğretiminde Mesnevi’de yer alan hikâyelerin etkili olduğu;
- Etkinlikler sonrasında öğrencilerin, zor durumda kalan insanlara yardım etmenin gerekliliğini kavradıkları;
- Etkinlikler sonrasında öğrencilerin, yardımseverliğin sadece maddi bir yardım yapmak olmadığını kavradığı görülmüştür.

Misafirperverlik Değerine İlişkin Sonuçlar

Misafirperverlik değerinin öğretimine yönelik Mesnevi’den seçilen iki farklı hikâyeye ile gerçekleştirilen etkinlik ve etkinlik sonrasında öğrencilere uygulanan tutum ölçeği ile elde edilen sonuçlar aşağıda verilmiştir.

- Etkinliklere katılan öğrencilerin yarıdan fazlasının misafirperverlik değerini öğrendikleri;
- Misafirperverlik değerinin öğretiminde Mesnevi’de yer alan hikayelerin etkili olduğu;
- Yapılan etkinlikler sonrasında, öğrencilerin misafire saygılı davranıp onu iyi ağırlamamız gerektiğini kavradığı;
- Öğrencilerin misafiri sadece eve gelen bir kişi olarak algılamayıp, ülkemize ya da şehrimize gelen kişilerinde misafir olduğunu kavradıkları görülmüştür.

Öneriler

1. Büyük bir tasavvuf ehli, mutasavvıf, eğitimci ve Türk düşünce tarihinde büyük bir öneme sahip olan Mevlânâ, bütün yönleriyle çocuklarımıza tanıtılmalı ve düşünceleri onlara aktarılmalıdır.
2. En tanınmış ve en büyük eseri olan Mesnevi’nin sahip olduğu zenginlikler ve barındırdığı öğütler çocuklara fark ettirilmelidir.

3. İncelenen Sosyal Bilgiler kitaplarında Mesnevi'ye ve Mesnevi'de yer alan hikâyelere pek rastlanmamıştır. Program şekillendirilirken ve ders kitapları hazırlanırken araştırma sürecinde yapılan etkinliklere benzer ve öğrencilerin hoşuna gidebilecek etkinliklere yer verilmelidir.
4. Mesnevi'den seçilen hikâyeler, bir etkinlikte ya da kaynakta kullanılmadan önce ilköğretim öğrencilerinin anlayabileceği bir dilde öğrenci seviyesine indirgenmelidir.
5. İncelenen hikâyelerin hemen hemen hepsinin sonunda bir öğüde yer verilmiştir. Bu hikâyeler kullanılırken, hikâye sonundaki öğüt kısmı çıkarılmalı ve gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.
6. Kullanılan ve derste etkinlik sırasında yer verilen hikâyeler, kullanılmadan önce hikâye içerisinde yer alan ve öğrencilerin yabancı olduğu veya bilmediği sözcükler veya kavramlar açıklanmalı. Daha sonra hikâye ile etkinlikler gerçekleştirilmelidir.
7. Hikâyeler hem eğlendirici hem de öğrenciler tarafından sevilen bir materyal olması bakımından, değer öğretiminde rahatlıkla kullanılabilir. Bu etki göz önünde bulundurularak, Mesnevi'de yer alan hikâyeler de Sosyal Bilgiler ders kitaplarında rahatlıkla kullanılabilir.
8. Hoşgörü, yardımseverlik ve misafirperverlik değerleri evrensel değerler olup, bir toplumda gelecek kuşaklara mutlak suretle aktarılması gereken değerlerdendir. Bu değerlerin öğretime yönelik daha fazla önem verilmelidir.
9. Hoşgörü, yardımseverlik ve misafirperverlik gibi değerler soyut değerlerdir. Bu değerler hikâyeler yoluyla somutlaştırılarak öğrencilere kazandırılmalıdır. Bu sayede öğrenciler daha rahat ve kalıcı bir şekilde bu değerleri öğrenebileceklerdir.
10. Araştırma Kayseri ili Kocasinan ilçesindeki Yunus Emre ilköğretim okulu ile sınırlandırılmıştır. Bu konuda daha kesin ve genel sonuçlara ulaşabilmek için araştırma Türkiye genelindeki ilköğretim okullarında da yapılabilir.

Gelecek alışmalara Doğru

- Araştırma süresince ele alınan değerlere yönelik farklı çalışmalar yapılabilir.
- Araştırmada ele alınan “hoşgörü”, “yardımseverlik” ve “misafirperverlik” değerlerinin dışında, programda yer alan diğer değerlerin öğretimine yönelik yapılan bu çalışma yol gösterici olabilir.
- Değerlerin öğretilmesi, son zamanlarda üzerinde ayrı bir önemle durulan bir konu olmasından dolayı, farklı dersler ve değerlere yönelik bu veya buna benzer çalışmaların yapılmasında yarar vardır.

KAYNAKÇA

- AKBABA-ALTUN, Sadegül. (2003), “Eğitim Yöntemleri ve Değerler,” *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 7-18 (Çevrimiçi) <http://www.dem.org.tr/ded/1/DED1mak1.pdf>
- AKBAŞ, Oktay (2004), “Türk Milli eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin değerlendirilmesi”, *Doktora Tezi*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- AKBAŞ, Oktay (2008), “Değerler Eğitimi Akımlarına Genel Bir Bakış”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, Cilt.6, (Seri No:16): 9-27
- ALTUN, Adanan & Y. DOĞAN ve E. UZUN (2006), *İlköğretim Sosyal Bilgiler 6 Ders Kitabı*, İstanbul: Altın Kitapları
- ARSLAN, M. Mehmet (2010), *İlköğretim Sosyal Bilgiler 7 Ders Kitabı*, Ankara: Anıttepe Yayıncılık
- AYDIN, Mehmet (2008), *Hz. Mevlana'nın Yaşadığı Devrin Sosyal yapısı* (Çevrimiçi) http://akademik.semazen.net/article_detail.php.24.06.2010
- AYYILDIZ, Mustafa ve H. BİRGÖREN (2005), *Edebiyat Bilgi ve Teorileri*, Ankara: Akçağ Yayınları
- BALKAYA, A. (2007), Türk Toplumunda Temsil Getirme Geleneğine Göre Mevlana'nın Gelenek İçerisindeki Yeri, *Turkish studies International Prodional For The Languages, Literature and History Of Turkish Or Turkic*, V.2, 4 Fall: 2007, Page: 201-208 (Çevrimiçi) <http://turkishstudies.net/sayilar/sayi6/13balkayaadem.24.06.2010>
- BAŞARAN, İ. Ethem (1992), *Yönetimde İnsan İlişkileri*, Ankara: Gül Yayın Evi
- BOZKURT, Ümit (2005), “Hikâye Haritası Yönteminin Okuduğunu Anlama Düzeyine Etkisi”, *Yüksek Lisans Tezi*, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

- BÜYÜKÖZTÜRK, Şener (2010), *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı* (11. Basım), Ankara: PagemA yayıncılık
- CAN, Şefik (2005), *Okullar İçin Mesnevi'den Seçmeler*, İstanbul: Ötüken Yayınları
- CELKAN, Hikmet (1997), *Mevlana'nın Eğitimci Yönü*, Mevlana İle İlgili Yazılardan Seçmeler, İstanbul: Türk Edebiyatı Dizisi MEB
- CİRAVOĞLU, Öner (1997), *Çocuk Edebiyatı*, İstanbul: Esin Yayınevi
- ÇELİK, İsa (2002), Mevlana'nın Mesnevisinin Tercüme ve Şerhleri, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı:19, s:71-93
- DİLMAÇ, Bülent (1999), "İlköğretim Öğrencilerine İnsani Değerler Eğitimi Verilmesi ve Ahlaki Olgunluk Ölçeği İle Eğitimin Sınanması", *Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB), (2006), *Misafirperverlik* (Çevrimiçi) <http://hutbeler.net/2006-yili-hutbeleri/misafirperverlik.pdf> 12.12.2010
- DOĞANAY, Ahmet (2002), "Sosyal Bilgiler Öğretimi", *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, (Ed. Cemil ÖZTÜRK ve Dursun DİLEK), Ankara: PagemA yayıncılık, ss: 15-46
- DOĞANAY, Ahmet (2006), "Değerler Eğitimi", *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, (Ed. Cemil ÖZTÜRK), Ankara: PagemA yayıncılık
- ERDEN, Aysu (2002), *Kısa Öykü ve Dilbilimsel Eleştiri*, İstanbul: Gendaş Yayınları
- ERDEN, Münire (1998), *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Ankara: Alkım Yayınevi
- ERGUN, Mustafa (1991), *Mevlana'nın Eğitim Görüşleri* (Çevrimiçi) <http://www.egitim.aku.edu.tr/Mevlana.24.06.2010>
- ERKEK, Gülten (2008), "Mevlana'nın Mesnevisinden İlköğretim Okulları İçin Seçilen Öykülerin Eğitsel Yönünün İncelenmesi", *Yüksek Lisans Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri enstitüsü, İzmir

- GİRİTLİ, İsmet (1997), *Mevalana İle İlgili Yazılardan Seçmeler*, İstanbul: Türk Edebiyatı Dizisi MEB
- GÖLPINARLI, Abdülbaki (2000), *Mevlana Celaleddin-i Rumi Mesnevi ve Şerhi*, Cilt: I, II, III, IV, V, VI, Ankara: TC. Kültür Bakanlığı Yayınları/1069
- GÜNDÜZALP, Selim (2005), *Mesnevi Mevlana'nın Mesnevi'sinden Seçme Öyküler*, İstanbul: Zafer Yayınları
- GÜNGÖR, Erol (1997), *Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak*, İstanbul: Ötüken Yayınları
- GÜNGÖR, Erol (1999), *Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar*, İstanbul: Ötüken Yayınları
- HALİS, İsa (2003), "Modern Toplumlarda Okul ve Sınıf", *Sınıf Yönetimi*, (Ed. Emre ÜRE), Ankara: Mikro Yayınları
- HİDAYETOĞLU, A. Selahaddin (1996), *Hazreti Mevlana Celaleddin-i Rumi Hayatı ve Şahsiyeti* (Çevrimiçi) <http://www.mevlanavesems.com/hazreti-mevlana-muhammed-celaleddin-i-rumi-hayati-ve-sahsiyeti/.24.06.2010>
- HORATA, Osman (1999), "Mevlana ve Divan Şairleri", *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Osmanlı'nın Kuruluşunun 700. Yılı Özel Sayısı*, s:43-56
- HUİTT, W. (2004), *Values, Educational Psychology Interactive Valdosta*, Gt: Valdosta State Universit.y. (Çevrimiçi) <http://children.valdosta.edu/whuitt/COL/ affsys/values.html.24.06.2010>
- KARAİSMAİLOĞLU, Adanan (2001), *Mevlana ve Mesnevi*, Ankara: Akçağ Yayınları
- KAYA, Zeki ve Ö. DEMİREL (2005), "Eğitim İle İlgili Temel Kavramlar", *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*, Ankara: PagemAyayıncılık

KESKİN, Yusuf (2008), “Türkiye’de Sosyal Bilgiler Programlarında Değerler Eğitimi: Tarihsel Gelişim, 1998 ve 2004 Programlarının Etkililiğinin Araştırılması”, *Doktora Tezi*, Marmara Üniversitesi eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

KESKİNOĞLU, M. Şerif (2008), “İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerine Uygulanan Mesnevi Temelli Değerler Eğitimi Programının Ahlaki Olgunluk ve Saldırganlık Eğilimi Düzeylerine Etkisi”, *Yüksek Lisans Tezi*, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

KILIÇOĞLU, Gökçe (2009), “Sosyal Bilgilerin Tanımı, Dünya ve Ülkemizde Gelişimi ve Önemi”, *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, (Ed. Mustafa SAFRAN), Ankara: PagemAyayıncılık

KOLUKISA, E. Aydın, H. TOKCAN ve B. AKBABA, (2008), *İlköğretim Sosyal Bilgiler 6 Ders Kitabı*, Ankara: Gizem Yayıncılık

KÖSTÜKLÜ, Nuri (1998), *Sosyal Bilgiler ve tarih Öğretimi*, Konya

KUŞ, Elif (2009), *Nitel-Nitel Araştırma Teknikleri Sosyal Bilimlerde Araştırma Teknikleri Nicel mi? Nitel mi?*, Ankara: Anı Yayıncılık

KÜÇÜK, Hasan (2009), “İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Kültür Kavramına Dair Görüşleri: Nitel Bir Araştırma”, *Yüksek Lisans Tezi*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya

MEB, (2005), *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu*, Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü

Newyork Cit.y. K-8 Social Studies Scope & Sequence, (2008-2009). (Çevrimiçi)
<http://schools.nyc.gov/Academics/SocialStudies/StandardsCurriculum/default.htm18.03.2010>

- MUTCH, C. (2000), *Children's Social and Economics Education*, V.4, No: 1
(Çevrimiçi) http://www.wwwwords.co.uk/pdf/Mutch_CSEE_4_1_web.24.06.2010
- ORUÇ, Şahin (2006), “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Mizah”, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- ORUÇ, Şahin (2009), “Sosyal Bilgiler Ders Kitapları”, *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, (Ed. Mustafa SAFRAN), Ankara:Pagema yayıncılık
- ÖZDEMİR, S. Mehmet (2009), “Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Değerlendirilmesi”
Sosyal Bilgiler Öğretimi, (Ed. Mustafa SAFRAN), Ankara: Pagema yayıncılık
- ÖZGÜVEN, İ.Ethem (1994), *Psikolojik Testler*, Ankara: Yenidoğuş Matbaası
- ÖZTÜRK, Cemil ve R. OTLUOĞLU (2005), *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünler ve Yazılı Materyaller*, Ankara: PagemAyayıncılık
- ÖZTÜRK, Cemil (2007), “Sosyal Bilgiler: Toplumsal Yaşama Disiplinler Arası Bir Yaklaşım”, *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Yapılandırmacı Bir Yaklaşım*, (Ed. Cemil ÖZTÜRK), Ankara: Pagema yayıncılık
- PAYKOÇ, Fersun (1991), *Tarih Öğretimi*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları
- POLAT, M. M., Kaya, N., Koyuncu, M. ve Özcan, A. (2009), *İlköğretim Sosyal Bilgiler 7 Ders Kitabı*, Ankara: MEB
- PUNCH, Keith F. (2005), *Sosyal Araştırmalara Giriş Nicel ve Nitel Yaklaşımlar*, (Çev: BAYRAK, Dursun, H. B. ARSLAN ve Z. AKYÜZ), Ankara: Siyasal Kitap Evi
- SAFRAN, Mustafa ve B. ATA (2003), “Öğrencilerin Tarih Metinlerinden Anlam Çıkarmalarına Yönelik Araştırmalara Genel Bir Bakış”, *Konu Alanı Ders*

Kitabı İnceleme Kılavuzu Sosyal Bilgiler, (Ed. Cemal ŞAHİN), Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık

SEVGİ, H. Ahmet (1994), *Mevlana'nın Mesnevisinde Devrin Örf ve Adetleriyle İlgili Bilgiler*, Kayseri: Türkiye Diyanet Vakfı Kayseri Şubesi Yayınları

SEVÜK, İ. Habib (1954), *Mevlana*, İstanbul: Sel Yayınları

SÖNMEZ, Veysel (2005), *Hayat ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Öğretmen Kılavuzu*, Ankara: Anı Yayıncılık

SHAMSUL, H. M., JUDİTH, R. W., AYUMİ, M., RAFİG, A., SCHOELMERCH, A. (2009), Values-A Study Of Teacher and Student Perceptions İn Four Countries, *US. China Educations Review*, V: 6, Serial No:56 (Çevrimiçi) <http://www.teacher.org.cn/doc/ucedu200907/ucedu20090703.pdf>. 24.06.2010

ŞAHİN, A. Metin (2005), *Mevlana mesnevi'den Seçme Hikâyeler*, İstanbul: Yağmur Yayınevi

ŞİMŞEK, Ahmet (2009), “Sosyal Bilgiler Derslerinde Bir Öğretim Materyali Olarak Edebi Ürünler”, *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, (Ed. Mustafa SAFRAN), Ankara: PagemA yayıncılık

TDK (2010), *Büyük Türkçe Sözlük* (Çevrimiçi) <http://tdkterim.gov.tr>. 26.12.2010

TEKEREK, M., KAYA, N., ALIÇ, M. D., YILBAT, B., YILDIRIM, T., KOYUNCU, M. ve ULUSOY, K. (2009), *İlköğretim Sosyal Bilgiler 4 Ders Kitabı*, İstanbul: MEB

TİTİZ, M. Tınaz (1999), *Öğretmen, Öğrenci ve Ana-babalar İçin Ezbersiz Eğitim “Yol Haritası”*, Ankara: Beyaz Yayınları

TOK, Mehmet (2007), “Mevlana'nın Mesnevisindeki Hikâyelerin Çocuk Edebiyatı Açısından Değerlendirilmesi”, *Yüksek Lisans Tezi*, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale

- TOKDEMİR, M. Ahmet (2007), “Tarih öğretmenlerinin Değer ve Değer Eğitimi Hakkındaki görüşleri”, *Yüksek Lisans Tezi*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon
- TUNCER, Hüseyin ve M. YARDIMCI (2000), *Anadolu Öğretmen Liseleri İçin Çocuk Edebiyatı*, Ankara: MEB Yayınları
- TÜYSÜZ, S., AYDIN, A., ÖZENSOY, A. U. ve AYNACI, C. (2010), *Sosyal Bilgiler İlköğretim 4. Sınıf Ders Kitabı*, Ankara: Okyay Yayıncılık
- YAZICI, Kubilay (Tarihsiz), *Değerler Eğitime Genel Bir Bakış* (Çevrimiçi) <http://www.sosyalbilgiler.gazi.edu.tr/articles/article 24.06.2010>
- YENİTERZİ, Emine (1995), *Mevlana Celaleddin Rumi*, Ankara: Türk Diyanet Vakfı Yayınları
- YEL, Selma ve S. ALADAĞ (2009), “Sosyal Bilgilerde Değerlerin Öğretimi”, *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, (Ed. Mustafa SAFRAN), Ankara: PagemA yayınları
- YILDIRIM, Ali ve H. ŞİMŞEK (2005), *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık
- YILMAZ, Hüseyin (2004), Hz. Peygamber’in Eğitiminde Bir İlke Olarak Hoşgörü, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt. VIII/1, s:109-132 (Çevrimiçi) <http://public.cumhuriyet.edu.tr/ilahiyat/dergiler/der81/hyilmaz.htm>

EKLER

EK 1: Öğrenci Görüşme Formu Soruları

HOŞGÖRÜ

1. Hoşgörülü olmak ne demektir? Nasıl davranırsak hoşgörülü oluruz?
2. Sence hoşgörülü olmak en güzel davranışlardan birimidir? Neden?
3. Senin düşüncelerine katılmayan, seni eleştiren bir kişiye nasıl yaklaşır veya nasıl davranırsın?
4. Bir arkadaşımın söyledikleri senin düşüncelerine uymuyorsa ona ne dersin?

YARDIMSEVERLİK

1. Yardımsever olmak nedir?
2. Birine yardım etmek sadece parayla mı veya maddi bir şekilde mi olur?
3. Sence yardımlaşmak ve birine yardım etmek önemli midir? Neden?
4. Zor durumda olan birine yardım etmek zorunda mıyız? Neden?

MİSAFİRPERVERLİK

1. Misafirperverlik kelimesi size neyi ifade etmektedir?
2. Misafir sadece evimize gelen kişi midir?
3. Annen ve babanla bir yere gittiğinde orada bulunan kişiler sana nasıl davranırlar?
4. Evinize misafir geldiğinde siz gelen kişilere nasıl davranırsınız veya neler yaparsınız?

EK 2: Araştırma Örneklemesinin Kodlaması ve Özellikleri

Araştırmada kodlama, ad ve soyadın ilk harfleri, ayrıca iki isimli öğrencilerin ise tüm isimlerinin baş harfleri ve cinsiyetlerin simgelenmesinde de Kız (K) ve Erkek (E) olarak ad ve soyadlarının önüne getirilmesiyle oluşturulmuştur.

- 1. HHS:** 2002 doğumlu. Anne ve babası sağ. Ailesi eğitimi ile yakından ilgileniyor. Herkesi şikâyet etme huyu var. Bütün uyarılara rağmen bu huyundan vazgeçemiyor. Dersi dinliyor ancak dikkati çabuk dağıldığı için sık sık uyarılması gerekiyor.
- 2. KES:** 2001 doğumlu. Anne ve babası sağ. Her ikisi de ilkokul mezunu. Eğitimi ile genelde annesi ilgileniyor. Her zaman için telaşlı bir yapısı olan öğrencidir. Müziğe karşı aşırı ilgili, hırslı ve hırçın bir yapısı var. Bütün arkadaşları tarafından sevilir ancak kendisi çok kıskanç bir yapıdadır.
- 3. KSK:** 2000 doğumlu. Anne ve babası sağ. Babası mesleği gereği şehir dışında çalışmakta ve eğitimi ile annesi ilgilenebildiği kadar ilgilenmektedir. Ailenin ekonomik durumu zayıf ve çocuk sayısı fazla olduğundan pek ilgi gösterememektedir. Sessiz ve içine kapanık bir öğrencidir. Özel ilgi gösterilmesi gereken öğrencilerden biridir.
- 4. KRİ:** 2001 doğumlu. Anne ve babası sağ. Eğitimi ile annesi yakından ilgileniyor. Öğretmen olmak istediği için öğretmenlerine karşı aşırı derecede düşkünlüğü olan bir öğrenci. Sesiz ve içine kapanıktır. Utangaç bir yapısı vardır, bunun yanı sıra söz verilmediği takdirde kendisi söz alıp hiç konuşmuyor.
- 5. KBÖ:** 1999 doğumlu. Okula geç yaşta başlamış çünkü zamanında ailesi okula göndermemiş. Ailesi eğitimi ile pek ilgilenmiyor. Babası işsiz ve şeker hastası, ailenin ekonomik durumu çok zayıf. Öğrenci okumaya çok hevesli, zeki ve girişimci bir yapısı var. Derslerde sürekli etkin halde ve çabuk öğreniyor.
- 6. KŞK:** 2001 doğumlu. Anne ve babası sağ. Ailesi eğitimi ile yeterince ilgileniyor. Bu yıl nakil gelen bir öğrenci. Çok hareketli bir yapısı var. Çok konuşkan ve derslerde sürekli şaka yapıp gülmeyi seviyor. Ana sınıfı öğretmeni olmak istediğini her fırsatta dile getiriyor.

7. **EÜÖ:** 2000 doğumlu. Anne ve babası sağ. Ablası okula geç başladığı için ablası ile aynı sınıfa gidiyor. Normal bir öğrenci profili sergilemekte. Derslere karşı aşırı ilgisi yok. Konuşmak isteyen ama çekingenliğini üzerinden atamayan bir yapısı var.
8. **KKB:** 2001 doğumlu. Anne ve babası sağ. Eğitimi ile annesi ilgileniyor. Öğrendiğini çok çabuk unutan bir yapısı var. Konuşması tam gelişmediğinden konuştuğu çoğu şey tam anlaşılamıyor. Öğrenci yazmaya geç başlamış, bu yüzden de konuştuğu gibi yazıyor. Derslere karşı ilgisi iyi, öğrenmek için çaba sarf ediyor.
9. **ECAT:** 2001 doğumlu. Anne ve baba sağ. Ailesi eğitimi ile hiç ilgilenmiyor. Öğrenci çok sessiz ve içine kapanık. Araç gereçlerini koruyamıyor. Konuşurken çok çekingen tavırlar sergiliyor, korkarak cevaplar veriyor.
10. **EİZ:** 2001 doğumlu. Anne ve babası sağ. Ailesi çok ilgili ve eğitimine önem veriyor. Okumaya çok hevesli bir öğrenci. Titiz ve dikkatli bir yapısı var. Sınıfta bütün etkinliklere katılmak ve sorulan sorulara cevap vermek için çok istekli. Bazı konuları geç anlamakta ve anlamadığında hiç çekinmeden bunu söyleyebilmektedir. Bazen dikkati dağılabiliyor ve dalgın bir yapısı da bulunmaktadır.
11. **KES:** 2001 doğumlu. Annesi ve babası sağ. Eğitimi ile annesi ilgilenmektedir. Ancak annesi aşırı titiz ve koruyu bir yapıya sahip olduğu için öğrenci açısından çoğu olayı sorun haline getirmektedir. Okuması biraz yavaş ancak yazması çok iyi olan bir öğrenci. Derse katılımı iyi olmakla birlikte, okurken aşırı derecede heyecanlanmakta ve kendince kelimeler eklemektedir.
12. **KSM:** 2001 doğumlu. Anne ve babası sağ. Normal bir öğrenci profili sergilemektedir. Eğitimi ile ailesi çok fazla olmasa da ilgilenmektedir. Öğrenmek için çaba sarf eden bir öğrenci. İlgilenildiği ve gerektiği şekilde anlatıldığında çok rahat anlayabiliyor.
13. **KSS:** 2001 doğumlu. Anne ve babası sağ. Ailesinin ilgisi çok iyi. Derse sürekli katılımı olan öğrencilerden biridir. Sorumluluk sahibi olan ve üzerine düşenleri zamanında, aksatmadan yapan bir öğrenci. Kendisini sürekli geliştirmek isteyen

bir yapısı var. Tek olumsuz taraf olarak söylenecek özelliği ise çok fazla gülmesi. Kimi zaman konuşurken bile çok fazla güldüğünden anlamakta biraz zorluk çekilmektedir.

- 14. KMK:** 1996 doğumlu. Anne ve babası sağ. Öğrenci 2008 yılında Ağrı'dan nakil gelmiş. Ailesi eğitimi ile hiç ilgilenmiyor dersek haksız sayılmayız. Öğrenci okuma yazmayı çok zor öğrenmiş. Şu anda bile okuması ve yazması çok iyi değil. Yaşça sınıftakilerden büyük olmasına rağmen, sınıftaki birçok öğrenciden çok gerilerde. Çok zor öğrenen bir öğrenci. Ailesinde de okur yazar olan kimse yok.
- 15. EMH:** 2000 doğumlu. Anne ve babası sağ. Eğitimi ile annesi ilgilenmektedir. Öğrenci okula başladığı ilk yıllarda çok zorlanmış ve okuma-yazmayı çok zor öğrenmiş. Sıkılgan bir yapısı olan bir öğrenci. Çok asi ve kurallara pek fazla uyan bir öğrenci değil. İlgi gösterildiğinde kendini düzeltebilen ve öğrenmek için hevesli olan bir öğrenci.
- 16. KSB:** 2000 doğumlu. Anne ve babası sağ. Öğrenci özel sınıfta, özel eğitim görmesi gereken bir öğrenci. Babasının özel sağlık sorunları bulunmaktadır. Eğitimi ile annesi ilgilenmekte ve çok özverilidir. Öğrenci zihinsel ve bedensel gelişim düzeyinden dolayı araştırma kapsamı içerisine dahil edilmemiştir.
- 17. EİK:** 2000 doğumlu. Anne ve babası sağ. Eğitimi ile ailesi pek fazla ilgilenmemekte. Aşırı sinirli ve asabi halleri olan bir öğrenci. Özel ilgi gösterilmesi ve gerekirse özel eğitim verilmesi gerektiğini gözlemledim. Öğrenci sürekli elinde bir makasla kağıt kesmekte ve istenilen bir şeyi yaparken hiç umursamadan yapmaktadır.
- 18. KFK:** 2000 doğumlu. Anne ve babası sağ. Ailesi eğitimi konusunda çok ilgilidir. Düzenli çalışan bir öğrenci. Açık sözlü ve sevecen bir yapısı vardır. Derslere katılımı çok iyi ve sınıftaki birçok öğrenciden iyi durumda olan bir öğrencidir.

EK 3:Etkinlik Örnekleri

EK 3.1. Helva Kimin Hakkı

ADI: HELVA KİMİN HAKKI

DERS	: SOSYAL BİLGİLER
SINIF	: 4
YAKLAŞIK SÜRE	: 2 ders saati
ÖĞRENME ALANI	: Birey ve Toplum
ÜNİTE	: Kendimi tanıyorum
TEMEL BECERİLER:	Araştırma, gözlem, eleştirel düşünme,
KAZANIMLAR	: Başkalarının duygu ve düşüncelerini saygı ile karşılar.
MATERYALLER	: Mesnevi, diğer yardımcı kaynaklar.

SÜREÇ

Biri Yahudi, biri Hıristiyan ve biri de Müslüman olan üç arkadaş birlikte yolculuğa çıkmışlar. Yolda kar ve tipi bastırınca bu üç arkadaş bir hana sığınmışlar ve burada yolların açılmasını bekleyelim demişler.

Handa bu üç arkadaşta, çok lezzetli olan, bir tabak helva ikram edilmiş. Her biri helvanın kendisine ait olduğunu iddia ederek yemek istemiş. Ancak helvayı kimin yiyeceğine karar verilememiş. Bu üç arkadaş sonunda, gece en güzel rüyayı kim görürse helvayı onun yemesi konusunda anlaşmışlar. Sabah her üçü de gördükleri rüyayı anlatacak ve en güzel rüya kiminse helvayı o yiyecekti. Bu üç arkadaş sabah erkenden uyanmış ve başlamışlar gördükleri rüyayı anlatmaya. Önce Yahudi olan anlatmaya başlamış ve şöyle demiş:

- “Rüyamda yolda yürürken karşıma Hz. Musa çıktı. Onun peşine düştüm, birlikte Tur Dağı’na kadar gittik. Dağdaki ışık öyle kuvvetliydi ki ışığın parıltısından kayboldum zannettim...” diyerek sözlerini uzatmışta uzatmış. Hiç görmediği şeylerden bahsetmiş.

Daha sonra Hıristiyan gördüğü rüyayı anlatmaya başlamış ve oda şöyle demiş:

- “Rüyamda Hz. İsa’yı gördüm. Onunla göğün dördüncü katına çıktım. Gökyüzünde öyle şaşılacak şeyler gördüm ki dünya ile karşılaştırılması mümkün değil!” diyerek başlamış ve oda hiç görmediği şeyleri anlatmış.

Sıra Müslüman’a geldiğinde iki arkadaş merakla anlatacaklarını dinlemeye başlamış. Müslüman başlamış anlatmaya ve şöyle demiş:

- “Dostlarım Hz. Muhammed Mustafa (sav) rüyamda yanıma geldi ve bana şöyle dedi:

- “Arkadaşlarından biri Hz. Musa ile Tur Dağı’na gitti, diğeri ise Hz. İsa ile birlikte göğün dördüncü katına çıktı. Onlar burada yoklar. Sende kalk ve şu helvayı ye!”

Arkadaşları Müslüman’ın anlattıklarını dinledikten sonra hayretle bakarak “yoksa helvayı yedin mi?” demişler. Müslüman da:

- Eh, peygamber buyruğuna uymamak olmazdı. Siz o rüyaları görürken bende kalkıp helvayı yedim, demiş. Arkadaşları bu olay karşısında, “gerçek rüya senin gördüğün rüyaymış, diyerek onun zekâsını övmüşler (Tok, 2007: 201).

- **Yukarıda okumuş olduğunuz hikâyede geçen, anlamını bilmediğiniz kelimelerin veya kavramların altını çizerek aşağıda yer alan boşluklara yazınız.**

.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....

Arkadaşlar, gelin sizlerle birlikte, yukarıda okumuş olduğumuz hikâyeden hareketle soruları çözelim.

1. Hikâyeden neler öğrendik?
2. Hikâyede anlaşmazlık çıkaran olay nedir?
3. Siz, Hıristiyan ve Yahudi olan insanların yerinde olsaydınız ve helvayı bir başkası yeseydi ona ne derdiniz?
4. Hıristiyan ve Yahudi'nin, Müslüman'ın yapmış olduğu bu hareketi takdir ederek, olgunlukla karşılaması konusunda ne düşünüyorsunuz?

EK 3.2. Bilgin İle Kayıkçı

ADI: BİLGİN İLE KAYIKÇI

DERS	: SOSYAL BİLGİLER
SINIF	: 4
YAKLAŞIK SÜRE	: 2 ders saati
ÖĞRENME ALANI	: Birey ve Toplum
ÜNİTE	: Kendimi tanıyorum
TEMEL BECERİLER:	Araştırma, gözlem, eleştirel düşünme,
KAZANIMLAR	: Başkalarının duygu ve düşüncelerini saygı ile karşılar.
MATERYALLER	: Mesnevi, diğer yardımcı kaynaklar.

SÜREÇ

Kendini beğenmiş bir dil bilgini, boğazdan karşıya geçmek için bir kayıkçı kiralamış ve kibirlenerek yerine oturmuş. Kayıkçı ise olgun ve alçak gönüllü bir insanmış. Hiç ses çıkarmadan başlamış kürek çekmeye. Kayıkçının isteği yolcusunun sağ salim karşıya geçmesini sağlamak ve üç beş kuruş para kazanmakmış.

Denizin orta yerine geldiklerinde bilgin küçümser bir tavırla denizciye: “Sen hiç dil bilgisi okudun mu? Dil biliminden anlar mısın?” demiş.

Kayıkçı:

- Hayır, efendim demiş. Ben cahil biriyim dediğiniz şeyden hiç anlamam demiş.

Bilgin ise:

- Vah vah. Demiş. Sen bence boşa yaşamışsın, ömrünün yarısı boşa geçmiş senin demiş!

Böyle bir süre ilerledikten sonra rüzgâr şiddetini artırmaya, dalgalar büyümeye başlamış. Denizde fırtına çıkmış ve Bilgin korkmaya başlamış. Kayıkçı ise tüm gücüyle, kurtulmaya ve sağ salim karşı kıyıya geçmeye çalışıyormuş. Ancak kayıkçı bir süre sonra kurtulmalarının imkânsız olduğunu ve batacaklarını anlamış. Bilgine dönerek:

- Efendim, siz yüzme biliyor musunuz? Demiş.

Bilgin ise:

- Ne yazık ki bilmiyorum diye inlemiş.

Bu cevap karşısında kayıkçı bilgine:

- Vah vah, şimdi ömrünüzün hepsi boşa gidecek! Keşke dil bilgisi bileceğinize benim gibi yüzme bilseydiniz, belki canınızı kurtarırdınız demiş. (Tok, 2007: 143)

- **Yukarıda okumuş olduğunuz hikâyede geçen, anlamını bilmediğiniz kelimelerin veya kavramların altını çizerek aşağıda yer alan boşluklara yazınız.**

.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....

Merhaba arkadaşlar ben bir kayıkçiyım. Yukarıda benim yaşamış olduğum bir olayı paylaştım sizlerle. Bu hikâye ile ilgili sizlere bir kaç sorum olacak. Gelin bunları birlikte cevaplandıralım.

1. Anlatmış olduğum bu hikâyeden neler anladınız?
2. Siz benim yerimde olsaydınız, size bu şekilde konuşan dil bilginine karşı nasıl davranırdınız?
3. Sizce dil bilgini doğru davranışlar sergilemiş midir? Neden?

EK 3.3. Ağzına Yılan Kaçan Adam

ADI: AĞZINA YILAN KAÇAN ADAM

DERS	: SOSYAL BİLGİLER
SINIF	: 4
YAKLAŞIK SÜRE	: 2 ders saati
ÖĞRENME ALANI	: Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler
ÜNİTE	: Hep Birlikte
TEMEL BECERİLER:	Sebep sonuç ilişkisi belirleme
KAZANIMLAR	: İnsanların belli bir aman çerçevesinde oluşturdukları sosyal örgüt, resmi kurum ve grupları fark eder.
MATERYALLER	: Mesnevi, diğer yardımcı kaynaklar.

SÜREÇ

Bir atlı yolda giderken, yerde yatmakta olan ve ağzı açık olarak uyumuş olan bir adam görür. Adamın ağzından içeriye bir yılanın girdiğini görür ve atını daha da hızlı sürerek adamın yanına kadar gelir. Ancak atlı gelene kadar yılan uyuyan adamın midesine kadar inmiştir. Atlı elindeki kamçısıyla adama vurarak uyandırmış. Sopyayı yiyen adam ise korkusundan oradaki bir ağacın altına kaçmış. Ağaçtaki bozulan ve çürüyen elmalar, adamın kaçarak yanına kadar geldiği ağacın altına dökülmüştü.

Atlı adam:

- “Çabuk şu çürük elmaları ye!” dedi

Adama kamçıyla vurarak çok sayıda çürük elmayı adama yedirdi.

Adam ona:

- “Ey insafsız, ben sana ne yaptım ki bana bu kadar eziyet ediyorsun? Sende hiç insaf yok mu? Gerçekten düşmanın isem kılıcınla kanımı dök de, beni bu dayaktan kurtar!” dedi.

Adam ise hiç durmadan kendisini kamçılıyor, onu koşturuyor ve ağzından kanların akmasına sebep oluyordu.

Yılan yutan adam:

- “Seninle karşılaştığım güne lanet olsun, ölseydim de seninle karşılaşmasaydım.” diyor. Ama yine de kamçı sırtına değdiğinde koşmaya çalışıyordu. Ne kadar koşsa da yere düşüyordu. Midesi ise tıka basa çürük elmalarla dolmuştu, midesi bulanıyor ve elinden bir şey gelmediği için de koşmaya devam ediyordu.

Artık kamçının değdiği yerlerde vücudunda yaralar olmaya başlamıştı. Bu durum neredeyse akşama kadar bu şekilde devam etmişti.

Ağızına yılan kaçan adamın birden midesi daha fazla bulanmaya başladı ve bütün yuttuklarını çıkarmaya başladı. Bu sırada yılan da onlarla birlikte adamın midesinden dışarı çıktı.

Yılan yutan adam midesinden çıkan yılanı görünce atlıya dönerek:

- “Ey emir, sen ne iyi bir adamsın. Sen olmasaydın, ben, ölüp gitmiştim. Sana ne kadar kötü ve boş sözler söyledim! Eğer bu durumun böyle olduğunu bilseydim, böyle hatalar yapmazdım. Ama sen hiç durmadan coşup, köpürüyor, bana vuruyordun! Ey güzel yüzlü, merhametli adam beni bağışla!” demiş.

Atlı adam ise:

- “Ben sana durumu açıklasaydım, ağızına yılan kaçtığını söyleseydim, sen korkudan ölüp giderdin. Bu yüzden sana bu şekilde davrandım” demiş. (Gündüzalp, 2005: 85)

- Yukarıda okumuş olduğunuz hikâyede geçen, anlamını bilmediğiniz kelimelerin veya kavramların altını çizerek belirtiniz.

.....

.....

.....

.....

.....

Arkadaşlar size de ilginç geldi mi bu hikâye? Bence ilginç bir hikâye ama hikâye ile ilgili sizlere bir soru soracağım. Bakalım, hikâyeden benim anladıklarımı sizlerde anladınız mı?

1. Hikâyede nasıl bir olay yaşanmıştır?
2. Hikâyede atlı adam, ağzına yılan kaçan adama nasıl davranmaktadır?
3. Atlı adam, ağzına yılan kaçan adamı o halde görüp, hiçbir şey yapmasaydı ne olurdu?
4. Ağzına yılan kaçan adam başlangıçta atlı adama nasıl davranmaktadır?
5. Ağzına yılan kaçan adam, midesi bulanıp yılanı çıkarınca atlı adama nasıl davranmış ve neler söylemiştir?

EK 3.4. İtir Çarşısında Bayılan Adam

ADI: İTİR ÇARŞISINDA BAYILAN ADAM

DERS	: SOSYAL BİLGİLER
SINIF	: 4
YAKLAŞIK SÜRE	: 2 ders saati
ÖĞRENME ALANI	: Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler
ÜNİTE	: Hep Birlikte
TEMEL BECERİLER:	Sebep sonuç ilişkisi belirleme
KAZANIMLAR	: İnsanların belli bir aman çerçevesinde oluşturdukları sosyal örgüt, resmi kurum ve grupları fark eder.
MATERYALLER	: Mesnevi, diğer yardımcı kaynaklar.

SÜREÇ

Bir adam, güzel kokuların satıldığı bir Pazar yerinden geçerken bayılıp yere düşmüş. O çeşitli kokular adamcağızın başını döndürmüş ve zavallı adamcağız olduğu yere yığılıp kalmış. Neredeyse yarım gün boyunca düştüğü yerde baygın bir halde yatmış.

Adam düştükten sonra çevredeki insanlar onun başına toplanmaya başlamış ve derdine derman olup, adamı uyandırmak için uğraşmışlar.

Birisi elini adamın kalbine götürüp, atıp atmadığını kontrol etmiş. Bir diğeri ise yüzüne gül suyu serpmiş. Aslında gül suyu serpen adam bilmiyordu ki zaten adamcağız gül kokusundan bayılmıştı.

Elleriyle başını ovalayan da vardı, ateşi düşün diye alnına ıslak saman koyan da... bir tanesi de öd ağacı ile şekeri karıştırıp çaresiz adamın başı ucunda tütsülüyordu. Bir başkası ise elbiselerini soyup onu rahatlatmaya çalışıyordu. Biri nabzını sayıyor, bir diğeri ise “Acaba sarhoş mudur?” diye ağzını kokluyordu.

Olay böyle devam edip giderken, “falanca kişi itir çarşısında düşmüş bayılmış” diye bi haber etrafa iyice yayılmış.

Bu bayılıp düşen adamcağız bir deri ustasıymış ve onun akıllı bir erkek kardeşi varmış. Haber kendisine gelince koşup gelmiş. Adam gelirken yanında bir parça köpek pisliği getirmiş.

- “Ben onun neden bayıldığını biliyorum!” demiş.

Kendi kendine demiş ki:

- “Şu köpek pisliği, onun beynine ve damarlarına kadar sinmişti. Çünkü o her gün akşama kadar rızkını elde etmek için, bütün gün deri tabaklayan biridir.”

Adamcağız ömründe ilk defa böyle bir ıtır çarşısından geçiyordu anlaşılan ve bu güzel kokular onu kendinden geçirmiş, bayılmasına sebep olmuştu.

Dericinin kardeşi vereceği ilacı kimse görmesin diye adamın başında bekleyen herkesi oradan uzaklaştırmış ve sonra da yanında getirdiği köpek pisliğini ağabeyine koklatmış. Aradan az bir zaman geçtikten sonra adamcağız ayılmış ve kendine gelmiş.

Seyredenler ise bu olayı hayretler içerisinde izlemişler ve:

- “Bu adam, hastaya ya bir dua okudu ya da bir şey içirdi de onu iyi etti anlaşılan. Bizler sabahtan beri uğraşıyoruz, elimizden geleni yaptık ama adamı ayıltamadık...” demişler. (Gündüzalp, 2005: 173)

- Yukarıda okumuş olduğunuz hikâyede geçen, anlamını bilmediğiniz kelimelerin veya kavramların altını çizerek belirtiniz.

.....

.....

.....

.....

.....

BİLELİM-BULALIM

1. Hikâyede nasıl bir olay yaşanmaktadır?
2. Hikâyede bayılan adama çevre halkı nasıl davranmaktadır?
3. Bayılan adama halkın davranışını nasıl değerlendiriyorsunuz?
4. Siz de bu ve buna benzer bir olayla karşılaşırsanız ne yapardınız?

EK 3.5. Köylü İle Şehirli

ADI: KÖYLÜ İLE ŞEHİRLİ

DERS	: SOSYAL BİLGİLER
SINIF	: 4
YAKLAŞIK SÜRE	: 2 ders saati
ÖĞRENME ALANI	: Küresel Bağlantılar
ÜNİTE	: Uzaktaki Arkadaşlarım
TEMEL BECERİLER:	İnceleme
KAZANIMLAR	: Farklı yerlerdeki yaşamların yaşantılarını karşılaştırır.
MATERYALLER	: Mesnevi, diğer yardımcı kaynaklar.

SÜREÇ

Köylünün birinin şehirli ile dostluğu varmış. Köylü adam şehre her geldiğinde, şehirli dostunun evinde kalır, aylarca yiyip içer, şehirlinin dükkânına gider ihtiyacı olan ne varsa alırmış. Köyüne dönerken de şehirli dostu ondan tek kuruş para almazmış.

Köylü adam şehre her geldiğinde şehirli dostunu köye davet eder ve şöyle dermiş:

- “Sevgili dostum, sen hiç gezmeye gitmez, şehirden dışarı çıkmaz mısın? Allah aşkına bütün aileni, çocuklarını, akrabalarını alıp köye gel. Şimdi bahar mevsimi, tam da gül mevsimindeyiz. Köyde her yer güllük gülistanlık, her yer cennet gibi. Eğer şimdi gelmezsen bari yazın, meyve, sebze zamanı gel bana misafir ol. Aylarca sana ve ailene hizmet ederek mutlu olayım” demiş.

Şehirli dostu başından savmak için, her seferinde geleceğini söyler ama gitmezmiş. Bugün, yarın derken aradan sekiz yıl geçmiş.

Köylü her yıl:

- “A efendim ne zaman geleceksin, bu yılda kış geldi çattı” demiş.

Şehirli adam yine bir bahane bularak:

- “Bu yılda falan yerden misafir geldi, işim çıktı, gelemedim. Seneye gelirim.” demiş ve başından savmaya çalışmıştır.

Bunu duyan köylü üzülmüş, şikâyet ederek yalvarmış ve:

- “Ey sevgili dost, ailem, çocuklarım seni bekliyor, hasretle yollarını gözlüyor, bizi daha fazla bekletme ne olur gel artık” demiş.

Aradan aylar yıllar geçmiş. Köylü her seferinde şehirlinin evine gelerek orada kalmış ve her seferinde de şehirli dostunu davet etmiş.

Köylünün bu samimi daveti ve ısrarları üzerine şehirli adamın hanımı ve çocukları:

- “Senin köylüye bu kadar hakkın, bu kadar emeğin geçti. Adam bizi davet edip duruyor, artık bizde gidip ona misafir olalım” demişler.

Bunu üzerine şehirli adam köye gitmeye karar vermiş. Hazırlıklarını yapıp köye gitmek için yola çıkmışlar. Köyün yollarını bilmedikleri için, aylarca oradan oraya dolaşmış ve yollarda perişan olmuşlar. Uzun ve yorucu bir yolculuktan sonra nihayet köyü bulabilmişler.

Köye geldiklerinde şehirli adam köylü dostunun kapısına giderek:

- “Sevgili dostum, beni davet edip durdun. İşte geldim” demiş.

Köylü adam sanki ilk defa görüyormuş gibi şehirli adama:

- “Sen kimsin, seni tanımıyorum” demiş.

Şehirli adamsa:

- “Nasıl olur, yıllarca her şehre gelişinde evimde misafir olarak kaldın, aylarca sana hizmet ettim, beni nasıl tanımazsın” demiş.

Köylü adam ise ısrarla:

- “Senin kim olduğunu bilmiyorum, seni tanımıyorum” demiş.

Şehirli perişan bir halde ailesinin yanına gitmiş. Şehirli aile, günlerce yol yürüdüktan sonra perişan olmuş ve çok yorulmuştur. Adım atacak halleri kalmamış. Aç susuz bir halde uzun bir süre köylü adamın onları içeri almasını beklemişler. Aradan beş gün geçmesine rağmen köylü adam onları içeri almamış. Beşinci gece şiddetli bir yağmur başlamış. Şehirli adam artık dayanamayarak şehirli adamın kapısına vurarak, yumruklamaya başlamış.

Köylü uzun bir bekleşiyten sonra nazlanarak kapıyı açmış ve:

- “Kimsin, ne istiyorsun?” demiş.

Şehirli adam:

- “Bütün bu yaptıklarım sana helal olsun. İstersen beni öldür, ama bu karanlık ve yağışlı gecede bizi dışarıda bırakma. Bize bir yer ver” demiş.

Köylü adam:

- “Orada bağcının gece eline yayını alarak kurtları beklediği bir kulübe var. Eğer yayı alıp kurtları beklemeyi göze alırsan, hayvanlarımı beklersen, orayı size veririm orada kalırsınız; yoksa istediğiniz yere gidersiniz” demiş.

Şehirli adam seve seve bu teklifi kabul etmiş ve:

- “Aman o kulübeyi göster ne olur. Sabaha kadar gözümü kırpmadan beklerim, eğer kurt gelirse onu okla vururum. Daha başka ne istersen yaparım yeter ki bizi dışarıda bırakma” demiş.

Şehirlinin ailesi o küçücük kulübe sığınmış, o daracık kulübede adeta üst üste kalmışlar. Gecenin karanlı, yağın yağmur ve yorgunluk zaten onları perişan etmişti. Üstüne üstlük birde daracık kulübede kalmak zorunda kalmışlardı. Şehirli eline okunu alarak kurdu beklemeye başlamış, gözlerini dört açarak her yeri

dolaşıyormuş. Biraz zaman geçtikten sonra karanlığın arasında kıpırdanmalar fark etmiş. Kurdu geldiğini sanıp oku fırlatmış ve kurdu vurmuş. Kurt tepeden yuvarlanırken yellenmiş.

Bunun üzerine köylü adam yatağından fırlayarak kalkıp gelmiş ve “be adam ne yaptın sıpayı vurdun” diyerek bağırıp çağırmaya başlamış.

Şehirli adam şaşırarak:

- “Aman efendim ne sıpası, hayvanlara zarar vermesin diye kurdu vurdum. Hem bu karanlık ve yağmurlu gecede sıpayı kurttan ayırıp nasıl tanıdınız” demiş.

Köylü adam:

- “Sıpayı yellenmesinden tanıdım” deyince, şehirli adam sinirlenerek köylünün yakasına yapışmış ve:

- “Be ahmak adam, be sersem, sahtekâr. Hani hiçbir şeyin farkında değildin. Gece yarısı bu zifiri karanlıkta, bir eşek sıpasını yellenmesinden tanıyorsun da, gündüz vakti kırk yıllık dostunu mu tanımıyorsun. Masken düştü sahtekârlığın ortaya çıktı. İşte Allah insanı böyle rezil eder” demiş. (Gündüzalp, 2005: 124).

- Yukarıda okumuş olduğunuz hikâyede geçen, anlamını bilmediğiniz kelimelerin veya kavramların altını çizerek belirtiniz.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Bu adamda sürekli buraya geliyor. Bu defa seni zehirleyeyim de artık gelebilecek misin görelim.

Aşağıdaki soruları okumuş olduğumuz hikâyeye göre cevaplandırınız.

1. Hikâyedeki olay sizce neyi anlatmaktadır?
2. Siz şehirli adamın yerinde olsaydınız, her yıl sizin evinize biri gelseydi ne yapardınız?
3. Köylü adamın yaptıkları hakkında ne düşünüyorsunuz?
4. Sizi ziyarete gelen yakınlarınıza nasıl davranıyorsunuz?

EK 3.6. Ev Sahibi Karı Koca ve Misafirleri

ADI: EV SAHİBİ KARI KOCA VE MİSAFİRLERİ

DERS	: SOSYAL BİLGİLER
SINIF	: 4
YAKLAŞIK SÜRE	: 2 ders saati
ÖĞRENME ALANI	: Küresel Bağlantılar
ÜNİTE	: Uzaktaki Arkadaşlarım
TEMEL BECERİLER:	İnceleme
KAZANIMLAR	: Farklı yerlerdeki yaşamların yaşantılarını karşılaştırır.
MATERYALLER	: Mesnevi, diğer yardımcı kaynaklar.

SÜREÇ

Ev sahibi karı kocanın evine beklenmedik bir konuk gelmiş. Ev sahibi adam onu çok iyi karşılamış, sofralar kurup onu ağırlamış. Ona ikramda bulunmuş. O gece de mahallede bir sünnet düğünü varmış.

Ev sahibi adam karısına gizlice:

- “Hanım! Bu gece iki yatak ser. Bizim yatağımızı kapının yanına, misafirin yatağını da diğer tarafa ser” demiş.

Kadın:

- “Ey benim iki gözümün nuru! Emrin baş üstüne, merak etme misafire hizmet eder, güler yüz gösteririm” demiş.

Kadın kocasının söylediği gibi yatakları hazırlamış ve mahalledeki sünnet düğününe gitmiş. Kadın orada uzun bir süre kalmış.

Gelen misafir, kadının kocasıyla evde kalmış. Adam misafire kuru, yaş çerezler, meyve ikram etmiş. İki aziz dost yemişler, içmişler. Başlarından geçen iyi, kötü ne varsa gece yarısına kadar konuşup, birbirlerine anlatmışlar.

Uzun uzun konuşup dertleştikten sonra misafirin uykusu gelmiş. Gidip ev sahiplerinin kendileri için hazırladığı kapının yanındaki yatağa yatmış. Ev sahibi adam utandığından misafire senin için hazırlanan yatak o değil; senin için diğer tarafa yatak hazırladık diyememiş.

Misafir adam kendisi için hazırlanan yatağa değil de, diğerine yatınca ev sahibi adam da misafir için hazırlanan yatağa yatmış.

O gece şiddetli bir yağmur yağmaya başlamış, gök gürültüleri, şimşek çakmaları herkesi şaşırtmış.

Kadın düğünden dönünce kocasının kapının yanındaki yatakta, misafirinde diğer taraftaki yatakta yattığını düşünerek, misafir adamın yanına yatmış.

Kocası sandığı misafire:

- “Kocacığım! Hani ben bir şeyden korkuyordum ya? O korktuğum başıma geldi. Dışarıdaki yağmur ve çamur yüzünden adam bizde kalacak. Bu yağmur ve çamurda nasıl gidebilir? Artık adam bizim başımıza kaldı” demiş.

Misafir adam bu sözleri duyunca, hemen yataktan sıçrayıp kalkmış ve:

- “Hanım” Merak etme beni bırak benim ayakkabılarım var. Ben çamurdan korkmam. Ben gidiyorum Allah size hayırlar ihsan etsin” demiş.

Kadın o sözleri söylediğine pişman olarak:

- “Ey efendi! Ey sultanım, şaka yaptım! Şakamı hoş gör!” diye yalvarmış ve misafire diller dökmüş.

Ancak kadının üzölmeleri ve yalvarışlarına karşılık misafir adam kalkmış gitmiş.

Misafirin ayrılıp gitmesinden sonra adam da kadın da çok üzölmüşler. Çünkü gelen adam bir Hızır dostuymuş. Gerçekten de adam giderken onun yürüdüğü yol, nuru ile cennet gibi aydınlanmış. Gece karanlığından kurtulmuştu.

Ev sahibi adam, başından geçen bu olaydan sonra utancından ve vicdan azabından dolayı evini bir misafir evi yapmış. (Can, 2005: 154).

- Yukarıda okumuş olduğunuz hikâyede geçen, anlamını bilmediğiniz kelimelerin veya kavramların altını çizerek belirtiniz.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Şimdi de Soruları
Cevaplandıralım

1. Hikâyede nasıl bir olay yaşanmıştır?
2. Ev sahibi adamın gelen misafire davranışlarını nasıl değerlendiriyorsunuz?
Neden?
3. Ev sahibi kadının misafire söyledikleri doğru şeyler midir? Neden?
4. Ev sahibi kadının söyledikleri karşısında misafir adam nasıl davranıyor?
Sizce doğru bir davranış mıdır?

EK 4: Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Hoşgörü Etkinlik Örneği

ADI: MEVLANA'DAN HOŞGÖRÜ HİKÂYELERİ

DERS	: SOSYAL BİLGİLER
SINIF	: 4
YAKLAŞIK SÜRE	: 2 DERS SAATİ
ÖĞRENME ALANI	: BİREY VE TOPLUM
ÜNİTE	: KENDİMİ TANIYORUM
TEMEL BECERİLER:	Araştırma, gözlem, eleştirel düşünme,
KAZANIMLAR	: Başkalarının duygu ve düşüncelerini saygı ile karşılar.
MATERYALLER	:
KAYNAK	:

SÜREÇ

Mevlana Celaleddin Rumi (1207-1273)

Mevlânâ, bugün Afganistan'ın kuzeyinde yer alan Belh şehrinde dünyaya gelmiştir. Onun bütün dillerde görülebilecek tam adı, “Mevlânâ Celâleddîn Muhammed”dir. Ancak günümüzde kitap veya makale adı içerisinde Mevlânâ, tek bir kelimeyle anılmak istendiğinde, Batı dillerinde sadece “Rûmî” ve Farsça eserlerde ise “Mevlevî” isimleşmiş sıfatlarıyla yeterli görülmektedir.

Mevlânâ, bilginler yetiştiren bir ailenin ferdi olan babası Bahâeddîn Veled'in Belh'te sahip olduğu büyük maddî ve manevî zenginlikler içerisinde çocukluk yıllarını geçirmiş ve sonrasında vatanı Konya olmuştur. Konya'daki hayatı, ailesi, dergâhı ve eserlerinde yer alan fikirleri, onu günümüze çok canlı bir şekilde taşımıştır. O, daha çok ilâhî aşk, sevgi, zarafet ve hoşgörüyü hatıra getiren bir anlayışın öncüsü olarak kabul görmüştür.

Onun engin hoşgörüsüne verilecek bir örnek şu olaydır: Bir gün yolda iki kişi kavga ederlerken birisi diyor ki; “Bir söyle bir işit!” Bu sözü duyan Mevlânâ, derhal yanlarına giderek o adama; “Ne söyleyeceksen bana söyle, benimle kavga et diyor, bana bin söyle bir bile işitmezsin!” Bu sözden sonra adamlar Mevlânâ'ya saygı göstererek barışıyorlar.

Mevlânâ'nın hoşgörüsü ve merhameti sadece insanları değil bütün canlıları

kapsamaktadır. Yavrularından ayrılmış ve aç kalmış bir köpeği görünce ona ekmek götürüyor. Bir başka zamanda bir kadının gönderdiği iki tepsi yemeği silip süpüren köpeği gördüğünde de “O sizden daha muhtaç...” diyerek kimseye dokundurtmuyor. Bu örnekle hayvanlara olan merhametini de ortaya koymuş oluyor.

Mevlânâ'nın “*Ben yetmiş üç milletle (bütün dinler) beraberim.*” dediğini duyan ve buna içerleyen Kadı Sıraceddin, bilginlerinden birini, Mevlânâ'ya göndermiş. Ona sıkı sıkıya da tembih etmiş...“Git ve Mevlânâ'ya herkesin içinde sor. Bu sözü demiş mi, dememiş mi? Demişse hakaret et...” Bilgin dergâha gider, “Sen yetmiş üç milletle beraberim demişsin, doğru mu?” diye sorar. Mevlânâ “*Evet*” der, “*Hâlâ da deyip duruyorum.*” Âlim, Mevlânâ'ya hakarete başlayınca, Mevlânâ gülerek şöyle der: “*Bu söylediklerinle de beraberim ben.*”

Bu yüzden onu tanıyan herkes, onu seviyordu. O“*Allah'tan korkan herkes dindardır.*” diyerek Hıristiyanlar'a, Yahudiler'e, kısaca herkese sahip çıkmıştır. O mutlak(tek) varlık olan Allah'ın kemalini insanda ve insanlıkta gördüğü için herkesi bu ortak paydada bir araya getirmiş olan ender insanlardandır.

Mevlânâ, yalnız dindarları ve iyi tanınanları değil, bütün insanları bir görüyor, hatta tam manasıyla toplumun kötü gördüklerini de... İnsanlara olan bakışını şu sözü özetlemektedir:“*İyilik aradı mı insanda kötülük kalmaz ki...*” Böylece insanların yaptığı kötülükleri değil, niyetlerini ve gayretlerini ön plânda tutan Mevlânâ, kötü insanlarda bile aslı iyiliği aradığı için kötülerini iyileştirmede başarılı olmakta, kötüler bile ona karşı iyi olmaktaydı.

1. Siz de Mevlana'nın her hangi bir eserini okuyarak onun başkalarına saygı ve hoşgörü hakkındaki fikirlerini bir rapor haline getirerek sınıf önünde tartışınız.

EK 5: Hoşgörü Değeri Tutum Ölçeği

Değerli Öğrenciler;

Aşağıda size, “*kişisel bilgi formu*” ve “*Hoşgörü değeri*” ne ilişkin tutum ifadelerinin yer aldığı iki bölümden oluşan bir ölçek verilmiştir. Aşağıda yer alan ifadelerde size göre uygun olanı işaretleyiniz. Ölçeğin herhangi bir yerine isim yazmanız gerekmemektedir. Verdiğiniz cevaplar sadece akademik bir çalışma için kullanılacaktır. Samimiyetiniz ve göstermiş olduğunuz yardım için şimdiden teşekkür ederim.

Yusuf SANCAK

BÖLÜM I: Kişisel Bilgi Formu

Cinsiyet: Erkek: ( ) Kız: ( )

Aşağıda verilen ifadelere katılıp katılmadığınızı belirtiniz işaretleyeceğiniz ifadeye (X) işaretini koyunuz.

BÖLÜM II: Hoşgörü Değeri Tutum Ölçeği		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum
1	Hoşgörülü olmak en önemli davranışlardan biridir.			
2	Bizimle aynı düşüncede olmayan birine anlayış göstermeliyiz.			
3	Başkalarından nefret eden bir insan hoşgörülü biridir.			
4	İnsanlar bizimle aynı düşünceyi paylaşmadığı zaman onlarla kavga etmeliyiz.			
5	İnsanların bir arada yaşaması için hoşgörü gereklidir.			
6	İnsanlarla ilişkilerde hoşgörülü olmak en önemli kuraldır.			
7	Barış ve sevgi için hoşgörü olması gereklidir.			
8	Başkasının hatalarını ve kusurlarını yüzüne vuran kişi hoşgörülü biridir.			
9	Hoşgörülü olmak başkalarına saygılı davranmaktır.			
10	Hoşgörülü insan, toplum içerisinde sevilen insandır.			

EK 6: Yardımseverlik Değeri Tutum Ölçeği

Değerli Öğrenciler;

Aşağıda size, “*kişisel bilgi formu*” ve “*Yardımseverlik değeri*” ne ilişkin tutum ifadelerinin yer aldığı iki bölümden oluşan bir ölçek verilmiştir. Aşağıda yer alan ifadelerde size göre uygun olanı işaretleyiniz. Ölçeğin herhangi bir yerine isim yazmanız gerekmemektedir. Verdiğiniz cevaplar sadece akademik bir çalışma için kullanılacaktır. Samimiyetiniz ve göstermiş olduğunuz yardım için şimdiden teşekkür ederim.

Yusuf SANCAK

BÖLÜM I: Kişisel Bilgi Formu

Cinsiyet: Erkek: ( ) Kız: ( )

Aşağıda verilen ifadelere katılıp katılmadığınızı belirtiniz işaretleyeceğiniz ifadeye (X) işaretini koyunuz.

BÖLÜM II: Yardımseverlik Değeri Tutum Ölçeği		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum
1	Yardımsever olmak önemli bir davranıştır.			
2	Yardımsever kişiler, hem insanlar hem de toplum tarafından sevilen kişilerdir.			
3	Yardımseverliğin olduğu toplumda huzur ve güven vardır.			
4	Başkalarına yardım etmek insanları mutlu eder.			
5	Ne zaman olursa olsun insanlara yardım etmeliyiz.			
6	Yaptığımız yardımların karşılığını beklemeliyiz.			
7	Yardıma ihtiyacı olan birine, sormadan yardım etmeliyiz.			
8	Sevmediğimiz bir insan bizden yardım istediğinde, onu geri çevirmeliyiz.			
9	Yaşlı birini karşıdan karşıya geçirmek yardımseverlik örneğidir.			
10	Derdi, sıkıntısı olan bir arkadaşımızla konuşup, dertlerine ortak olmak yardımseverliğe örnektir.			

EK 7: Misafirperverlik Değeri Tutum Ölçeği

Değerli Öğrenciler;

Aşağıda size, “*kişisel bilgi formu*” ve “*Misafirperverlik değeri*” ne ilişkin tutum ifadelerinin yer aldığı iki bölümden oluşan bir ölçek verilmiştir. Aşağıda yer alan ifadelerde size göre uygun olanı işaretleyiniz. Ölçeğin herhangi bir yerine isim yazmanız gerekmemektedir. Verdiğiniz cevaplar sadece akademik bir çalışma için kullanılacaktır. Samimiyetiniz ve göstermiş olduğunuz yardım için şimdiden teşekkür ederim.

Yusuf SANCAK

BÖLÜM I: Kişisel Bilgi Formu

Cinsiyet: Erkek: ( ) Kız: ( )

Aşağıda verilen ifadelere katılıp katılmadığınızı belirtiniz işaretleyeceğiniz ifadeye (X) işaretini koyunuz.

BÖLÜM II: Misafirperverlik Değeri Tutum Ölçeği		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum
1	Misafirperverlik insan sevgisi demektir.			
2	Misafirperver insan, yardımlaşmayı ve dayanışmayı seven biridir..			
3	Tanımadığımız biri evimize gelip misafir olmak istediğinde onu geri çevirmeliyiz.			
4	Misafirperverlik, örnek davranışlardan biridir.			
5	Evimize gelen birine güler yüz ve ilgi göstermeliyiz.			
6	Misafir geldiğinde onları memnun etmeliyiz.			
7	Evimize gelen misafirlere saygılı ve iyi davranışlar sergilemeliyiz.			
8	Ülkemize gelen yabancı insanlara güler yüz ve ilgi göstermeliyiz.			
9	Misafir ağırlamaktan hoşlanmıyorsak, misafirler geldiğinde bunu onlara söyleyip misafir kabul etmemeliyiz.			

EK 8: Tez İzin Dilekçesi

T.C.
KAYSERİ VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

15.10.2010-031300

Sayı:B.08.4.MEM.4.38.00.03-311/
Konu:Tez Araştırma İzni

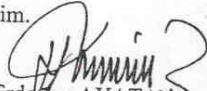
VALİLİK MAKAMINA

İlgi:Bakanlığımız Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Daire Başkanlığı'nın 05/03/2007 tarih ve 1143 sayılı (Yönerge) emirleri.

Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Lisans öğrencilerinden Yusuf SANCAK Yrd.Doç.Dr.Şaban BAYRAK danışmanlığında İlimiz Kocasinan İlçesi Yunus Emre İlköğretim Okulu'nda "Mevlana'nın Mesnevi adlı Eserinin Sosyal Bilgilerde Değer Kazanımındaki Rolü (Nitel Bir Araştırma)"nın değerlendirilmesi amacıyla ekte örneği sunulan tez çalışmasını yapma isteği ile ilgili Niğde Üniversitesi Rektörlüğü Öğrenci İşleri Daire Başkanlığının 07/10/2010 tarih ve 1490 sayılı yazıları ilişikte sunulmuştur.

Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Lisans öğrencilerinden Yusuf SANCAK Yrd.Doç.Dr.Şaban BAYRAK danışmanlığında İlimiz Kocasinan İlçesi Yunus Emre İlköğretim Okulu'nda "Mevlana'nın Mesnevi adlı Eserinin Sosyal Bilgilerde Değer Kazanımındaki Rolü (Nitel Bir Araştırma)"nın değerlendirilmesi amacıyla ekte örneği sunulan tez çalışmasını yapmasında bir sakıncanın olmadığı Anket Değerlendirme Komisyonu tarafından tespit edilmiş olup, eğitim-öğretimi aksatmadan Okul Müdürünün gözetiminde ve sorumluluğunda Tez Çalışması yapılması, Tez Çalışması sonucundan Müdürlüğümüze bilgi vermek kaydıyla Müdürlüğümüzce de uygun görülmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde, olurlarınıza arz ederim.

Erdoğan AYATA
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR
15/10/2010

İ. Halil ÇOMAKTEKİN
Vali a.
Vali Yardımcısı

EKLER:
1-1 yazı (1 adet 1 sayfa)
2-Anket Örneği (13 sayfa)

Dosyasına fakatlım.
20/10/2010

KAYSERİ İL MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
OKUL MÜDÜRLÜĞÜNE HAYRAN
SAYIN :

Kayseri İl Millî Eğitim Müdürlüğü – ARGE
Osman Kavuncu Bulvarı No:40/B Kocasinan KAYSERİ
Tel: 352 330 1125 Faks:352 320 95 03
İnternet Adresi: <http://kayseri.meb.gov.tr>, <http://www.kayseriarge.org>
İrtibat İçin: Nuriye YAŞAR (İl Koord.) (320 20 84)
E-posta : ab38@meb.gov.tr, nuriyeyasar38@hotmail.com

Bilgi: Mehmet ŞAHİN (Şb.Md.) (138)
E-posta: msahin38@windowslive.com
Gülizar YALÇINOĞLU (Şef) (131)
E-posta: gulemre@hotmail.com